

Algemeen ambtsbericht Irak

December 2011

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Landeninformatie	5
2.1	Basisgegevens	5
2.1.1	Land en volk	5
2.1.2	Geschiedenis	6
2.1.3	Staatsinrichting	8
2.2	Politieke ontwikkelingen	12
2.3	Veiligheidssituatie	17
2.3.1	Veiligheidssituatie per gebied	19
2.3.2	Iraakse veiligheidsorganisaties	23
2.3.3	Bloedwraak en eengerelateerd geweld	26
3	Mensenrechten	27
3.1	Juridische context	27
3.1.1	Verdragen en protocollen	27
3.1.2	Nationale wetgeving	27
3.2	Toezicht	32
3.3	Naleving en schendingen	33
3.3.1	Recht op privacy, persoonlijke levenssfeer	33
3.3.2	Vrijheid van meningsuiting	33
3.3.3	Vrijheid van vereniging en vergadering	35
3.3.4	Vrijheid van godsdienst en overtuiging	37
3.3.5	Bewegingsvrijheid	38
3.3.6	Rechtsgang	45
3.3.7	Arrestaties en detenties	46
3.3.8	Mishandeling en foltering	48
3.3.9	Verdwijningen	50
3.3.10	Buitengerechtelijke executies en moorden	50
3.3.11	Doodstraf	51
3.4	Positie van specifieke groepen	52
3.4.1	Koerden	52
3.4.2	Fayli-Koerden en Irakezen van Iraanse afkomst.	53
3.4.3	Turkmenen	53
3.4.4	Palestijnen	54
3.4.5	Dienstplichtigen en militairen	55
3.4.6	Vrouwen	55
3.4.7	Minderjarigen	58
3.4.8	Leden van de voormalige Ba'athpartij	60
3.4.9	Werknemers van de Iraakse regering, de USF-I en buitenlandse bedrijven, organisaties of instellingen	61
3.4.10	Religieuze groepen	62
3.4.11	Homoseksuele mannen en vrouwen	67
4	Migratie	69
4.1	Migratiestromen	69

4.1.1	Kamp Ashraf	72
4.2	Binnenlands ontheemden	73
4.3	Activiteiten van internationale organisaties	74
4.4	Standpunt van UNHCR ten aanzien van Irak	75
	Geraadpleegde bronnen	78
	Bijlage 1. Landkaart	86
	Bijlage 2. Stadsplattegrond Bagdad	87

1 Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in Irak beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Irak en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Iraakse asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere ambtsberichten over de situatie in Irak (laatstelijk oktober 2010). Het algemeen ambtsbericht beslaat de periode van oktober 2010 tot en met november 2011.

Dit ambtsbericht is gebaseerd op informatie van openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties (ngo's), vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Bovendien liggen bevindingen ter plaatse en vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordiging in Irak en van andere relevante Nederlandse vertegenwoordigingen aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag.

In het algemeen ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar openbare bronnen zijn vermeld, wordt de tekst in veel gevallen ook ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op de recente ontwikkelingen op politiek en veiligheidsgebied. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een kort overzicht van de geografie, de bevolking en de recente geschiedenis van Irak.

In hoofdstuk drie wordt de mensenrechtensituatie in Irak geschetst. Na een beschrijving van wettelijke garanties en internationale verdragen waarbij Irak partij is, komen de mogelijkheden van toezicht op de naleving van de mensenrechten aan de orde. Vervolgens worden de naleving dan wel schendingen van bepaalde mensenrechten behandeld. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk de positie van specifieke groepen belicht.

In hoofdstuk vier komen de opvang van binnenlands ontheemden en vluchtelingen en activiteiten van internationale organisaties, waaronder UNHCR, aan de orde.

2 Landeninformatie

2.1 Basisgegevens

2.1.1 Land en volk

Land

De Republiek Irak heeft een oppervlakte van circa 437.000 km². Het bevolkingsaantal werd in juli 2011 geschat op ruim 30 miljoen mensen.¹

Het noordelijk deel van Irak was sinds het einde van de Golfoorlog in 1991 de facto onttrokken aan het centrale gezag in Bagdad en stond onder controle van de Koerdische Democratische Partij (KDP) en de Patriottische Unie van Koerdistan (PUK). Sinds de door de Verenigde Staten geleide militaire interventie in het voorjaar van 2003 vormen de drie noordelijke provincies Dohuk, Erbil en Sulaimaniya samen de Koerdische regio, die onderdeel uitmaakt van de staat Irak, maar meer zelfstandige bevoegdheden heeft dan andere delen van Irak. Zij staat onder bestuur van de *Kurdistan Regional Government* (KRG).^{2 3}

Volk en talen

Etnisch en linguïstisch kunnen in Irak onder meer Arabieren (tussen de 75 en 80 procent van de bevolking), Koerden (15 tot 20 procent),⁴ Turkmenen, Chaldo-Assyriërs, Armeniërs, Yezidi en Shabak worden onderscheiden.⁵ In de grondwet zijn het Arabisch en het Koerdisch opgenomen als de twee officiële talen.⁶ Hieraan zijn het Turkmeens en het Assyrisch toegevoegd als officiële talen in gebieden waar deze veel worden gesproken.⁷

Het Arabisch is in Irak de algemene voertaal, met uitzondering van de gebieden onder controle van de KRG. In andere plaatsen en streken waar veel Koerden (bijvoorbeeld Kirkuk) en Turkmenen (bijvoorbeeld Tall Afar) woonachtig zijn, geldt naast het Arabisch ook het Koerdisch dan wel het Turkmeens vaak als voertaal. Niet-Arabieren (zoals Koerden, Turkmenen en Armeniërs) in Irak buiten de KRG-regio zijn vaak, naast de taal van de minderheid waartoe zij

¹ CIA, *The World Fact Book – Iraq*, geraadpleegd op 2 oktober 2011.

² EIU, 2008.

³ In dit ambtsbericht wordt het gebied onder bestuur van de KRG aangeduid met 'de Koerdische regio', 'KRG-gebied' of 'KRG-regio'. Met 'Centraal-/Zuid-Irak' wordt Irak met uitsluiting van de KRG-regio aangeduid. Wanneer 'Irak' wordt gebruikt, dan wordt verwezen naar heel Irak, inclusief de KRG-regio.

⁴ CIA, *The World Fact Book – Iraq*, geraadpleegd op 2 oktober 2011.

⁵ CIA, *The World Fact Book – Iraq*, geraadpleegd op 2 oktober 2011; Minority Rights Group, juni 2010. De vijf laatstgenoemde bevolkingsgroepen vormen circa 5 procent van de bevolking; zie ook paragraaf 3.4.10.

⁶ Artikel 4 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 maart 2011. Beide talen hebben dezelfde status en worden onder meer gebruikt voor de publicatie van de Iraakse staatscourant en andere officiële documenten en correspondentie (in hoeverre in de praktijk alle officiële documenten daadwerkelijk altijd tweetalig zijn, is niet bekend).

⁷ Artikel 4 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 maart 2011. Het Assyrisch is een variant van het Aramees en wordt gesproken door Chaldo-Assyriërs. (Lewis, M. Paul (ed.), 2009).

behoren, in meer of mindere mate ook het Arabisch machtig. De meeste mandeërs en ook sommige christenen hebben het Arabisch als moedertaal.⁸

In de gebieden onder bestuur van de *Kurdistan Regional Government* (KRG) worden verschillende Koerdische talen gesproken en geldt het Koerdisch als eerste officiële taal.⁹ Arabisch heeft op basis van de grondwet in de KRG-gebieden officieel dezelfde status als het Koerdisch,¹⁰ maar het gebruik van de Arabische taal is in dit gebied in het laatste decennium afgenomen.¹¹ Arabisch wordt sinds 1991 steeds minder gebruikt in schriftelijke stukken van de Koerdische autoriteiten.

In de grondwet van Irak is opgenomen dat men het recht heeft onderwijs in de moedertaal te volgen.¹² In de praktijk kan dit echter een probleem zijn.¹³ Onderwijs wordt buiten de KRG-gebieden overwegend in het Arabisch gegeven. In de KRG-regio wordt onderwijs op primair, secundair en tertiair niveau sinds 1991 gegeven in het Koerdisch.¹⁴ Arabisch is in de KRG-gebieden een verplichte vreemde taal op basisscholen. Op secundair en tertiair niveau wordt Arabisch eveneens als verplicht vak onderwezen.¹⁵

Religie

Ongeveer 97 procent van de Iraakse bevolking is moslim. De sjiitische gemeenschap in Irak vormt 60 tot 65 procent van de bevolking en bestaat overwegend uit Arabieren. Iraakse soennieten, die 32 tot 37 procent van de bevolking uitmaken, zijn met name Koerden (18 tot 20 procent van de moslims) en Arabieren (12 tot 16 procent van de moslims). Daarnaast bestaan er diverse religieuze minderheden, waaronder christenen, mandeërs en yezidi's.¹⁶

2.1.2 *Geschiedenis*¹⁷

Na meer dan dertig jaar van uiterst repressief bestuur in Irak werd het bewind van president Saddam Hoessein in het voorjaar van 2003 door middel van een door de Verenigde Staten geleide militaire interventie beëindigd.¹⁸ Vervolgens

⁸ Lewis, M. Paul (ed.), 2009.

⁹ In het Koerdische noorden worden het Badini en het Sorani het meest gebruikt.

¹⁰ Artikel 4 lid 3 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 maart 2011.

¹¹ Met name ouderen zijn het Arabisch nog machtig. Jongere Koerden, die geen onderwijs in het Arabisch hebben genoten, of Koerden afkomstig van het platteland spreken soms weinig Arabisch.

¹² Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 2 oktober 2011. Op grond van artikel 4 van de grondwet hebben Irakezen het recht om hun kinderen onderwijs te geven in hun moedertaal, zoals de taal van de Turkmenen, Assyriërs of Armeniërs, op overheidsscholen, of in elke andere taal op privéscholen.

¹³ Zie ook paragraaf 3.4.7.

¹⁴ Institute for War and Peace Reporting (IWPR), 24 september 2009.

¹⁵ Danish Immigration Service, juni 2011. Zie ook paragraaf 3.4.7.

¹⁶ US Department of State, 13 september 2011; Minority Rights Group International, 10 juni 2010. Zie ook paragraaf 3.4.10.

¹⁷ Op basis van voorgaande algemene ambtsberichten Irak en US Department of State, *Background Note: Iraq*, 10 maart 2011.

¹⁸ Voor een beschrijving van de situatie in Centraal-Irak en Noord-Irak voorafgaand aan de militaire interventie, zie onder meer de algemene ambtsberichten Centraal-Irak, november 2002, mei 2003 en Noord-Irak, oktober 2002, mei 2003.

voerden de *Coalition Provisional Authority* (CPA) en vanaf juli 2003 ook de *Iraqi Governing Council* (IGC) het bestuur over Irak. De IGC wees in september 2003 een tijdelijk kabinet aan. De CPA behield het vetorecht over beslissingen van de IGC. Op 1 juni 2004 trad een nieuwe tijdelijke regering aan, die tot april 2005 verantwoordelijk was voor het bestuur van Irak, met inbegrip van de Koerdische regio, dat voorheen onder het gezag stond van de *Kurdistan Democratic Party* (KDP) en de *Patriotic Union of Kurdistan* (PUK). De CPA hield op 28 juni 2004 op te bestaan.

In het voorjaar van 2005 startte het parlementaire constitutionele comité, voornamelijk bestaande uit sjiitische en Koerdische parlementariërs, met het opstellen van een ontwerpgrondwet. Op 28 augustus 2005 werd de nieuwe grondwet gepresenteerd in het Iraakse parlement, dat het document zonder stemming accepteerde. Op 15 oktober 2005 vond in heel Irak het referendum inzake de nieuwe ontwerpgrondwet plaats. De nieuwe grondwet werd met ruim 78 procent van de stemmen goedgekeurd.

Op 15 december 2005 vonden parlementsverkiezingen plaats, waarvan de uitslag leidde tot het eerste volwaardige parlement na de val van Saddam Hoessein. Het parlement koos op 22 april 2006 de sjiit Nouri Al-Maliki als nieuwe premier. De Koerd Jalal Talabani, die vanaf 6 april 2005 interim-president was, werd in dezelfde zitting gekozen als president van Irak. Op 20 mei 2006 werd de eerste niet-interim-regering van Irak na 2003 ingesteld, waarmee tevens de grondwet in werking trad.

Saddam Hoessein werd in 2006 door het Iraaks Hooggerechtshof in Strafzaken (Supreme Iraqi Criminal Tribunal) in eerste aanleg en in hoger beroep ter dood veroordeeld voor misdaden tegen de menselijkheid gepleegd tegen inwoners van Dujail in 1982. Op 30 december 2006 werd Saddam Hoessein ter dood gebracht.

De soennitische en seculiere partijen trokken zich in de tweede helft van 2007 terug uit de Iraakse regering. De regering Al-Maliki bestond vanaf toen nog uit de twee belangrijkste sjiitische partijen, *Dawa'a* en *Supreme Islamic Iraqi Council* (SIIC), en de Koerdische partijen KDP en PUK. In juli 2008 keerde het soennitische blok *Tawafiq* weer terug in de regering.

Op 7 maart 2010 vonden in Irak nieuwe parlementsverkiezingen plaats. Volgens waarnemers verliepen de verkiezingen over het algemeen eerlijk en zonder grote veiligheidsincidenten.¹⁹

De grote winnaar van de verkiezingen was de lijst van de Iraakse Nationale Beweging (*Iraqiya*) onder leiding van oud-premier Iyad Allawi met 91 zetels. De lijst heeft vooral veel aanhang onder soennitische Arabieren. De lijst van *State of Law*, de coalitie van de sjiitische *Da'wa* partij van uittredend premier Nouri Al-Maliki en een aantal kleinere soennitische partijen en tribale bewegingen, behaalde 89 zetels en werd daarmee de tweede partij.²⁰ De Iraakse Nationale Alliantie (INA), die voornamelijk bestaat uit de *Supreme Iraqi Islamic Council*

¹⁹ Cordesman et al., 12 april 2010; UN, S/2010/240, 14 mei 2010; US Department of Defense, 20 augustus 2010.

²⁰ EIU, april 2010; Cordesman et al., 12 april 2010.

onder leiding van Ammar Al-Hakim en de aanhangers van de sjiiitische geestelijke Moqtada Al-Sadr, won 70 zetels.²¹ De lijst van de Koerdische Alliantie, het samenwerkingsverband van de KDP van KRG-president Massoud Barzani en de PUK van de federale president Jalal Talabani, behaalde 43 zetels en de Veranderingslijst (*Gorran*), aangevoerd door medeoprichter en voormalig vicevoorzitter van de PUK Nawshirwan Mustafa, won 8 zetels. De Koerdische Alliantie en de Veranderingslijst hebben beiden een Koerdische aanhang.²² De overige 24 zetels werden verdeeld over een negental politieke formaties en onafhankelijke kandidaten, waarvan geen enkele meer dan zes zetels behaalde. Acht zetels worden ingenomen door vertegenwoordigers van minderheden, zoals christenen, yezidi's, mandeërs en shabak.²³

Op 14 juni 2010 kwam het nieuwgekozen parlement voor het eerst bijeen. Deze bijeenkomst duurde echter kort omdat nog geen overeenstemming kon worden bereikt over het toewijzen van de functies van parlamentsvoorzitter, president en premier. De bijeenkomst werd pas op 11 november 2010 voortgezet.^{24,25}

Er is sinds de militaire interventie in 2003 veel geweld in Irak. Op 22 februari 2006 werd de voor sjiieten heilige Askariya of Gouden Moskee in Samarra door een bomaanslag grotendeels verwoest. Hierna nam het geweld in Irak verder toe. In de periode februari 2006 tot en met omstreeks juli 2007 was er sprake van extreme vormen van geweld en dagelijks een zeer hoog aantal gewelddadige incidenten. Vanaf omstreeks eind augustus 2007 trad over het algemeen een verbetering van de veiligheidssituatie in die zich tot het einde van de verslagperiode heeft voortgezet. Redenen die hiervoor worden aangevoerd zijn onder meer het succes van het optreden van de VS, de *Multi-National Force Iraq* (MNF-I) en Iraakse veiligheidsorganisaties, de zogenaamde soennitische *Awakening Councils*²⁶ en het staakt-het-vuren van het Mehdi-leger van Moqtada al-Sadr.

Op 31 december 2008 liep het VN-mandaat voor de aanwezigheid van buitenlandse troepen in Irak officieel af. De veiligheidsrelatie tussen de Verenigde Staten en Irak werd opnieuw vormgegeven in het *Status of Forces Agreement* (SOFA). Sindsdien voeren de Amerikanen niet meer zelfstandig militaire operaties uit en hebben zij zich teruggetrokken uit de Iraakse steden. Op 31 augustus 2010 werd operatie *Iraqi Freedom* formeel beëindigd.²⁷

2.1.3 Staatsinrichting

Op 8 juni 2004 nam de VN-Veiligheidsraad unaniem resolutie 1546 aan. Deze resolutie legde een politiek tijdschema vast, dat eind 2005 uitmondde in verkiezingen en in 2006 resulteerde in het aantreden van een democratisch gevormde regering. In de periode van 28 juni 2004 tot de inwerkingtreding van de grondwet in 2006 bood de *Law of Administration for the State of Iraq for the*

²¹ EIU, april 2010; Cordesman et al., 12 april 2010.

²² EIU, april 2010; Cordesman et al., 12 april 2010.

²³ UNAMI, juni 2010.

²⁴ Reuters, *Iraq's new parliament convenes*, 14 juni 2010.

²⁵ Zie voor het vervolg paragraaf 2.2.

²⁶ De *Awakening Councils* zijn ook bekend als soennitische burgerwachten, *Sahwa (Councils)*, *Sons of Iraq* en *Concerned Local Citizens*.

²⁷ Zie 2.3 voor een beschrijving van de Iraakse veiligheidsorganisaties, de *Awakening Councils* en de buitenlandse militaire aanwezigheid in Irak.

Transitional Period (ook wel *Transitional Administrative Law*) de grondslagen voor het bestuur van Irak.

Zoals geformuleerd in de grondwet kent de Republiek Irak een federale structuur op basis van een parlementaire democratie.²⁸ Naast de federale overheid zijn er op basis van de grondwet decentrale entiteiten, waaronder regio's, provincies (*muhafazat*) en lokale entiteiten.²⁹ De hoofdstad Bagdad is verdeeld in 10 districten (*beladiyat*), te weten Rusafa, Karkh, Adhamiya, Kadhimiya, Thawra, Mansour, Nisan, Jihad Baiya, Doura en Karrada, die op hun beurt weer zijn verdeeld in wijken (*ahya*) en buurten (*muhallah*). Elke *muhallah* heeft een administratief nummer bestaande uit drie cijfers. Deze nummers genieten een grote mate van bekendheid onder de Iraakse bevolking.

De federale autoriteiten moeten de eenheid, integriteit en onafhankelijkheid van Irak bewaken. Voorts heeft de federale overheid de exclusieve bevoegdheid tot onder meer het formuleren van het buitenlands beleid, het nationale veiligheidsbeleid, het fiscaal en monetair beleid en het beleid met betrekking tot burgerschap, immigratie en asiel.³⁰ Alle overige bevoegdheden komen toe aan de regionale of provinciale overheden, met dien verstande dat volgens de grondwet sprake is van door de centrale en decentrale overheden gedeelde bevoegdheden op het terrein van onder meer de organisatie en het beheer van de douane, elektriciteitsvoorziening, als ook het beleid op het gebied van milieu, gezondheid, onderwijs, alsmede planning en ontwikkeling.³¹ In de praktijk is de bevoegdheidsverdeling op veel terreinen onduidelijk.

Federale overheid

De scheiding der machten is in de grondwet opgenomen. De wetgevende macht wordt gevormd door een democratisch gekozen Raad van Afgevaardigden (*Majlis Al-Nuwwab*), die sinds 14 juni 2010 bestaat uit 325 leden. De leden worden bij direct kiesrecht verkozen volgens een systeem van evenredige vertegenwoordiging in 18 plurinomiale kiesdistricten, die overeenkomen met de 18 provincies. Het aantal zetels per district is evenredig aan het inwonertal van de provincie. Acht zetels zijn gereserveerd voor vertegenwoordigers van minderheden, zoals christenen, yezidi's en Shabak.³² De Raad kiest uit zijn midden bij absolute meerderheid een voorzitter en twee vicevoorzitters.³³

De uitvoerende macht bestaat uit de president, die door de Raad van Afgevaardigden bij tweederde meerderheid wordt gekozen, en de Ministerraad.

²⁸ Artikel 1 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 maart 2011.

²⁹ Sectie III en IV van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 maart 2011. Een regio kan uit twee of meer provincies bestaan en voorziet (evenals individuele provincies) in wetgevende, rechtsprekende en uitvoerende bevoegdheden die niet exclusief zijn voorbehouden aan de federale regering.

³⁰ Artikelen 109 en 110 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 maart 2011.

³¹ Artikelen 114 en 115 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 maart 2011.

³² UNAMI, juni 2010.

³³ Sectie III, hoofdstuk 1 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 maart 2011. Artikel 48 spreekt daarnaast van een Federatieraad, waarin vertegenwoordigers van de regio's en de provincies zitting nemen. Deze heeft zich tot op heden echter niet geconstitueerd.

De Ministerraad wordt samengesteld door de leider van de grootste parlamentsfractie en behoeft de goedkeuring van de Raad van Afgevaardigden.³⁴ De president vormt samen met de twee vicepresidenten de presidentiële raad, die evenwel niet in de grondwet staat beschreven.³⁵

De onafhankelijkheid van de rechterlijke macht is formeel in de grondwet geregeld. Verschillende publieke en politieke functies of activiteiten zijn onverenigbaar met het beroep van rechter of openbaar aanklager.³⁶ De rechterlijke macht in KRG-gebied maakt sinds 2008 geen deel meer uit van het Koerdische Ministerie van Justitie en is wettelijk onafhankelijk.³⁷ Op basis van de grondwet worden de leden van het Hooggerechtshof, inclusief een aantal rechters en deskundigen op het gebied van de sharia, door het parlement met tweederde meerderheid benoemd.³⁸ Door de Iraakse autoriteiten wordt gewerkt aan hervorming van de rechterlijke macht.³⁹

Het Iraakse rechtssysteem is gebaseerd op het Franse model in combinatie met islamitische regels, zoals vastgelegd in sharia-wetgeving.⁴⁰ In algemene zin kunnen drie rechtsgangen onderscheiden worden: civielrechtelijke procedures,⁴¹ strafrechtelijke procedures,⁴² familierechtelijke procedures.⁴³ In deze drie rechtsgangen zijn er drie niveaus: eerste aanleg, hoger beroep en beroep in cassatie. Het Federale Hof van Cassatie is voor de rechtsgang in deze procedures de hoogste gerechtelijke instantie. Het Federale Hooggerechtshof ziet voornamelijk toe op de juiste toepassing van de grondwet. De Hoge Juridische Raad, die toezicht houdt op de onafhankelijkheid, kwaliteit en integriteit van het gerechtelijke apparaat, staat onder voorzitterschap van de president van het Hooggerechtshof en bestaat onder andere uit leden van het Hof van Cassatie.⁴⁴

Voorts zijn verschillende comités ingesteld, die niet in de grondwet staan

³⁴ Sectie III, hoofdstuk 2 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 maart 2011.

³⁵ In de praktijk geldt in Irak op federaal niveau een tripartite systeem van machtsverdeling tussen Koerden, soennitische Arabieren en sjiiitische Arabieren. Onder de huidige afspraken is de voorzitter van de Raad van Afgevaardigden een soennitische Arabier, de premier een sjiiitische Arabier en de president een Koerd. Voor deze functies zijn telkens twee plaatsvervangers aangesteld afkomstig uit de twee andere groepen.

³⁶ Sectie III, hoofdstuk 3 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 maart 2011. De federale rechterlijke organisatie bestaat uit onder meer een Hoge Juridische Raad, een Federaal Hooggerechtshof, een organisatie van openbare aanklagers, een commissie van toezicht en een stelsel van federale hoven (artikel 89). Het instellen van rechtbanken, hun absolute en relatieve competentie e.d. zal op basis van artikel 94 van de grondwet bij aparte wet geschieden. Hetzelfde geldt voor de militaire rechterlijke macht (artikel 99). Op grond van artikel 95 van de grondwet mogen geen speciale of buitengewone hoven (rechtbanken of tribunalen) worden ingesteld.

³⁷ US Department of State, 8 april 2011.

³⁸ Artikel 92 lid 2 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 maart 2011.

³⁹ Iraq Partners Forum, 2010.

⁴⁰ Onder andere de *Law of Judicial Organization* (no. 160, 1979) en de *Law of Public Prosecution* (no. 159, 1979) bepalen het Iraakse rechtssysteem. Website GJPI: <http://gjpi.org/central-activities/judicial-independence/>, geraadpleegd op 2 oktober 2011.

⁴¹ Civiele rechtbanken behandelen civielrechtelijke procedures in eerste aanleg, welke betrekking hebben op commerciële en burgerlijkrechtelijke geschillen alsmede op familie zaken die een niet-islamitisch persoon betreffen.

⁴² Zie ook 3.1.2 'Strafwetgeving en strafrechtprocedure'.

⁴³ Zie ook 3.1.2 'Personen- en familierecht'.

⁴⁴ Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 maart 2011; Freedom House, 3 mei 2010.

beschreven, waarin (veiligheids)politieke onderwerpen worden besproken. Zo coördineert de Nationale Veiligheidsraad (*Majlis Al-Amn Al-Watani*), bestaande uit de premier, een aantal ministers, de directeur van de Nationale Veiligheidsdienst en de Nationale Veiligheidsadviseur, het nationale veiligheidsbeleid en de strijd tegen het terrorisme.^{45 46} Deze instantie opereert buiten parlementair toezicht.

Koerdische regio

De Koerdische regio in het noorden van Irak functioneert de facto grotendeels autonoom. De Iraakse grondwet erkent de *Kurdistan Regional Government* (KRG) als het bestuur over de administratieve regio Koerdistan.⁴⁷ De regering (*Hikûmeta herêma Kurdistanê*) bestaat uit een direct gekozen president en een ministerraad, die verantwoording verschuldigd is aan het 111 leden tellende regionale parlement (*Perlemantoya Kurdistanê*).⁴⁸

Het gebied van de Koerdische regio beslaat globaal de drie noordelijke provincies Dohuk, Erbil en Sulaimaniya. Een aantal gebieden in het noorden van de provincies Nineveh, Ta'mim en Diyala die grenzen aan de KRG-regio en waar een groot aantal Koerden woont, staat wat betreft openbare orde en veiligheid feitelijk onder controle van de KRG.⁴⁹ Deze controle is omstreden, net zoals de ligging van de grens tussen de Koerdische regio en de rest van Irak. Gebieden die zowel door de Koerden in de KRG-regio als door de Arabieren in Zuid-/Centraal-Irak worden geclaimd, staan bekend als betwiste gebieden (*disputed territories*). Overigens bestaat ook geen algemene overeenstemming over welke gebieden precies betwist zijn.⁵⁰ Burgers in deze betwiste gebieden hebben echter op administratief gebied, bijvoorbeeld bij verkiezingen, juridische procedures of het verkrijgen van documenten, in principe te maken met hun eigen provinciale autoriteiten. De bestaande provinciegrenzen worden wel algemeen erkend.

Tot 2006 was de KRG verdeeld in twee gebieden: het westelijk deel werd bestuurd door de Koerdische Democratische Partij (*Partiya Demokrata Kurdistanê*) en het oostelijk deel door de Patriottische Unie van Koerdistan (*Yekîtiya Nîstimanî ya Kurdistanê*). In januari 2006 ondertekenden KRG-president Barzani en federaal president Talabani, in hun hoedanigheid van voorzitter van respectievelijk KDP en PUK, een overeenkomst die de weg vrijmaakte om de drie Koerdische provincies te verenigen onder één regionaal bestuur. Op 7 mei 2006 stemde het regionale parlement in met een nieuwe verenigde regering, bestaande uit KDP- en PUK-ministers).⁵¹ In de praktijk bestaan een aantal ministeries en uitvoerende diensten echter nog altijd uit een

⁴⁵ ICG, 26 oktober 2010.

⁴⁶ Het Politiek Comité voor Nationale Veiligheid, dat in het voorgaande ambtsbericht werd genoemd als comité dat niet in de grondwet staat beschreven, bestaat niet meer sinds de verkiezingen in maart 2010.

⁴⁷ Artikel 117 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 maart 2011.

⁴⁸ Zie www.krg.org, geraadpleegd op 16 maart 2011.

⁴⁹ De toegangswegen naar de KRG-gebieden staan vrijwel geheel onder controle van de KRG. Deze wegen zijn voorzien van door *Peshmerga* en *Asayish* bemande checkpoints.

⁵⁰ ICG, 8 juli 2009; HRW, november 2009. Volgens artikel 2 van de ontwerpgrondwet voor de KRG van 24 juni 2009 bestaat de Koerdische regio uit de provincies Dohuk, Sulaymaniya, Erbil en Ta'mim, de districten Akre, Shekhan, Sinjar, Tall'afar, Tilkaif en Qaraqush, de subdistricten Zimar, Bashiqa en Aski Kalak (alle in Nineveh) en delen van de districten Khanaqin en Mandali (beide in Diyala).

⁵¹ Zie www.krg.org, geraadpleegd op 16 maart 2011.

deel dat onder leiding staat van de KDP en een deel dat onder leiding staat van de PUK, soms zelfs met afzonderlijke kantoren in Erbil (KDP) en Sulaimaniya (PUK).

In juli 2009 werden regionale verkiezingen gehouden voor het presidentschap en het parlement. President Barzani werd met 70 procent van de stemmen herkozen. Bij de regionale parlementsverkiezingen kregen de Kurdistani-lijst (KDP en PUK) en de Veranderingslijst (Gorran) de meeste stemmen: 59 respectievelijk 25, van de in totaal 111 zetels.⁵² Gorran is een partij die voornamelijk bestaat uit leden die zich afgesplitst hebben van de PUK, omdat zij zich niet langer konden vinden in de organisatie en de conservatieve lijn van de partij.

2.2 Politieke ontwikkelingen

Regeringsformatie

Na maanden van onderhandelen bereikten de belangrijkste Iraakse politieke allianties (de Iraakse Nationale Beweging, ook bekend als *Iraqiya*, de Iraakse Nationale Alliantie (INA), de *State of Law* en de Koerdische Alliantie⁵³) in november 2010 overeenstemming over de verdeling van belangrijke posities en de vorming van een regering van nationale eenheid. Ook sloten de partijen een akkoord over onder meer de oprichting van een *National Council for Strategic Policies* (NCSP) die voorgezeten zou gaan worden door Iyad Allawi (*Iraqiya*), hervorming van het veiligheidsapparaat en de vrijstelling van drie prominente kandidaten van *Iraqiya* van het proces van de-Ba'athificatie.⁵⁴

Op 11 november 2010 hervatte de Raad van Afgevaardigden de zitting die op 14 juni 2010 was afgebroken. Osama Al-Junaifi (*Iraqiya*) werd gekozen tot parlementsvoorzitter. Qusay al-Suhail (INA) en Aref Rayfur (Koerdische Alliantie) werden gekozen tot eerste vicevoorzitter, respectievelijk tweede vicevoorzitter. Jalal Talabani (PUK) werd herkozen tot president van Irak. Nadat Talabani was herkozen tot president verzocht hij Nouri Al-Maliki (*State of Law*) om als premier binnen 30 dagen een nieuwe regering te formeren.⁵⁵

Op 21 december 2010 werd de nieuwe regering van nationale eenheid onder leiding van premier Al-Maliki geïnstalleerd. *Iraqiya*, INA en de Koerdische Alliantie leverden ieder een vicepremier. Ook de meeste ministersposten werden op basis van machtsdeling ingevuld. De regering kwam niet tot een overeenstemming ten aanzien van de drie belangrijke ministersposten gerelateerd aan nationale veiligheid, die van Binnenlandse zaken, Nationale Veiligheid en Defensie. Deze posten waren aan het einde van de verslagperiode nog niet definitief ingevuld. Nadat de premier de posten zelf enige maanden had waargenomen, wees hij op verschillende momenten drie waarnemers aan, alle drie medestanders van Al-Maliki: Adnan al-Asadi als waarnemend minister van Binnenlandse Zaken, Falah al-Fayad als waarnemend minister van Nationale Veiligheid en als laatste Saadoun al-Dulaimy – minister van Cultuur in

⁵² Congressional Research Service, 1 oktober 2010.

⁵³ *Gorran*, de Koerdische Veranderingslijst, besloot buiten de regering van nationale eenheid te blijven.

⁵⁴ VN, S/2010/606, 26 november 2010.

⁵⁵ Ibid.

de huidige regering – als waarnemend minister van Defensie.⁵⁶

Ook de instelling van de NCSP heeft nog niet plaatsgevonden. Er is tussen de politieke partijen onenigheid over de bevoegdheden en samenstelling van de NCSP. Allawi liet gedurende de verslagperiode weten definitief niet langer een leidende rol in de NCSP te willen vervullen.⁵⁷

Tijdens de verslagperiode was er sprake van continue spanningen tussen Al-Maliki en Allawi. De bovengenoemde kwesties – het uitblijven van een definitieve benoeming van de drie ministers en van de instelling van de NCSP – speelden een rol in deze spanningen.⁵⁸

Iraqiya kreeg in de verslagperiode te maken met splitsingen binnen de partij: een aantal parlementsleden ging verder onder een andere naam: *White Iraqiya*. Hierdoor werd de *State of Law* alsnog de grootste partij en kwam Iraqiya op de tweede plaats.⁵⁹

In juni 2011 heeft het parlement ingestemd met een plan van de premier om het aantal ministersposten te verminderen, door vrijwel alle staatsministersposten op te heffen. Het verkleinen van de regering zou de functionaliteit ervan moeten vergroten.⁶⁰

Demonstraties

In februari 2011 begon in Irak een serie grote demonstraties. De eerste demonstraties vonden in Bagdad plaats maar ook in tientallen andere steden, waaronder Sulaimaniya in de KRG-regio, werd gedemonstreerd. Hoogtepunt waren de demonstraties op 25 februari 2011 ('Dag van de Woede').⁶¹ De demonstraties waren vooral gericht tegen de lokale overheden die tot verantwoording werden geroepen voor corruptie, prijsverhoging, werkeloosheid en gebrekkige basisvoorzieningen (elektriciteit, water, huisvesting, onderwijs en openbaar vervoer). Van grootschalige demonstraties tegen een centraal autocratisch bestuur, zoals in andere Arabische landen als Libië en Syrië, was in Irak geen sprake.⁶²

Premier Maliki erkende de tekortkomingen van de regering en nam verschillende maatregelen om de angel uit de protesten te halen en verdere escalatie te voorkomen. Zo kondigde hij begin maart 2011 een 100-dagen termijn af waarin ministers met concrete plannen moeten komen om de sociaaleconomische situatie te verbeteren. Deze termijn heeft weinig concreets opgeleverd. Wel zijn verschillende gouverneurs (op bevel van Maliki) afgetreden

⁵⁶ EIU, april 2011; EIU, juni 2011; EIU, augustus 2011; EIU, september 2011; UNSC, *S/2011/435*, 7 juli 2011; The New York Times, *Breaking World Iraq News*, update 5 oktober 2011; Aswat Al Iraqui, *Iraq's Wifaq (Accord) Movement charges PM Maliki with following "serious individualist" policy*, 8 augustus 2011; Alsumaria, *Maliki names Iraq acting National Security Minister*, 8 juni 2011.

⁵⁷ EIU, april 2011; UNSC, *S/2011/213*, 31 maart 2011; UNSC, *S/2011/435*, 7 juli 2011.

⁵⁸ The New York Times, *Breaking World Iraq News*, update 5 oktober 2011; EIU, april 2011, EIU, september 2011.

⁵⁹ EIU, april 2011; AK News, *Eight al-Iraqiya deputies announce split from bloc*, 7 maart 2011; AK News, *Iraqiya is expected to have another political party*, 14 maart 2011; Alsumaria.tv, *Allawi renounces Iraq national strategic policy council*, 7 oktober 2011.

⁶⁰ EIU, augustus 2011.

⁶¹ IGC, 26 september 2011; Amnesty International, april 2011; Carnegie Middle East Center, 28 maart 2011.

⁶² UNSC, *S/2011/435*, 7 juli 2011; IGC, 26 september 2011; Amnesty International, april 2011; Carnegie Middle East Center, 28 maart 2011.

of ontslagen.⁶³ Tegelijkertijd greep de politie bij verschillende demonstraties hard in en vielen ongeveer 20 doden bij gewelddadige confrontaties tussen demonstranten en veiligheidstroepen.⁶⁴ In eerste instantie kregen de protesten politieke steun van *Sadr-Trend* en *Iraqiya*, later matigden deze partijen hun toon. Zo verklaarde *Sadr-Trend*-leider Moqtada al-Sadr publiekelijk de maatregelen van de regering Maliki af te zullen wachten.⁶⁵

Terugtrekking Amerikaanse troepen

De terugtrekking van de Amerikaanse troepen zorgde in de verslagperiode voor politieke onrust. De afspraak was dat alle soldaten aan het einde van 2011 Irak zouden hebben verlaten. De regering wilde echter de optie openhouden om een aantal soldaten te behouden. Dit leidde tot politieke weerstand bij *Sadr-Trend*. Moqtada al-Sadr dreigde met aanslagen op Amerikaanse troepen, als deze zich niet zouden terugtrekken aan het einde van 2011.⁶⁶ Uiteindelijk kondigde president Obama van de Verenigde Staten op 21 oktober 2011 aan dat alle Amerikaanse troepen voor het einde van het jaar teruggetrokken zouden worden, met uitzondering van circa 150 troepen die verantwoordelijk zijn voor de beveiliging van de Amerikaanse ambassade in Bagdad.⁶⁷ Er wordt nog gesproken over het aanblijven van enkele honderden tot duizenden troepen voor trainingsdoeleinden.

Volkstelling

De landelijke volkstelling, oorspronkelijk voorzien voor het najaar van 2009, werd in de verslagperiode opnieuw uitgesteld, zonder dat een datum werd vastgesteld.⁶⁸ De volkstelling ligt politiek zeer gevoelig.⁶⁹

Koerdische regio

Ook in de Koerdische regio vonden vanaf februari 2011 demonstraties plaats. De demonstraties vonden vooral plaats in Sulaimaniya. In de Koerdische regio hadden de demonstraties een meer politiek karakter dan in de rest van Irak. De spanningen tussen de verschillende partijen (regeringspartijen PUK, KDP en oppositiepartij Gorran (de Veranderingslijst)) namen toe, nadat veiligheidstroepen op 17 februari 2011 het vuur openden op demonstranten in

⁶³ IGC, 26 september 2011; Carnegie Middle East Center, 28 maart 2011; The Washington Post, *Maliki faces possibility of new Iraq protests*, 6 juni 2011; EUI, mei en juni 2011.

⁶⁴ Amnesty International, april 2011; EIU, februari 2011.

⁶⁵ EIU, februari 2011.

⁶⁶ EIU, mei en juni 2011; UNSC, S/2011/435, 7 juli 2011; The New York Times, *Moktada al-Sadr Warns U.S. Troops to Leave Iraq*, 7 augustus 2011; The New York Times, *Breaking World Iraq News*, update 5 oktober 2011. De Sadristen vormen sinds december 2010 onderdeel van de regering van nationale eenheid. Moqtada al-Sadr, die in Iran verblijft, keerde tijdens de verslagperiode tijdelijk terug naar Irak; EIU, januari en februari 2011.

⁶⁷ The New York Times, *U.S. Troops to Leave Iraq by Year's End, Obama Says*, 21 oktober 2011; EIU, november 2011.

⁶⁸ UNSC, S/2010/606, 26 november 2010; UNSC, S/2011/213, 31 maart 2011.

⁶⁹ De Koerden willen de volkstelling gebruiken als onderdeel van de implementatie van artikel 140 van de Iraakse grondwet dat de status van Kirkuk en de betwiste gebieden regelt. De Arabieren en andere minderheden, met name de Turkmenen, beweren dat de Koerden de afgelopen jaren de etnische verhoudingen hebben beïnvloed door veel Koerden onder bescherming van de *Peshmerga* te vestigen in de betwiste gebieden. Met name in Mosul (Nineveh) bestaat veel weerstand tegen de volkstelling.

Sulaimaniya die stenen hadden gegooid naar het kantoor van de KDP. Hierbij werden twee demonstranten gedood.

Met name Gorran gebruikte de protestacties voor politieke doeleinden. Zij eisten naast het aftreden van president Barzani ook een verandering van het in hun ogen autocratische bewind van KDP en PUK (aftreden regering en nieuwe verkiezingen).⁷⁰ Op 21 maart 2011 kondigde president Barzani hervormingen aan. Hij stelde nieuwe provinciale verkiezingen in het vooruitzicht en een grondige regeringswijziging. Ook zou corruptie en nepotisme worden aangepakt. De hervormingen waren aan het einde van de verslagperiode nog niet doorgevoerd.

Relatie tussen Erbil en Bagdad

Er was gedurende deze verslagperiode nog altijd sprake van spanningen tussen de KRG en Koerdische afgevaardigden in het federale parlement enerzijds en de federale regering in Bagdad, gesteund door Arabische en Turkmeense partijen in de Raad van Afgevaardigden, anderzijds. Voornaamste twistpunten bleven de status van Kirkuk en de overige betwiste gebieden, het beheer en verdeling van regionale oliereserves, het toekennen van budget aan Erbil vanuit de centrale overheidskas en de financiering, bewapening en status van de peshmerga.⁷¹

Het referendum over de status van de olierijke regio rondom Kirkuk en die van andere betwiste gebieden in het noorden van Zuid-/Centraal-Irak had volgens artikel 140 van de grondwet al vóór 31 december 2007 gehouden moeten worden. Het onderwerp van het referendum ligt in de Iraakse politiek echter gevoelig. Een groot deel van de Turkmeense en Arabische bevolking verzet zich tegen het houden van een referendum, onder andere vanwege vermeende demografische manipulatie door de Koerden. Hoewel in de regeringsverklaring van 21 december 2010 de uitvoering van artikel 140 van de grondwet expliciet werd genoemd, is er ten aanzien van het referendum gedurende de verslagperiode weinig vooruitgang geboekt.⁷²

In het kader van de maatregelen die werden getroffen om de demonstraties in te dammen stationeerde de KRG eind februari 2011 circa 10.000 peshmerga-troepen in Kirkuk, buiten het gemeenschappelijk veiligheidsmechanisme om zoals dat is afgesproken tussen Erbil, Bagdad en de Verenigde Staten. Deze maatregel zorgde voor onrust bij de Turkmeense en Arabische bevolking van Kirkuk, die de stationering als een uiting van Koerdische dominantie zag. Onder druk van Bagdad en de Verenigde Staten trokken de troepen zich eind maart 2011 terug. Na dit incident stapten twee Koerdische bestuurders op: de gouverneur van Ta'mim en het hoofd van de provinciale raad. Deze functies werden vervolgens toegewezen aan twee Turkmenen.⁷³

Er is onvoldoende informatie verkregen om aan te kunnen geven of er gedurende de verslagperiode sprake was van actieve beïnvloeding van de bevolkingssamenstelling in en rond de stad Kirkuk. Over actieve demografische manipulatie in de rest van het noorden van Zuid-/Centraal-Irak is geen informatie gevonden. Wel werd vanuit de KRG militaire versterking gestuurd

⁷⁰ UNSC, S/2011/213, 31 maart 2011; EIU, maart 2011.

⁷¹ ICG, 28 maart 2011.

⁷² Congressional Research Service, 1 oktober 2010; ICG, 28 maart 2011.

⁷³ EIU, april 2011; UNSC, S/2011/435, 7 juli 2011; ICG, 28 maart 2011.

naar gebieden in Diyala waar veel Koerden wonen, om bescherming te kunnen bieden aan deze Koerden en zo te voorkomen dat zij om veiligheidsredenen naar de KRG-regio zouden trekken.

Al enige jaren is er onenigheid tussen de KRG en de federale regering over de totstandkoming van een nationale oliewet, waarin het beheer en de verdeling van de (regionale) oliereserves wordt geregeld. De KRG heeft een eigen oliewet, op grond waarvan zij de afgelopen jaren een aantal controversiële exploratie- en productieovereenkomsten met buitenlandse oliemaatschappijen heeft afgesloten, die door de federale minister van Olie nietig zijn verklaard.⁷⁴ Hoewel ook in deze verslagperiode geen overeenstemming werd bereikt over een oliewet, werd wel enige vooruitgang geboekt: eind januari 2011 kwamen de KRG en de federale regering overeen de olie-export van twee olievelden in KRG-gebied (Tawke en Taq Taq) die in oktober 2009 was opgeschort, te hervatten.⁷⁵ Ook kwam eind oktober 2011 het bericht dat Erbil en Bagdad waren overeengekomen dat een oliewet voor het einde van 2011 aan het parlement zou worden aangeboden.⁷⁶

Buitenlandse betrekkingen

Op 24 september 2010 kwamen Irak en Syrië overeen de onderlinge diplomatieke relaties weer geheel te herstellen door hun ambassadeurs naar hun posten te laten terugkeren.⁷⁷ Het harde optreden van de Syrische autoriteiten tijdens de protesten tegen het autocratische bestuur in Syrië was - anders dan voor andere Arabische landen - voor de Iraakse regering geen aanleiding om de ambassadeur terug te trekken.⁷⁸

De relaties tussen Irak en Koeweit zijn in 2010 verder verbeterd maar er blijven spanningen tussen beide landen.⁷⁹ Zo is er frustratie bij Irak over de in hun ogen rigide opstelling van Koeweit ten aanzien van de VN-sancties die aan Irak zijn opgelegd na afloop van de invasie in Koeweit, gebaseerd op hoofdstuk VII van het VN Handvest. De frustratie betreft met name de sancties die gaan over het terugbetalen van schade en het vinden van vermiste personen. De veiligheidsraad van de VN trok eind 2010 overigens al een deel van de sancties in.⁸⁰

Iran blijft een grote invloed houden in Irak. Iran steunt en verleent gastvrijheid aan politieke partijen als *Sadr-Trend*. Daarnaast geeft Iran toe dat het terroristische groeperingen in Irak financieel en met wapens ondersteunt. Ook in de Koerdische regio had en heeft Iran een grote invloed.

⁷⁴ US Department of State, *Iraq Status Report*, 6 oktober 2010. EIU, september 2010; Congressional Research Service, 1 oktober 2010; ICG, 28 maart 2011.

⁷⁵ US Department of State, *Iraq Status Report*, 17 februari 2011; Reuters, *UPDATE 1-Iraq starts exporting Kurdish oil – officials*, 3 februari 2011.

⁷⁶ The Currency Newshound, *Negotiating committees between Baghdad and Erbil complete its work and reports to owners*, 27 oktober 2011.

⁷⁷ UNSC, *S/2010/606*, 26 november 2010;

⁷⁸ AFP, *Iraq treads carefully with Syria unrest*, 12 augustus 2011.

⁷⁹ EIU, februari 2011; UNSC, *S/2011/213*, 31 maart 2011.

⁸⁰ Kuwait News Agency, *Iraq abides by UN Kuwait-related resolutions*, 11 januari 2011; UNSC, *SC/10118*, 15 december 2010.

2.3 Veiligheidssituatie

In de verslagperiode fluctueerde het geweldsniveau in Irak. De veiligheidssituatie varieerde sterk per gebied. Op bepaalde momenten en in bepaalde delen van Irak was de veiligheidssituatie zeer ernstig.⁸¹ Zo vonden er op 15 augustus 2011 omstreeks 40 aanslagen plaats op 18 verschillende locaties, waarbij circa 80 doden en honderden gewonden vielen.^{82,83} De absolute aantallen slachtoffers in ogenschouw genomen, is de situatie in deze verslagperiode wederom verbeterd in vergelijking met voorgaande jaren. Er was echter een zorgwekkende trend waar te nemen ten aanzien van gericht geweld tegen bepaalde doel- en beroepsgroepen (hieronder nader gespecificeerd).⁸⁴

Volgens officiële cijfers van de Iraakse autoriteiten kwamen er in 2011 tot en met oktober circa 1.400 burgers door geweld om het leven.⁸⁵ De niet-gouvernementele organisatie *Iraq Body Count* (IBC) schat het aantal burgerdoden in dezelfde periode op meer dan 3.400.⁸⁶ Ter vergelijking, in de laatste negen maanden van 2010 lag het aantal burgerslachtoffers volgens de Iraakse autoriteiten op ruim 2.100 en volgens IBC ongeveer gelijk, op ruim 3.400.⁸⁷ Het aantal veiligheidsincidenten waarbij burgerdoden vielen, betrof in de periode november 2010 tot en met oktober 2011 circa 150 incidenten per maand, variërend van 105 in februari 2011 tot 185 in mei 2011. Ter vergelijking, in de periode van november 2009 tot en met oktober 2010 vonden circa 135 incidenten per maand plaats, variërend van 101 in januari 2010 tot 205 in augustus 2010.⁸⁸

Er was ook in deze verslagperiode, met name in Zuid-/Centraal-Irak, sprake van etnisch en/of religieus gemotiveerd geweld, politiek geweld en zware criminaliteit. Het geweld kwam voor in de vorm van bomaanslagen, schiet- en steekpartijen, ontvoeringen, intimidatie en andere mensenrechtenschendingen.⁸⁹ Over het algemeen kan worden gesteld dat het geweld multidimensionaal (etnisch, religieus, politiek, crimineel) en soms willekeurig is.

⁸¹ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011; EIU, september 2011.

⁸² UN News Service, *Deploring deadly blasts in Iraq, Security Council urges punishment of perpetrators*, 18 augustus 2011; EIU, september 2011.

⁸³ Waar mogelijk wordt in dit hoofdstuk een onderscheid gemaakt tussen burgerslachtoffers en niet-burgerslachtoffers. Indien de tekst dit onderscheid niet maakt, geven de bronnen hier geen uitsluitel over.

⁸⁴ BBC News, *Bomb at Baghdad funeral in Shia Muslim area kills 48*, 27 januari 2011.

⁸⁵ Brookings, *Iraq Index*, 30 november 2011; Reuters, *Iraq civilian deaths at highest level since January*, 1 juli 2011; Reuters, *Iraq civilian deaths in July match highest for 2011*, 1 augustus 2011; Reuters, *Iraq civilian deaths in Sept second lowest this year*, 2 oktober 2011.

⁸⁶ www.iraqbodycount.org, geraadpleegd op 16 december 2011.

⁸⁷ Congressional Research Service, *Iraq Casualties: U.S. Military Forces and Iraqi Civilians, Police, and Security Forces*, 7 oktober 2010; AFP, *Iraq says March deadliest month so far this year*, 1 april 2010; Reuters, *Iraqi civilian deaths down in 2010*, 1 januari 2011; Reuters, *Iraq civilian death toll almost doubles in July*, 1 augustus 2010; Reuters, *Iraq civilian death toll rises sharply in April*, 1 mei 2010; www.iraqbodycount.org, geraadpleegd op 16 december 2011.

⁸⁸ www.iraqbodycount.org, geraadpleegd op 16 december 2011.

⁸⁹ UNAMI, *Daily Security Updates*, oktober 2010 - november 2011.

In het vorige ambtsbericht werd gesignaleerd dat willekeurig geweld bedoeld om Irak te destabiliseren en het gezag van de autoriteiten te ondermijnen, met name in de vorm van (zware) bomaanslagen, minder voorkwam dan in voorgaande verslagperiodes. Deze trend heeft zich voortgezet. Wel kondigde Al Qaida in Irak in augustus 2011 een campagne aan van honderd aanslagen gericht tegen de Verenigde Staten, westerse doelen en Iraakse autoriteiten. Deze aankondiging was een reactie op de dood van Osama bin Laden in juni 2011.⁹⁰

Gedurende de verslagperiode was er vooral sprake van gericht geweld tegen personen die geassocieerd worden met de Iraakse overheid, inclusief politieagenten en militairen, politici, ambtenaren en rechters, en met de sjiiitische islam, met name tijdens gebedsdiensten en pelgrimages.⁹¹ Daarnaast was er sprake van gericht geweld tegen leden en leidinggevenden van Iraakse veiligheidsorganisaties of *Awakening Councils*.⁹² Ook deed zich opnieuw geweld voor tegen etnische en/of religieuze minderheidsgroepen, zoals christenen of yezidi's.⁹³ Verder liepen onder meer Irakezen die voor internationale organisaties of de Amerikaanse aanwezigheid in Irak werkten, journalisten en intellectuelen een verhoogd risico doelwit te zijn van geweld.⁹⁴ Het is echter niet altijd duidelijk in individuele gevallen of een persoon doelwit was vanwege zijn of haar (al dan niet vermoede) religie, etniciteit, werkzaamheden, inkomsten of een combinatie van factoren. Evenmin is altijd duidelijk wie verantwoordelijk was voor individuele geweldsincidenten.

Burgers in Irak, met uitzondering van de KRG-regio kunnen in de praktijk niet altijd effectief een beroep doen op de Iraakse veiligheidsorganisaties voor bescherming, vanwege het gebrekkig functioneren van de rechtsstaat, sektarische en tribale verdeeldheid, wijdverbreide corruptie en infiltratie van gewapende groeperingen in de veiligheidsorganisaties. De Iraakse politie is weliswaar over het algemeen aanwezig en voor de burger bereikbaar, maar vaak niet bereid of in staat burgers te beschermen tegen terrorisme en zware criminaliteit. Functionarissen en rekruten van leger en politie zijn bovendien zelf vaak slachtoffer van geweld. Daarnaast komt het voor dat onschuldige burgers slachtoffer worden van politie- of militaire operaties tegen terroristische organisaties of andere gewapende groepen.⁹⁵

In de voorgaande ambtsberichten werd in aparte paragrafen ingegaan op de veiligheidssituatie in de Koerdische regio, in Bagdad, in het noorden van Centraal-Irak, in Zuid-Irak en in West-Irak. De verbetering in de veiligheidssituatie ten opzichte van de periode tot 2007 heeft echter als gevolg dat de informatievoorziening over Irak minder gedetailleerd is geworden. In dit ambtsbericht is er daarom voor gekozen alleen de situatie in de KRG-regio en Bagdad in aparte paragrafen te behandelen. De veiligheidssituatie in de andere

⁹⁰ The New York Times, *Iraq Militants Say Violence Is to Avenge Bin Laden*, 20 augustus 2011.

⁹¹ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011; The Washington Post, *In Iraq, assassinations are a nightly event*, 3 mei 2011; UNSC, *S/2011/435*, 7 juli 2011; US Department of State, 8 april 2011. Zie ook paragrafen 3.3.10, 3.4.10.1 en 3.4.10.2.

⁹² US Department of State, 8 april 2011; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011

⁹³ Zie paragraaf 3.4.10.3.

⁹⁴ Zie paragraaf 3.4.9.

⁹⁵ US Department of State, 8 april 2011; ICG, 26 oktober 2010; UKBA, 30 augustus 2011; UNHCR, 28 juli 2010.

delen van het land zal aan de hand van belangrijke incidenten in één paragraaf besproken worden.

Aanwezigheid van buitenlandse troepen

Sinds alle andere landen in 2009 hun militaire missies in Irak hebben beëindigd, bestaat de buitenlandse militaire aanwezigheid in Irak nog slechts uit Amerikaanse troepen, die vanaf 1 januari 2010 opereren onder de naam *United States Forces – Iraq* (USF-I). Hun aanwezigheid wordt juridisch geregeld door het *Status of Forces Agreement* (SOFA) tussen Irak en de Verenigde Staten, dat onder meer bepaalt dat het Amerikaanse leger geen zelfstandige militaire operaties mag uitvoeren en niet de bevoegdheid heeft om personen in detentie te houden.⁹⁶ Het SOFA bepaalt verder dat alle Amerikaanse militairen uiterlijk 31 december 2011 Irak moeten hebben verlaten. President Obama van de Verenigde Staten heeft het vertrek van alle Amerikaanse militairen op 21 oktober 2011 bevestigd.⁹⁷

Na de beëindiging op 31 augustus 2010 van operatie *Iraqi Freedom* veranderde het mandaat van de ongeveer 50.000 in Irak gelegerde Amerikaanse militairen. Onder de noemer operatie *New Dawn* opereren zij als *Advise and Assist Task Force* en *Advise and Assist Brigades* en hebben officieel nog slechts een adviserende en ondersteunende rol.⁹⁸

2.3.1 *Veiligheidssituatie per gebied*

Koerdische regio (Dohuk, Erbil, Sulaimaniya)

De veiligheidssituatie in de drie provincies formeel onder bestuur van de *Kurdistan Regional Government* (KRG) was over het algemeen stabiel, net als in de voorgaande verslagperiode.⁹⁹ Er vond een beperkt aantal geweldsincidenten plaats, vooral veroorzaakt door criminaliteit en sociale onrust, bijvoorbeeld tijdens demonstraties.¹⁰⁰ De veiligheid in de Koerdische regio werd vooral ondermijnd door militaire acties van het Turkse en Iraanse leger. Van bedreigingen jegens minderheidsgroepen zijn geen nieuwe berichten vernomen.

Het Turkse leger voerde ook in deze verslagperiode militaire acties uit gericht tegen strijders van de Koerdische Arbeiderspartij (PKK). In augustus 2011 voerde de Turkse luchtmacht een serie bombardementen uit op PKK-doelen in het noordelijk grensgebied van de Koerdische regio, waarbij ook een aantal burgerslachtoffers vielen.¹⁰¹ Eind oktober 2011 trokken honderden Turkse troepen de grens over naar Irak, over land en via het luchtruim, voor een militaire actie gericht tegen PKK-strijders waarvan vermoed werd dat zij de in

⁹⁶ US Department of Defense, 29 april 2010; Cordesman et al., 24 juni 2010; US Department of Defense, 20 augustus 2010.

⁹⁷ Zie ook paragraaf 2.2.

⁹⁸ New York Times, *Obama Says Iraq Combat Mission Is Over*, 31 augustus 2010; Global Insight, *U.S. Operation New Dawn Comes Into Force in Iraq*, 1 september 2010; New York Times, *In Baghdad, U.S. Officials Take Note of Milestone*, 1 september 2010; ICG, 26 oktober 2010.

⁹⁹ UNHCR, 28 juli 2010; US Department of Defense, 20 augustus 2010.

¹⁰⁰ Zie ook paragraaf 2.2.

¹⁰¹ EIU, september 2011; ICG, 20 september 2011; HRW, 2 september 2011; Reuters, *Turkey says up to 160 Kurd rebels killed in northern Iraq strikes*, 29 augustus 2011; The New York Times, *Airstrike Kills 7 in Northern Iraq*, 21 augustus 2011.

Iraakse plaats Haftanin verbleven. De actie volgde op een aanval van PKK-strijders in het zuidoosten van Turkije, waarbij ruim 20 Turkse soldaten gedood werden.¹⁰² Als gevolg van de aanvallen in de verslagperiode kregen burgers te maken met tijdelijke ontheemding. Ook het Iraanse leger voerde geregeld bombardementen uit op doelen van Iraans Koerdische strijders in het noordoostelijk en oostelijk grensgebied van de Koerdische regio.¹⁰³ Door Iraanse aanvallen in juni en juli 2011 raakten honderden Iraakse burgers ontheemd.¹⁰⁴

De KRG steunt de PKK- en Iraans Koerdische strijders niet maar onderneemt in de praktijk geen actie tegen Koerdische strijders op haar grondgebied.¹⁰⁵

In het KRG-gebied is de ordehandhaving in handen van de provinciale politie, de *Asayish* (Koerdische geheime politie) en de *Peshmerga* (militaire eenheden die onder de KRG vallen).¹⁰⁶ Deze veiligheidsorganisaties zijn overal in de Koerdische regio nadrukkelijk aanwezig. Voor zover bekend hebben de Koerdische veiligheidsorganisaties de drie KRG-provincies strak onder controle. De veiligheidsorganisaties in de Koerdische regio zijn doorgaans in staat bescherming te bieden aan burgers, maar worden ook beticht van het onderdrukken van hervormingsgezinde personen en organisaties.

Bagdad

De veiligheidssituatie in en rond Bagdad was gedurende de verslagperiode onstabiel. Het geweldsniveau fluctueerde. Ten opzichte van de andere delen van het land vonden in Bagdad de meeste veiligheidsincidenten plaats. Burgers hadden er te maken met bomaanslagen, schietpartijen, moordaanslagen, ontvoeringen, bedreigingen en intimidatie.¹⁰⁷ Er vonden geregeld ernstige geweldsincidenten plaats, waaronder zware bomaanslagen op sjiitische doelen en openbare gebouwen. Daarnaast was er sprake van gericht geweld tegen individuele politici, geestelijken en leidinggevendenden van Iraakse veiligheidsorganisaties of *Awakening Councils*.¹⁰⁸

Ook de Internationale Zone was in de verslagperiode geregeld het doelwit van aanslagen. Anders dan in de rode zone, waar veel bomaanslagen plaatsvonden, betroffen dit aanslagen met projectielen en raketten, afgevoerd vanuit de rode zone.¹⁰⁹ Vanaf mei 2011 was een terugval in het aantal van deze aanslagen waar te nemen, die aanhield tot het einde van de verslagperiode.

Onder de slachtoffers bevonden zich veel, maar niet uitsluitend, sjiitische burgers. Tot de slachtoffers behoorden ook veel leden van de Iraakse veiligheidsorganisaties. De vele veiligheidsincidenten omvatte onder meer de volgende (grote) aanslagen. Zo volgde een paar dagen na een grote aanslag op

¹⁰² Reuters, *Turkish forces target PKK Iraq camp: sources*, 25 oktober 2011; The New York Times, *Turkey Pursues Kurdish Rebels After 24 Soldiers Are Killed Near Iraq*, 19 oktober 2011.

¹⁰³ ICG, 20 september 2011; HRW, 2 september 2011; EIU, september 2011.

¹⁰⁴ UNHCR, *UNHCR assists hundreds of displaced Iraqis at border with Iran*, 3 augustus 2011; HRW, 2 september 2011.

¹⁰⁵ Foreign Policy, *Turkey's Kurdish Cards*, 12 september 2011.

¹⁰⁶ US Department of State, 8 april 2011.

¹⁰⁷ UNAMI, *Daily Security Updates*, oktober 2010 - november 2011; Iraq Body Count, *Iraqi deaths from violence in 2010*, 30 december 2010.

¹⁰⁸ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011; The Washington Post, *In Iraq, assassinations are a nightly event*, 3 mei 2011; UNSC, *S/2011/435*, 7 juli 2011; US Department of State, 8 april 2011.

¹⁰⁹ UNAMI, *Daily Security Updates*, oktober 2010 - november 2011.

een kerk op 31 oktober 2010¹¹⁰ een serie bomaanslagen op voornamelijk sjiitische doelen, waarbij meer dan 60 mensen om het leven kwamen en honderden gewond raakten. Een autobom bij een begrafenis in een sjiitische wijk veroorzaakte ruim 35 doden op 27 januari 2011. Op 5 juli 2011 gingen een autobom en een bermbom af op een drukke parkeerplaats bij een overheidsgebouw. Hierbij vielen circa 30 doden en tientallen gewonden. Op 28 augustus 2011 kwamen ruim 30 mensen om het leven en raakten circa 40 gewond bij een zelfmoordaanslag op een soennitische moskee. Een laatste incident dat hier vermeld wordt, betreft een aantal aanslagen gericht op de Iraakse politie op 12 oktober 2011, waarbij circa 25 mensen doden en tientallen gewonden vielen.¹¹¹

In het algemeen is vaak niet duidelijk welke groeperingen verantwoordelijk zijn voor welke incidenten.¹¹² De verantwoordelijkheid voor veel geweld in Bagdad wordt toegeschreven aan terroristische (soennitische) groeperingen, zoals de Islamic State of Iraq en Al-Qaida.¹¹³ In sommige gevallen worden de aanslagen ook opgeëist door deze groeperingen. Zo werd de aanslag van 31 oktober 2010 op een kerk in Bagdad opgeëist door de Islamic State of Iraq.¹¹⁴ Er zijn in Bagdad ook nog altijd sjiitische gewapende groeperingen actief, zoals Asai'b Ahl al-Haq, Liwa al-Youm al-Mawud (de Promised Day Brigade¹¹⁵) en Kat'ib Hezbollah.¹¹⁶

De handhaving van openbare orde en veiligheid in Bagdad is in principe in handen van de Iraakse veiligheidsorganisaties. In alle tien districten van de hoofdstad zijn *Iraqi Security Forces* aanwezig. Voor zover bekend zijn er sjiitische of deels sjiitische politie-eenheden werkzaam in voornamelijk soennitische wijken in Bagdad en zijn in deze wijken ook soennitische burgerwachten of *Awakening Councils* actief.¹¹⁷

Zuid- en Centraal-Irak (exclusief Bagdad)

Ook buiten Bagdad vonden in Zuid- en Centraal-Irak geregeld geweldsincidenten plaats, zij het in mindere mate dan in Bagdad. Het geweldsniveau fluctueerde. Burgers hadden te maken met bomaanslagen, schietpartijen, moordaanslagen, ontvoeringen, bedreigingen en intimidatie.¹¹⁸

Mosul, in de provincie Nineveh, was in de verslagperiode na Bagdad de plaats waar de meeste veiligheidsincidenten plaatsvonden.¹¹⁹ Daarnaast kwamen ook in de provincies Anbar, Ta'mim (Kirkuk), Diyala en Salah ad Din veel veiligheidsincidenten voor. In de provincies ten zuiden van Bagdad vonden over

¹¹⁰ Zie paragraaf 3.4.10.3.

¹¹¹ Reuters, *TIMELINE – Deadliest attacks in Iraq in last year*, 28 augustus 2011; The Guardian, *Scores die in bomb attacks on Baghdad Shia areas*, 2 november 2010; VOA News, *Car Bomb Kills 48 at Baghdad Funeral*, 27 januari 2011; The Guardian, *Iraq double bombing kills at least 27*, 5 juli 2011; BBC News, *Baghdad mosque attack: Suicide bomber kills at least 28*, 28 augustus 2011; AP, *Suicide bombers, explosions kill 25 in Baghdad violence aimed at Iraqi police*, 12 oktober 2011.

¹¹² US Department of Defense, 20 augustus 2010.

¹¹³ US Department of State, 18 augustus 2011; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011.

¹¹⁴ Reuters, *Iraq church raid ends with 52 dead*, 1 november 2010.

¹¹⁵ Jamestown Foundation, 17 juni 2011.

¹¹⁶ Reuters, *Iraq Shiite militia splinters into hit squads, gangs*, 21 juli 2011; UKBA, 30 augustus 2011.

¹¹⁷ UNHCR, *Eligibility Guidelines* 2009.

¹¹⁸ UNAMI, *Daily Security Updates*, oktober 2010 - november 2011.

¹¹⁹ Iraq Body Count, *Iraqi deaths from violence in 2010*, 30 december 2010.

het algemeen genomen de minste incidenten plaats, waarvan een aantal echter wel zeer ernstig was (zie hieronder).

Hieronder volgen ter illustratie een aantal ernstige incidenten die plaatsvonden in de verslagperiode, in chronologische volgorde:

- In de voor sjiïeten heilige steden Najaf en Kerbala in het – voornamelijk sjiïtische – zuiden kwamen bij bomexplosies op 8 november 2010 circa 20 mensen om het leven en vielen circa 75 gewonden.¹²⁰
- Op 18 januari 2011 vond een zelfmoordaanslag plaats op politierekruten in de noordelijke soennitische plaats Tikrit in de provincie Salah ad Din, waarbij circa 50 doden en meer dan 100 gewonden vielen.¹²¹
- Twee autobommen veroorzaakten op 20 januari 2011 de dood van circa 45 pelgrims, wederom in het zuidelijke Kerbala.
- Een gijzelingsactie op het hoofdkantoor van de Provinciale Raad in Tikrit op 29 maart 2011 had een strijd tussen de overvallers en veiligheidsmansschappen tot gevolg, waarbij circa 50 mensen om het leven kwamen en circa 100 gewonden vielen.¹²²
- Een autobom bij een politiebureau in Hilla, in de zuidelijke provincie Babylon, veroorzaakte op 5 mei 2011 circa 20 doden en 80 gewonden.¹²³
- Op 13 augustus 2011 vond met behulp van een autobom een aanslag plaats bij de *Holy Family Church* in Kirkuk. Hierbij vielen circa 20 gewonden en werden 40 huizen beschadigd.¹²⁴
- In een grote serie aanslagen door heel Zuid- en Centraal-Irak op 15 augustus 2011 vielen circa 80 doden en honderden gewonden. Een van de aanslagen was een dubbele explosie op een markt in Al-Kut, ten zuiden van Bagdad, waarbij circa 34 doden vielen.¹²⁵
- Op 12 september 2011 werden in het – voornamelijk soennitische – Anbar, in het westen van Irak, 22 mannelijke sjiïtische pelgrims tijdens een busreis weggehaald en gedood.¹²⁶
- Op 25 september 2011 explodeerde een serie van vier bommen in Kerbala, onder andere bij een kantoor waar paspoorten en identiteitskaarten konden worden aangevraagd. Circa 15 mensen verloren het leven en tientallen raakte gewond.¹²⁷
- In het – voornamelijk soennitische – Anbar, in het westen van Irak, werden op 3 oktober 2011 twee hoofdkantoren van de voornamelijk sjiïtische politie het doelwit van een gijzelingsactie met zelfmoordenaars. Vijf politiemensen en vier aanvallers kwamen om het leven, 15 politiemensen werden bevrijd.¹²⁸

¹²⁰ US Department of State, 18 augustus 2011.

¹²¹ Reuters, *TIMELINE – Deadliest attacks in Iraq in last year*, 29 augustus 2011.

¹²² Ibid.

¹²³ Ibid.

¹²⁴ VOA News, *Church Bombing in Kirkuk*, 13 augustus 2011.

¹²⁵ UN News Service, *Deploring deadly blasts in Iraq, Security Council urges punishment of perpetrators*, 18 augustus 2011; EIU, september 2011; The Guardian, *Iraq twin bomb attack in Kut kills dozens*, 15 augustus 2011; Reuters, *TIMELINE – Deadliest attacks in Iraq in last year*, 29 augustus 2011.

¹²⁶ The New York Times, *Gunmen in Iraq Take Over Bus Filled With Shiite Pilgrims and Kill 22 Men*, 12 september 2011.

¹²⁷ Reuters, *Four blasts kill 17 in Iraq's Kerbala*, 25 september 2011; The Washington Post, *Explosions in Iraq holy city of Karbala kill 15*, 25 september 2011.

¹²⁸ The New York Times, *Two More Attacks in Restive Iraqi Province*, 3 oktober 2011.

- Op 24 november explodeerde drie bommen in het zuidelijke Basra, waarbij circa 20 mensen werden gedood en circa 65 gewond raakten. Onder de dodelijke slachtoffers bevonden zich ook enkele militairen.¹²⁹

2.3.2 Iraakse veiligheidsorganisaties

De Iraakse veiligheidsorganisaties of *Iraqi Security Forces* (ISF) omvatten een viertal (politie)onderdelen onder verantwoordelijkheid van de minister van Binnenlandse Zaken, drie krijgsmachtonderdelen onder de verantwoordelijkheid van de minister van Defensie en een contra-terrorisme-organisatie onder directe verantwoordelijkheid van de premier. Voor zover bekend beschikt een aantal ministeries, waaronder het Ministerie van Olie, over eigen politiemachten.¹³⁰

De Iraakse reguliere politie (*Iraqi Police Service/al-shurta al-mujtama'iya*) bestaat uit achttien provinciale politiekorpsen, die verantwoordelijk zijn voor het handhaven van de wet en de openbare orde en voorzien in veiligheid op lokaal niveau. De samenstelling van de politiekorpsen is in principe gemengd, maar aangezien er lokaal wordt geworven is deze wel afhankelijk van de plaatselijke bevolkingssamenstelling.¹³¹

De Iraakse federale politie (*Federal Police/al-shurta al-itahadiya*) vormt een snel inzetbare aanvullende politiemacht, die onder meer als doel heeft snel en adequaat op te treden tegen burgerlijke ongehoorzaamheid en oproer op grote schaal.¹³² De federale politie, die op landelijk niveau wordt geworven, is voornamelijk samengesteld uit sjiieten.

De Iraakse grenspolitie (*Border Enforcement Police*) bewaakt de 3.650 km lange Iraakse grens, inclusief de Koerdische regio, en haar 28 toegangswegen.¹³³

Voor zover bekend wordt het verlaten van het werk bij de grenspolitie door de verantwoordelijke autoriteiten in Bagdad niet als desertie beschouwd. Wel zouden politieagenten na hun opleiding ten minste vijf jaar in dienst moeten blijven van de politie op straffe van terugbetaling van de kosten van de opleiding.

Tenslotte zijn er in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken veiligheidsfunctionarissen (*Facilities Protection Service*) werkzaam bij de verschillende ministeries.¹³⁴

De Iraakse krijgsmacht bestaat uit een landmacht (*al-quwa al-bariya*), een luchtmacht (*al-quwa al-jawiya*) en een marine (*al-quwa al-bahriya*) en staat onder leiding van een *Joint Head Quarters* (JHQ).¹³⁵ In principe zit er in elke brigade van de Iraakse landmacht een eenheid militaire politie (*al-shurta al-askariya*), die verantwoordelijk is voor orde- en wetshandhaving binnen het leger. De samenstelling van de Iraakse krijgsmacht is in principe gemengd.¹³⁶

¹²⁹ Reuters, *Bombs hit Iraq's Basra, 3 military officers dead*, 24 november 2011; Sky News, *Triple bombing hits Iraq*, 25 november 2011.

¹³⁰ Cordesman et al., 24 juni 2010; US Department of Defense, 20 augustus 2010.

¹³¹ Ibid.

¹³² Ibid.

¹³³ Ibid.

¹³⁴ US Department of State, 8 april 2011.

¹³⁵ Cordesman et al., 24 juni 2010.

¹³⁶ Cordesman et al., *Withdrawal from Iraq. Assessing the Readiness of Iraqi Security Forces*, augustus 2009.

De contra-terrorisme-organisatie is zoals gezegd een veiligheidsorganisatie onder de directe verantwoordelijkheid van premier Al-Maliki.¹³⁷ Er is het *Counter-Terrorism Command* (CTC/*qi-yadat mukafahat al-irhab*) dat valt onder de *Counter-Terrorism Service* (CTS/*jihaz mukafahat al-irhab*). Het CTC bestaat uit twee *Special Operation Brigades*. Primaire taak is de bestrijding van gewelddadige groepen, zoals Al-Qaida in Irak en andere milities. Daartoe beschikken zij onder meer over een eigen inlichtingendienst en eigen detentiecentra. In de volksmond worden de *Special Operation Brigades* ook wel 'dirty brigades' genoemd.

De premier is als opperbevelhebber verantwoordelijk voor het *Office of the Commander in Chief*. Het *Office of the Commander in Chief* stuurt een aantal eigen veiligheidsdiensten aan, waaronder de *Presidential Brigades*, de *56th Brigade* en 15 onafhankelijke veiligheidsbataljons.¹³⁸ Zij beschikken over geheime detentiecentra. Er is kritiek op de *Office of the Commander in Chief* vanwege het opereren buiten de wettelijke kaders van het veiligheidsapparaat en het ontbreken van toezicht: het bureau legt geen verantwoording af aan een van de veiligheidsministeries.

In Irak opereren meer veiligheidsdiensten en onderdelen buiten de wettelijke kaders en toezicht. Voorbeeld hiervan is bijvoorbeeld de *Operational Command* centra. De *Baghdad Operational Command* is hiervan de bekendste en is verantwoordelijk voor de veiligheid in Bagdad en coördineert operaties van de ministeries van Binnenlandse Zaken en Defensie.¹³⁹

Premier Maliki heeft de Nationale Veiligheidsraad (NSC) aangewezen om de verschillende veiligheidsdiensten te coördineren.¹⁴⁰ In de praktijk lukt dit de NSC voor zover de verschillende diensten het toelaten en de NSC niet tegen hun belangen in handelt.

In de verslagperiode is de professionaliteit en slagkracht van de Iraakse veiligheidsorganisaties toegenomen. Desondanks blijven er zorgen over zaken als sektarische verdeeldheid, loyaliteitsproblemen, straffeloosheid, corruptie en onwil om buiten het eigen (woon)gebied ingezet te worden.¹⁴¹ Tijdens de verslagperiode heeft Maliki veel ervaren soennitische werknemers van de veiligheidsdiensten vervangen door sjiiitische werknemers.

Er zijn in Irak verschillende inlichtingendiensten actief, waaronder de Nationale Inlichtingen- en Opsporingsdienst van het Ministerie van Binnenlandse Zaken (*wikalat al-maalumat wa al-tahqiqat al-wataniya*), het Directoraat-Generaal voor Inlichtingen en Veiligheid van het Ministerie van Defensie (*al-mudiriyyat al-aama lil-istikhbarat wa al-amn*) en het Directoraat voor Inlichtingen (M2/*mudiriyyat al-istikhbarat al-askariya*) van het JHQ. Voorts zijn er de Iraakse

¹³⁷ De organisatie is omstreden en opereert feitelijk zonder wettelijke basis en toezicht. Deze zouden geregeld moeten worden in de *Counter-Terrorism Law*. Deze wet, waarvoor het concept in 2008 is opgesteld, is echter nog niet door het parlement goedgekeurd.

¹³⁸ Administratief gezien hebben deze eenheden wel een formele plek in het veiligheidsapparaat maar zij leggen uitsluitend verantwoording af aan de premier. ICG, 26 oktober 2010.

¹³⁹ ICG, 26 oktober 2010.

¹⁴⁰ Ibid.

¹⁴¹ US Department of State, 8 april 2011. ICG, 26 oktober 2010.

Nationale Inlichtingendienst (*jihaz al-mukhabarat al-watani*), het Staatsministerie voor Nationale Veiligheid (*wizarat al-dawla li-shuoun al-amn al-watani*) en het Bureau van Informatie en Veiligheid (*maktab al-maalumat wa al-amn*) direct onder de premier. In de praktijk is er sprake van overlap, rivaliteit en een gebrekkige samenwerking en coördinatie tussen de verschillende inlichtingendiensten.¹⁴²

In verschillende delen van het noorden van Centraal-Irak, West-Irak en Bagdad doen de autoriteiten nog altijd een beroep op gewapende soennitische burgerwachten ten behoeve van de veiligheid op lokaal niveau en de bestrijding van terrorisme. Deze burgerwachten of *Awakening Councils* zijn militias, die worden betaald door de Iraakse regering, maar geen juridische status hebben. De rol van de burgerwachten hangt in de praktijk vooral af van het contact op lokaal niveau tussen de *Awakening*-leider en de burgemeester of politiechef. De Iraakse regering streeft naar integratie van de ongeveer 95.000 oud-strijders in reguliere veiligheidsorganisaties (20 procent) en andere overheidsdiensten (80 procent). Begin 2011 waren ongeveer 50.000 oud-strijders in Iraakse overheidsdienst overgegaan (zie 3.4.10.2).¹⁴³

In het noorden van Centraal-Irak staat een aantal gebieden de facto onder Koerdische controle. Deze gebieden worden beveiligd door de Koerdische veiligheidsorganisaties, met name *Asayish* en *Peshmerga*, in sommige gevallen naast of in samenwerking met Iraakse veiligheidsorganisaties.¹⁴⁴ In de verslagperiode werden bijvoorbeeld extra *Peshmerga*-manschappen gestationeerd in Kirkuk.¹⁴⁵

Veiligheidsorganisaties in de Koerdische regio

In de Koerdische regio zijn, buiten de grenspolitie, geen Iraakse nationale veiligheidsorganisaties actief. De drie provinciale politiekorpsen, die officieel onder de federale regering in Bagdad vallen, staan, evenals de regionale Koerdische veiligheidsorganisaties, in de praktijk onder de controle van de twee belangrijkste partijen KDP en PUK. Aldus beschikt de KDP over de provinciale politiekorpsen van Dohuk en Erbil, een gendarmerie (*Zervani*) en een gedeelte van de geheime politie (*Asayish*), die formeel vallen onder de verantwoordelijkheid van de KRG-minister van Binnenlandse Zaken; een gedeelte van de militaire strijdmacht (*Peshmerga*) en van de militaire inlichtingendienst (*Hawalari*), die formeel vallen onder de verantwoordelijkheid van de KRG-minister van Peshmerga Zaken; en een eigen inlichtingendienst (*Parastin*). De PUK heeft de beschikking over het provinciale politiekorps van Sulaimaniya en het overige gedeelte van de *Asayish*, over het overige gedeelte van de *Peshmerga* en de *Hawalari*, alsmede over een eigen inlichtingendienst (*Zanyari*).¹⁴⁶

¹⁴² Cordesman et al., 24 juni 2010; ICG, 26 oktober 2010.

¹⁴³ Cordesman et al., 24 juni 2010. US Department of State, 8 april 2011. ICG, 26 oktober 2010; Congressional Research Service, 15 juli 2011.

¹⁴⁴ Cordesman et al., 24 juni 2010; UNHCR, 28 juli 2010; US Department of Defense, 20 augustus 2010; ICG, 28 maart 2011.

¹⁴⁵ Zie paragraaf 2.2.

¹⁴⁶ Cordesman et al., augustus 2009. Cordesman et al., 24 juni 2010. US Department of State, 8 april 2011.

Volgens een bron vindt tussen de *Asayish* in Erbil (KDP) en in Sulaimaniya (PUK) structureel uitwisseling van inlichtingen plaats en werken de twee organisaties samen bij de opsporing van gezochte personen.

2.3.3 *Bloedwraak en eengerelateerd geweld*

Bloedwraak komt naar verluidt weinig voor in Irak. Voor zover bekend speelt bloedwraak zich alleen af tussen mannen van verschillende families of stammen en hebben vrouwen niet voor bloedwraak te vrezen. Plegers van bloedwraak in KRG-gebied zouden in principe moeten worden opgepakt en bestraft als iedere andere moordenaar. In hoeverre dit in de praktijk ook gebeurt, is dezerzijds niet bekend. In de verslagperiode is geen nieuwe informatie verkregen over bloedwraak.

Eengerelateerd geweld, waaronder moord, komt in verschillende delen van Irak voor.¹⁴⁷ Met eerwraak beoogt de dader de eer van de familie te herstellen door het ongewenste gedrag van een familielid te bestraffen. Eengerelateerd geweld kan bestaan uit het lijfelijk straffen, maar ook het vermoorden van het slachtoffer komt voor. Tevens komt het voor dat vrouwen door hun eigen familie worden verstoten of zelfmoord plegen, omdat zij de druk van de familie vanwege de door hen ervaren schande niet meer kunnen verdragen. In KRG-gebied komt verbranding voor in relatie met eerwraak.¹⁴⁸ Een bron meldt dat het aantal gevallen van eerwraak in de KRG-regio toeneemt.

Hoewel ook mannen slachtoffer kunnen worden van eerwraak, hebben vrouwen disproportioneel te lijden onder deze vorm van geweld. Een bron geeft aan dat bij als ongeoorloofd beschouwde contacten tussen een man en een vrouw, de man ook bestraft kan worden, samen met de vrouw, maar niet alleen. Een andere bron geeft aan dat homoseksuele mannen ook slachtoffer kunnen worden van eengerelateerd geweld.

Naar verluidt blijft eengerelateerd geweld vaak een familieaangelegenheid waar de politie buiten wordt gehouden. Vervolg van daders komt zelden voor.¹⁴⁹ Bronnen in de KRG-regio geven aan dat de politie geen onderzoek verricht naar mogelijk eengerelateerd geweld als de familie zelf aangeeft dat er geen sprake is van een eengerelateerd delict.

Personen die voor eerwraak moeten vrezen, kunnen niet of nauwelijks terecht in opvanghuizen. In de KRG-regio bestaat op kleine schaal opvang voor vrouwen die slachtoffer zijn of vrezen te worden van geweld, zij het voor korte duur. Hoewel de politie zoals gezegd meestal niet wordt betrokken bij eengerelateerd geweld, zijn er uitzonderingen mogelijk en komt het in de KRG-regio naar verluidt voor dat de politie vrouwen doorverwijst naar een opvanghuis. Volledige veiligheid kunnen deze opvanghuizen echter niet bieden.¹⁵⁰

¹⁴⁷ US Department of State, 8 april 2011; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011; UNSC, *S/2011/435*, 7 juli 2011.

¹⁴⁸ US Department of State, 8 april 2011.

¹⁴⁹ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011.

¹⁵⁰ Zie paragraaf 3.4.6.

Het Iraakse Wetboek van Strafrecht erkent het eermotief als verzachtende omstandigheid.¹⁵¹ Een bron geeft echter aan dat dit niet meer aangevoerd zou mogen worden. Eergerelateerde delicten zouden behandeld moeten worden als 'gewone' misdaden.¹⁵² Dit blijkt echter niet uit de praktijk.¹⁵³

3 Mensenrechten

3.1 Juridische context

3.1.1 *Verdragen en protocollen*

Irak is partij bij diverse internationale mensenrechtenverdragen,¹⁵⁴ waaronder:

- Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (ICCPR);
- Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (CESCR);
- Verdrag inzake de Uitbanning van Rassendiscriminatie (ICERD);
- Verdrag inzake de Voorkoming en Bestrafing van Genocide;
- Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen (CEDAW);
- Verdrag inzake de Rechten van het Kind (CRC);

Irak heeft het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing (CAT) niet geratificeerd en is geen partij bij het Vluchtelingenverdrag van Genève, noch het bijbehorende Protocol.¹⁵⁵

3.1.2 *Nationale wetgeving*

De grondwet biedt op papier waarborgen voor een aantal fundamentele vrijheden, zoals de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van vereniging en vergadering en de vrijheid van godsdienst en overtuiging. De islam is de officiële godsdienst en geldt als een fundamentele rechtsbron voor de Iraakse wetgeving. Wet- en regelgeving zullen, zo luidt de grondwet, niet in strijd zijn met de principes van de islam, democratische grondslagen, noch met 'universele beginselen van de mensenrechten'.¹⁵⁶ Volgens de grondwet genieten

¹⁵¹ US Department of State, 8 april 2011.

¹⁵² US Department of State, 8 april 2011.

¹⁵³ UNAMI Human Rights Office, januari 2011.

¹⁵⁴ Zie UN Office of the High Commissioner on Human Rights: <http://treaties.un.org/Pages/Treaties.aspx?id=4&subid=A&lang=en>, geraadpleegd op 18 mei 2011. Irak heeft bij de CEDAW en de CRC het voorbehoud gemaakt, dat deze verdragen de werking van de bepalingen van sharia-wetgeving niet beperken. Irak heeft bij de ICERD het voorbehoud gemaakt de aan het verdrag verbonden rechtsmacht van het Internationaal Gerechtshof niet te aanvaarden.

¹⁵⁵ US Department of State, 8 april 2011; Irak komt niet voor in de lijst van 'States Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol as of 1 April 2011', <http://www.unhcr.org/pages/49da0e466.html>, geraadpleegd op 18 mei 2011.

¹⁵⁶ Sectie 1 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 18 mei 2011.

alle Iraakezen gelijke rechten en is iedereen gelijk voor de wet. De grondwet garandeert administratieve, culturele en politieke rechten van alle burgers.¹⁵⁷

Uit artikel 13 van de grondwet volgt dat de grondwet de hoogste wet is en dat alle met de grondwet conflicterende wetten en regelgeving ongeldig zijn. De *Coalition Provisional Authority (CPA)* heeft in de interim-periode bindende verordeningen uitgevaardigd. Deze verordeningen, alsmede Iraakse wetgeving van vóór de door de Verenigde Staten geleide militaire interventie die niet in strijd is met de grondwet of CPA-verordeningen, blijven van kracht tot het moment dat zij met inachtneming van de in de grondwet gestelde wetgevingsprocedure zijn ingetrokken of gewijzigd.

De decentrale uitvoerende, wetgevende en rechtsprekende macht in de Koerdische regio opereert sinds 1991 onafhankelijk van Bagdad. Veel onderdelen van de Iraakse wetgeving zijn in deze gebieden na 1991 ongewijzigd van kracht gebleven, terwijl andere onderdelen door de *Kurdistan Regional Government (KRG)* zijn aangepast of aangevuld. De Iraakse grondwet beschrijft de gebieden waarop de KRG officieel eigenstandig wetgeving kan uitvaardigen,¹⁵⁸ maar deze bepalingen worden in de praktijk niet noodzakelijkerwijs gerespecteerd.

Strafwetgeving en strafrechtprocedure

Het Wetboek van Strafrecht (*Penal Code*, no. 111, van 1969) en het Wetboek van Strafvordering (*Law on Criminal Proceedings*, no. 23, van 1971) zijn, volgens CPA-verordening 7 van 9 juni 2003, onverminderd van toepassing, met uitzondering van enkele onderdelen.¹⁵⁹ De doodstraf is in 2004 opnieuw ingevoerd.¹⁶⁰

Het Iraakse Wetboek van Strafrecht onderscheidt drie soorten delicten:

- *al-ekhlal (infractions)* – overtredingen die kunnen worden bestraft met gevangenisstraffen tot drie maanden;
- *al-junah (misdemeanours)* – misdrijven die kunnen worden bestraft met gevangenisstraffen van drie maanden tot vijf jaar;
- *al-jenayat of al-jara'im (felonies of crimes/offences)* – misdrijven die kunnen worden bestraft met gevangenisstraffen van vijf jaar en meer.¹⁶¹

Een onderzoeksrechter of rechter-commissaris onderzoekt de zaak en verwijst deze, afhankelijk van de verdenking, naar de bevoegde rechtbank. Misdrijven in de categorie *felonies* worden behandeld in het *Felony Court (Mahkamat Al-*

¹⁵⁷ Sectie 2 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 18 mei 2011.

¹⁵⁸ Zie 2.1.3 'Staatsinrichting'.

¹⁵⁹ In CPA-verordening 7 (2003) zijn delen van de Iraakse strafwetgeving buiten werking gesteld: 1.2. deel 2, hoofdstuk 3, sectie 1, 225 (7 jaar celstraf inzake belediging van de president). Ook verbiedt deze verordening mishandeling en foltering alsmede straffen die beschouwd kunnen worden als inhumaan en in strijd met de rechten van de mens (sectie 3 lid 2). Het is onbekend wat de buitenwerkingstelling betekent voor de nummering van de nog van kracht zijnde artikelen van het Wetboek van Strafrecht.

¹⁶⁰ Zie 3.3.11 'Doodstraf'.

¹⁶¹ Sectie 2 van het Iraakse Wetboek van Strafrecht, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.gjpi.org, geraadpleegd op 18 september 2011. Sommige *infractions* en *misdemeanours* kunnen ook bestraft worden met een geldboete.

Jenayat) of worden, in sommige gevallen, verwezen naar het *investigative court* van het *Central Criminal Court of Iraq* (CCCI). Het *Misdemeanour Court* (*Mahkamat Al-Junah*) heeft de bevoegdheid om misdrijven in de categorie *misdemeanors* te behandelen. De onderzoeksrechter kan overtredingen (*infractions*) in sommige gevallen zelf afdoen of deze doorverwijzen naar het *Misdemeanour Court*.

Tegen een uitspraak van de onderzoeksrechter kan niet in beroep worden gegaan, tenzij deze uitspraak een gevangenisstraf tot gevolg heeft. In deze gevallen kan hoger beroep worden aangetekend bij het *Felony Court*. Tegen beslissingen van het *Misdemeanour Court* staat beroep open bij het Hof van Beroep (*Mahkamat Al-Este'naf*) dat in deze gevallen als hoogste instantie optreedt. Tegen uitspraken van het *Felony Court* kan beroep worden aangetekend bij het Hof van Cassatie.

Het *Misdemeanour Court* en het *Felony Court* hebben de absolute competentie in strafzaken, voor zover het CCCI die niet heeft. De zaken waarover het CCCI de absolute competentie heeft zijn in de onderstaande paragraaf vermeld.

Central Criminal Court of Iraq (CCCI)

Te Bagdad is in juli 2003 het *Central Criminal Court of Iraq (Al-Mahkama Al-Jana'iyah Al-Markaziya Fi Al-Iraq)* ofwel centrale strafrechtbank ingesteld, teneinde effectiever op te kunnen treden tegen criminele activiteiten die de veiligheid en stabiliteit van Irak ondermijnen. Deze rechtbank heeft vertegenwoordigingen in diverse andere steden. De rechtbank bestaat uit twee afdelingen; een onderzoeksgerecht (*investigative court*) onder leiding van een onderzoeksrechter en een *felony court*.¹⁶²

De centrale strafrechtbank berecht personen die ervan worden verdacht:

- een strafbaar feit te hebben gepleegd dat erop gericht is regeringsinstellingen en -activiteiten te destabiliseren;
- een strafbaar feit te hebben gepleegd waarbij discriminatie op grond van ras, nationaliteit, etniciteit of religie een motief was;
- een strafbaar feit te hebben gepleegd dat betrekking heeft op het op gewelddadige wijze afzetten van de autoriteiten;

of ervan worden verdacht:

- uit hoofde van een invloedrijke positie onder het voormalige regime nog steeds de rechterlijke macht of andere overheidsinstellingen te beïnvloeden;
- alleen of in groepsverband betrokken te zijn bij criminele en/of terroristische activiteiten tegen de bevolking of legaal opererende strijdkrachten in Irak.¹⁶³

Zittingen van de rechtbank zijn openbaar. Beslissingen van het *felony court* van het CCCI kunnen worden aangevochten bij het Hof van Cassatie.¹⁶⁴ Verdachten hebben in strafprocedures recht op juridische bijstand.¹⁶⁵

¹⁶² HRW, december 2008.

¹⁶³ CPA-verordening 13 (*revised, amended*, 2004); HRW, december 2008.

¹⁶⁴ Onder meer CPA-verordening 13 (*revised, amended*, 2004); TAL, artikel 46, zie ook UNHCR, oktober 2005.

¹⁶⁵ Zie artikel 19 lid 11 van de grondwet; Iraaks Wetboek van Strafvordering, artikel 144. Zie over de praktijk 3.3.6 'Rechtsgang'.

Het Iraaks Hooggerechtshof in Strafzaken

Het Iraakse Hooggerechtshof in Strafzaken (*Supreme Iraqi Criminal Tribunal*, SICT) richt zich op de vervolging en berechting van personen die zich tussen 17 juli 1968 (staatsgreep door de Ba'athpartij) en 1 mei 2003 (einde van het Ba'athregime) schuldig hebben gemaakt aan onder andere genocide, misdaden tegen de menselijkheid en oorlogsmisdaden. Het SICT bestaat uit een onderzoekstribunaal met 24 rechters, een tribunaal van eerste aanleg bestaande uit 14 rechters verdeeld over twee kamers met vijf roterende rechters, en een tribunaal van beroep met negen rechters.¹⁶⁶

In het verleden is door de VN en mensenrechtenorganisaties kritiek geuit op het tribunaal, onder meer omdat de doodstraf tot de mogelijke straffen behoort en er onvoldoende waarborgen zouden bestaan tegen zelfbeschuldiging en voor het voeren van een adequate verdediging. Bovendien werden vraagtekens gezet bij de onafhankelijkheid van het hof.¹⁶⁷

Het SICT was onder meer verantwoordelijk voor de veroordeling van Saddam Hoessein in 2006 voor misdaden tegen de menselijkheid met betrekking tot de moord op 148 mensen in Dujail in 1982. In oktober 2010 veroordeelde het SICT oud-minister Tariq Aziz tot de doodstraf vanwege misdaden tegen de menselijkheid, waaronder het martelen van en vermoorden van politieke opposanten (zie 3.3.11).¹⁶⁸

Nationaliteitswetgeving

Uit de Iraakse grondwet en de vigerende Iraakse Nationaliteitswet van 2006 volgt dat eenieder die op basis van eerdere nationaliteitswetten de Iraakse nationaliteit bezit, ieder kind met een Iraakse vader of moeder en ieder kind dat in Irak is geboren van onbekende ouders of ouders met onbekende nationaliteit, de Iraakse nationaliteit bezit.¹⁶⁹ Voorts kunnen buitenlandse partners van Iraakse mannen en vrouwen de Iraakse nationaliteit verwerven na vijf jaar aaneengesloten verblijf en huwelijk in Irak. Voor zover bekend is dit in de praktijk ook mogelijk. Palestijnen in Irak komen niet in aanmerking voor de Iraakse nationaliteit.¹⁷⁰

Personen die op basis van RCC-decreet 666, dat al eerder ongeldig is verklaard, de Iraakse nationaliteit zijn kwijtgeraakt, worden als Iraaks staatsburger beschouwd.¹⁷¹ Voorts is vastgelegd dat Irakezen van wie eerder de Iraakse

¹⁶⁶ US Department of State, 11 maart 2010; Freedom House, 3 mei 2010.

¹⁶⁷ UNAMI, *Human Rights Report, 1 July – 1 December 2007*; HRW, 14 januari 2009; Freedom House, 3 mei 2010; Amnesty International, 28 mei 2010.

¹⁶⁸ US Department of State, 8 april 2011.

¹⁶⁹ Artikel 18 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 18 mei 2011; Artikelen 2 en 3 van de Nationaliteitswet no. 26 van 2006, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.unhcr.org, geraadpleegd op 18 mei 2011.

¹⁷⁰ Nationaliteitswet no. 26 van 2006, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.unhcr.org, geraadpleegd op 18 mei 2011.

¹⁷¹ Artikel 17 van de Nationaliteitswet no. 26 van 2006, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.unhcr.org, geraadpleegd op 18 mei 2011. Zie over de Revolutionaire Commandoraad (RCC) het

nationaliteit was ontnomen om politieke, raciale of religieuze redenen of omdat de betrokkene een andere nationaliteit had verkregen, het recht hebben hun Iraakse nationaliteit te herkrijgen.¹⁷² Zij kunnen in principe een nieuw nationaliteitscertificaat en een nieuwe identiteitskaart aanvragen.¹⁷³ Voor het herverkrijgen van de Iraakse nationaliteit kan in persoon een aanvraag worden ingediend, waarbij de aanvrager de volgende documenten moet overleggen: een kopie van de nationaliteitskaart (of een nationaliteitskaart van de vader of een van de broers of zussen), het uittreksel uit de algemene registratie van 1957, een kopie van het buitenlandse paspoort, een verblijfsvergunning die bewijst dat de aanvrager niet korter dan een jaar in Irak heeft verbleven en tot slot twee pasfoto's.¹⁷⁴

Een geboren Irakees kan zijn Iraakse nationaliteit *de iure* niet verliezen. Een tot Irakees genaturaliseerd persoon kan *de iure* de Iraakse nationaliteit worden ontnomen indien hij/zij onjuiste informatie heeft verschaft tijdens de naturalisatieprocedure of indien bewezen is dat hij/zij de staatsveiligheid in gevaar heeft gebracht.¹⁷⁵ Over de praktijk is dezerzijds geen informatie bekend.

Op grond van de Nationaliteitswet kan een Irakees die een andere nationaliteit verwerft, afstand doen van zijn/haar Iraakse nationaliteit. Hiertoe dient een schriftelijk verzoek te worden ingediend bij het Iraakse Ministerie van Binnenlandse Zaken of een Iraakse ambassade onder overlegging van de originele nationaliteitskaart, identiteitskaart en het Iraakse paspoort van de betrokkene.¹⁷⁶ Overigens is dubbel staatsburgerschap ook toegestaan.¹⁷⁷

Personen- en familierecht

De *Iraqi Law of Personal Status* (ILPS) no. 188 uit 1959 is nog steeds van kracht, zolang de bepalingen niet in strijd zijn met principes als vastgelegd in de grondwet.¹⁷⁸ Het Iraakse personen- en familierecht is grotendeels gebaseerd op de sharia en regelt voornamelijk de familierechtelijke aangelegenheden van

algemeen ambtsbericht Irak, december 2006 en het algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002.

¹⁷² Artikel 18 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 18 mei 2011; Artikel 18 van de Nationaliteitswet no. 26 van 2006, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.unhcr.org, geraadpleegd op 18 mei 2011.

¹⁷³ Zie ook 3.3.5 'Documenten'. In hoeverre in de praktijk daadwerkelijk nieuwe documenten worden verstrekt is niet bekend.

¹⁷⁴ Website Republic of Iraq, Ministry of Foreign Affairs, www.mofa.gov.iq, geraadpleegd op 31 oktober 2011.

¹⁷⁵ Artikel 18 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 18 mei 2011; Artikel 15 van de Nationaliteitswet no. 26 van 2006, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.unhcr.org, geraadpleegd op 18 mei 2011.

¹⁷⁶ Artikelen 10 en 12 van de Nationaliteitswet no. 26 van 2006, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.unhcr.org, geraadpleegd op 18 mei 2011; Website Republic of Iraq, Ministry of Foreign Affairs, www.mofa.gov.iq, geraadpleegd op 31 oktober 2011. In het geval originele documenten niet beschikbaar zijn, kunnen onder bepaalde voorwaarden ook kopieën ingediend worden of (kopieën van) documenten van de vader of een broer overgelegd worden.

¹⁷⁷ Artikel 18 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 18 mei 2011; Artikel 10 van de Nationaliteitswet no. 26 van 2006, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.unhcr.org, geraadpleegd op 18 mei 2011.

¹⁷⁸ Deze wet werd in 1959 aangenomen en er zijn tussen 1963 en 1999 elf amendementen aangenomen. De meeste van deze veranderingen hadden te maken met wijzigingen in procedures. In de grondwet zijn de amendementen op de ILPS niet expliciet buiten werking gesteld, noch zijn er in de CPA-verordeningen nadere instructies hiertoe gegeven.

moslims.¹⁷⁹ De wet bepaalt dat geschillen betreffende huwelijk en echtscheiding vallen onder de jurisdictie van de *Personal Status Courts*. Zowel civiele rechters als islamitische rechters (*qadi*) kunnen in deze rechtbanken een rol spelen. Zaken van joden en christenen worden gehoord door het *Personal Matters Court*. In KRG-gebied worden zaken in het personen- en familierecht in het algemeen behandeld door de civiele rechter die de *Personal Status Law* maar ook de sharia (sjafiitische school) toepast.¹⁸⁰

Artikelen 2 en 14 van de grondwet impliceren dat wet- en regelgeving in strijd met het gelijkheidsbeginsel nietig zijn. De rechter zal de bepalingen van de ILPS ook bij huwelijk en echtscheiding moeten toetsen aan het gelijkheidsbeginsel tussen man en vrouw. Of dit gestalte krijgt in de praktijk, is dezerzijds niet bekend.¹⁸¹

Wettelijk gezien komt de voogdij over een kind in geval van scheiding van de echtgenoten tot de leeftijd van 14 jaar aan de moeder toe. De moeder kan verzoeken dit te verlengen tot de leeftijd van 18 jaar. In de praktijk ligt de voogdij over de kinderen doorgaans bij de vader.¹⁸² Het is dezerzijds niet bekend wat het Iraakse familierecht verstaat onder voogdij en of het een onderscheid maakt tussen voogdij en zorgrecht over de kinderen na een echtscheiding. Regelingen met betrekking tot bezoekrecht komen in Irak veelvuldig voor.

3.2 Toezicht

Het Iraakse Ministerie van Mensenrechten is belast met bevordering van de bescherming van de mensenrechten, alsmede het onderzoeken van mensenrechtenschendingen gepleegd onder Saddam Hoessein. Klachten over mensenrechtenschendingen kunnen worden ingediend bij het Ministerie van Mensenrechten en werden – in ieder geval onder de vorige minister – ook daadwerkelijk door het ministerie onderzocht, zij het op beperkte schaal. Het ministerie heeft verschillende rapporten uitgebracht over detentiecentra, minderheden en slachtoffers van terrorisme. Diverse bronnen noemen echter beperkt budget, geringe capaciteit en slechte samenwerking met andere ministeries als oorzaak van de geringe effectiviteit van het ministerie.¹⁸³ Met de komst van de nieuwe regering is ook een nieuwe minister van Mensenrechten aangetreden. Deze minister wordt gezien als een vertrouweling van premier Maliki, die sinds zijn aantreden de kritiek op het regeringsbeleid ten aanzien van mensenrechtenschendingen probeert te onderdrukken. De – toch al geringe – effectiviteit van het ministeries hierdoor afgenomen.

De mensenrechtencommissie van de Raad van Afgevaardigden houdt ook toezicht op de mensenrechten. De commissie bestaat uit 15 leden met

¹⁷⁹ Artikel 2 van de Personal Status Law no. 188 van 1959, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.unhcr.org, geraadpleegd op 22 september 2011; Institute for International Law & Human Rights, juni 2011; US Department of State, 13 september 2011.

¹⁸⁰ UNHCR, oktober 2005.

¹⁸¹ Zie hieromtrent ook 3.4.6 'Vrouwen'.

¹⁸² UNHCR, augustus 2007.

¹⁸³ US Department of State, 8 april 2011.

verschillende politieke achtergronden. Het werkterrein van de commissie beslaat het hele land. De commissie monitort onder meer de mensenrechtensituatie in detentiecentra. In de verslagperiode kampte de commissie in toenemende mate met een gebrek aan financiering en met politieke bemoeienis.

In november 2008 is bij wet een *Independent High Commission for Human Rights* ingesteld. Deze dient onder meer klachten met betrekking tot mensenrechtenschendingen te onderzoeken.¹⁸⁴ Na het openstellen van de 11 functies van commissielid zijn in de verslagperiode ruim 3000 sollicitaties binnengekomen. Een aangesteld Comité van Experts buigt zich over de selectie van de commissieleden. De commissie aan het einde van de verslagperiode nog niet operationeel.¹⁸⁵

Ook de VN richten zich op de verbetering van de mensenrechtensituatie in Irak. Het mensenrechtenbureau van de *United Nations Assistance Mission for Iraq* (UNAMI) is operationeel in Irak.¹⁸⁶ De internationale mensenrechtenorganisaties Amnesty International en Human Rights Watch (HRW) zijn in Irak actief. Op lokaal en regionaal niveau zijn verschillende Iraakse instellingen actief op het gebied van mensenrechten en democratisering.

3.3 Naleving en schendingen

3.3.1 *Recht op privacy, persoonlijke levenssfeer*

Artikelen 17 en 40 van de Iraakse grondwet garanderen het recht op privacy en het briefgeheim.¹⁸⁷ Veiligheidsorganisaties respecteerden de persoonlijke levenssfeer van burgers niet altijd.¹⁸⁸ Ondanks de grondwettelijke garanties kwam het in het kader van anti-terrorismeoperaties nog steeds voor dat politie en leger huizen binnen vielen zonder voorafgaande gerechtelijke toestemming.

3.3.2 *Vrijheid van meningsuiting*

Artikel 38 van de grondwet draagt de Iraakse staat op de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid te garanderen. Datzelfde artikel beperkt de vrijheid tot uitingen die de openbare orde en zeden niet schenden.¹⁸⁹ CPA-verordening 14 verbiedt voorts uitingen die oproepen tot haat of geweld.¹⁹⁰ In de verslagperiode legde de Raad van Ministers een conceptwet ter goedkeuring voor aan het parlement die de vrijheid van meningsuiting en van vergadering beschrijft. De beschrijving van vrijheid van meningsuiting in de conceptwet werd bekritiseerd omdat deze in strijd zou zijn met de *International Covenant*

¹⁸⁴ US Department of State, 11 maart 2010.

¹⁸⁵ UNAMI, *Newsletter*, juli 2011.

¹⁸⁶ www.uniraq.org; website geraadpleegd op 22 september 2011.

¹⁸⁷ Artikelen 17 en 40 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 14 september 2011.

¹⁸⁸ US Department of State, 8 april 2011.

¹⁸⁹ Artikel 38 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 15 september 2011.

¹⁹⁰ CPA-verordening 14, hoofdstuk 2, 'Prohibited Media Activity', van 10 juni 2003.

on *Civil and Political Rights*.¹⁹¹ Het parlement heeft in de verslagperiode geen uitspraak gedaan over de conceptwet.

In de praktijk werden de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid gedurende de verslagperiode in heel Irak beperkt door geweld en intimidatie door gewapende groepen en door de overheid.¹⁹²

In Irak bestaat een groot aantal dag- en weekbladen alsook televisie- en radiozenders. De meeste van deze media worden sterk beïnvloed door politieke partijen.¹⁹³ In de KRG-gebieden zijn de media meer ontwikkeld dan elders in Irak.¹⁹⁴ De journalistieke kwaliteit in Irak is laag, journalisten zijn vaak slecht opgeleid en er bestaat geen code voor ethische journalistiek. Er is relatief weinig evenwichtige en objectieve berichtgeving.¹⁹⁵

Hoewel er officieel persvrijheid bestaat, past de Iraakse pers uit zelfbehoud zelfcensuur toe.¹⁹⁶ Intimidatie, bedreiging en geweld jegens journalisten vond ook gedurende deze verslagperiode in heel Irak plaats. Zowel veiligheidsdiensten als andere (gewapende) groeperingen waren hiervoor verantwoordelijk.¹⁹⁷ Volgens *Human Rights Watch* liepen met name journalisten die berichtten over corruptie of kritiek leverden op belangrijke regeringsfunctionarissen risico op intimidatie, bedreiging of geweld.¹⁹⁸ In de verslagperiode werden opnieuw journalisten gedood bij gerichte moord- en bomaanslagen.¹⁹⁹ Zo kwam op 12 december 2010 TV-journalist Omar Rassim al-Qayssi om het leven door een autobom. Een ander incident vond plaats op 17 februari 2011 toen de journalist Hilal al-Ahmadi voor zijn huis het slachtoffer werd van een moordaanslag door onbekende schutters. Een laatste incident dat hier vermeld wordt, betreft de journalist Hadi al-Mahdi, die op 8 september 2011 in zijn woning in Bagdad werd doodgeschoten.²⁰⁰ Verschillende journalisten ontvluchtten Irak vanwege de vele bedreigingen en het geweld.²⁰¹ Volgens het *Committee to Protect Journalists* is voor de moord op de 145 sinds 2003 vermoorde journalisten nog geen enkele dader strafrechtelijk vervolgd.²⁰²

Ook werden incidenteel journalisten in verband met hun werk door de Iraakse overheid gearresteerd en gedetineerd.²⁰³ In de verslagperiode werd een groot aantal journalisten door politici, politieke partijen en regeringsfunctionarissen juridisch aangeklaagd voor laster vanwege kritische en onwelgevallige

¹⁹¹ HRW, 13 juli 2011; Article 19, 2011. Zie ook paragraaf 3.3.3 over vrijheid van vereniging en vergadering.

¹⁹² UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011; Freedom House, 12 mei 2011.

¹⁹³ US Department of State, 8 april 2011; Freedom House, 1 oktober 2010.

¹⁹⁴ Reporters Without Borders, 3 november 2010.

¹⁹⁵ Freedom House, 1 oktober 2010.

¹⁹⁶ US Department of State, 8 april 2011.

¹⁹⁷ US Department of State, 8 april 2011; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011; Reporters Sans Frontieres, *Journalists are victims of violence by security forces and targeted attacks*, 29 september 2010.

¹⁹⁸ HRW, februari 2011.

¹⁹⁹ HRW, februari 2011; Human Rights Watch, *World Report 2011 – Iraq*.

²⁰⁰ Reporters Sans Frontieres, *A journalist killed and media prevented from working*, 14 december 2010. Reporters Sans Frontieres, *Journalist gunned down outside his home in Mosul*, 17 februari 2011; IGC, 26 september 2011; Committee to Protect Journalists, *Iraqi journalist shot dead in Baghdad*, 9 september 2011.

²⁰¹ Human Rights Watch, *Iraqi Kurdistan: Journalists under threat*, 29 oktober 2010.

²⁰² Committee to Protect Journalists, *Attacks on the Press 2010: Iraq*.

²⁰³ Committee to Protect Journalists, *Attacks on the Press 2010: Iraq*; Committee to Protect Journalists, *Annual Prison Census 2010 – Iraq*, 8 december 2010.

artikelen.²⁰⁴ Volgens een bron zijn in Irak de afgelopen twee jaar minstens 200 rechtzaken in verband met laster aanhangig gemaakt.²⁰⁵ Nieuwe wetgeving, zoals de *Access to Information Law* en *Journalists Protection Law*, zou meer bescherming moeten bieden aan de media in Irak. Deze wet is in augustus 2011 aangenomen door het parlement. Reporters Without Borders bekritiseerde de wet echter, omdat deze door de vage formulering niet effectief en eenduidig toegepast kan worden.²⁰⁶

Hoewel de situatie van de persvrijheid in de Koerdische regio in het algemeen als beter werd beoordeeld dan in de rest van Irak, hadden ook in de Koerdische regio journalisten die de regionale regering bekritiseerden te maken met intimidatie, bedreigingen, geweld en een toenemend aantal juridische procedures.²⁰⁷ Volgens verschillende bronnen werd de KRG-mediawet van 2008, die journalisten meer bescherming biedt, niet algemeen toegepast en werden geregeld zaken behandeld op basis van de 1969 *Penal Code* die zwaardere bestraffing mogelijk maakt.²⁰⁸

Sinds de protesten van februari 2011 is de situatie voor de pers, met name in de Koerdische regio, verslechterd. Er waren vele berichten van opgelegde beperkingen (gebiedsverboden, film- en fotoverboden), bedreigingen, geweld en arrestaties.²⁰⁹ Zo werd op 20 februari 2011 het hoofdkantoor van de Naliya Radio and Television in Sulaimaniya aangevallen door 50 gewapende mannen, waarbij alle apparatuur werd vernield en het gebouw in brand werd gestoken. Volgens Reporters Without Borders was de gewelddadige actie bedoeld om te voorkomen dat de NRT de onrust in de stad zou verslaan.²¹⁰

Internet was gedurende de verslagperiode in Irak vrij toegankelijk.²¹¹ Echter, de Iraakse overheid ziet de vrijheid van internet – het gebruik van sociale media en het schrijven van blogs – als een bedreiging en werkt aan wetgeving om het gebruik van dergelijke elektronische media door journalisten te verbieden.

3.3.3 Vrijheid van vereniging en vergadering

Artikelen 38 en 39 van de grondwet garanderen de vrijheid van vereniging en vergadering.²¹² CPA-regelgeving stelt niettemin een aantal administratieve en

²⁰⁴ Human Rights Watch, februari 2011.

²⁰⁵ Human Rights Watch, *Iraqi Kurdistan: Journalists under threat*, 29 oktober 2010.

²⁰⁶ Reporters Without Borders, *New law fails to protect journalists, creates new problems*, 6 september 2011.

²⁰⁷ Human Rights Watch, *Iraqi Kurdistan: Journalists under threat*, 29 oktober 2010. Reporters Sans Frontieres, *Lawsuits raining down on news media*, 20 december 2010.

²⁰⁸ Committee to Protect Journalists, *Attacks on the Press 2010: Iraq*. Human Rights Watch, *Iraqi Kurdistan: Journalists under threat*, 29 oktober 2010. Reporters Without Borders, november 2010.

²⁰⁹ Reporters Without Borders, *Spate of incidents. Death threats and targeted physical attacks in journalists on Iraq Kurdistan*, 28 februari 2011. Reporters Sans Frontieres, *Pro-democracy demonstrations lead to attacks on journalists, arrests*, 18 februari 2011; EIU, mei 2011. Zie ook paragrafen 2.3.1. en 3.3.3.

²¹⁰ Reporters Sans Frontieres, *Criminal raid prevents Kurdistan's first independent TV station from covering Sulaymaniyah unrest*, 22 februari 2011.

²¹¹ US Department of State, 8 april 2011; Freedom House, 12 mei 2011.

²¹² Artikelen 38 en 39 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 20 juli 2010.

logistieke voorwaarden.²¹³ Naar aanleiding van ongeregelde heden bij demonstraties in een aantal steden in Zuid-Irak in juni 2010 scherpte de demissionaire minister van Binnenlandse Zaken de voorwaarden voor demonstraties verder aan.²¹⁴ Hoewel de vrijheid van vereniging en vergadering in de verslagperiode zowel door de Iraakse autoriteiten als door de KRG over het algemeen werd gerespecteerd, behelzen deze aanscherpingen van de voorwaarden voor demonstraties volgens Human Rights Watch in de praktijk een beperking van het recht op demonstratie.²¹⁵

Er vonden gedurende de verslagperiode geregeld demonstraties plaats in Irak.

In februari 2011 begon een serie grote demonstraties in Irak. De eerste demonstraties vonden in Bagdad plaats, maar ook in tientallen andere steden, waaronder Sulaimaniya in de KRG-regio, werd gedemonstreerd. Hoogtepunt waren de demonstraties op 25 februari 2011 ('Dag van de Woede').²¹⁶ De demonstraties waren vooral gericht tegen de lokale overheden die tot verantwoording werden geroepen voor corruptie, prijsverhoging, werkeloosheid en gebrekkige basisvoorzieningen (elektriciteit, water, huisvesting, onderwijs en openbaar vervoer).²¹⁷

Iraakse veiligheidsorganisaties grepen hard in bij verschillende demonstraties in en er vielen verschillende doden in gewelddadige confrontatie tussen demonstranten en veiligheidstroepen.²¹⁸ Zowel in de KRG-regio als in de rest van Irak vonden arrestaties plaats en werden demonstranten en journalisten mishandeld.²¹⁹

Overigens erkende Premier Maliki tekortkomingen van de regering en zegde toe maatregelen te zullen nemen om de angel uit de protesten te halen en verdere escalatie te voorkomen.²²⁰

Er zijn in Irak talloze politieke partijen en niet-gouvernementele organisaties (ngo's) actief. Aan de landelijke parlementsverkiezingen van 7 maart 2010 namen 86 politieke partijen, bewegingen en coalities deel.²²¹ In de Koerdische Nationale Assemblee zijn meer dan 10 partijen vertegenwoordigd.²²² Verder bestaan er zowel in KRG-gebied als in Zuid-/Centraal-Irak vele maatschappelijke organisaties, waaronder lokale ngo's die zich bezighouden met de bevordering van mensenrechten, vrouwenrechten en de rechtsstaat. Veel lokale ngo's zijn verbonden met een politieke partij of sektarische groepering. De ruimte voor onafhankelijke ngo's is echter toegenomen.

²¹³ US Department of State, *2009 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 11 maart 2010.

²¹⁴ Global Insight, *Iraqi Interior Ministry Imposes Restrictions on Assembly After Bloody Demonstrations*, 28 juni 2010; Human Rights Watch (HRW), *Iraq: Stop Blocking Demonstrations*, 17 september 2010; Amnesty International, april 2011.

²¹⁵ Human Rights Watch (HRW), *Iraq: Stop Blocking Demonstrations*, 17 september 2010.

²¹⁶ IGC, 26 september 2011; Amnesty International, april 2011; Carnegie Middle East Center, 28 maart 2011.

²¹⁷ UNSC, *S/2011/435*, 7 juli 2011; IGC, 26 september 2011; Amnesty International, april 2011; Carnegie Middle East Center, 28 maart 2011.

²¹⁸ Amnesty International, april 2011; EIU, februari 2011.

²¹⁹ IGC, 26 september 2011; Amnesty International, april 2011.

²²⁰ IGC, 26 september 2011; Carnegie Middle East Center, 28 maart 2011; The Washington Post, *Maliki faces possibility of new Iraq protests*, 6 juni 2011; EUI, mei 2011. Zie ook paragraaf 2.2.

²²¹ UNSC, *S/2010/240*, 14 mei 2010.

²²² Zie www.krg.org.

Veel maatschappelijke organisaties in Zuid-/Centraal-Irak hebben te lijden onder de gebrekkige veiligheidssituatie die onder andere hun logistieke capaciteit beperkt. Ook worden leden van maatschappelijke organisaties soms het slachtoffer van intimidatie, bedreiging en/of geweld.²²³

Op 7 april 2010 is in Irak een nieuwe wet op ngo's van kracht geworden.²²⁴ Deze wet is door nationale en internationale ngo's positief ontvangen.²²⁵ Door de nieuwe wet worden ngo's minder afhankelijk van de overheid. Zo beëindigt de wet onder andere de verplichte periodieke registratie van ngo's, de zeggenschap van de regering over fondsenwerving en internationale banden en de bevoegdheid van de regering om zonder tussenkomst van een rechter ngo's op te heffen.²²⁶ In de verslagperiode bleek de nieuwe wet niet te kunnen voorkomen dat de overheid ngo's in hun functioneren belemmerde, bijvoorbeeld door het proces van de verplichte eenmalige registratie te vertragen.²²⁷ Op 7 april 2011 is een wet het KRG-parlement gepasseerd die een duidelijk juridisch kader neerzet voor ngo's in de KRG-regio.²²⁸ De wet is onder andere door ngo's positief ontvangen.

Volgens bronnen zijn er ook vakbonden actief in Irak, maar is de organisatiegraad van werknemers over het algemeen beperkt. De Arbeidswet van 1987, die nog altijd van kracht is, werpt een aantal formele beperkingen op, zoals een verbod voor werknemers van de overheid om zich aan te sluiten bij een vakbond en een verbod op stakingen.²²⁹ De organisatie van werknemers werd ook beperkt door het zwakke arbeidsrecht, onveiligheid en hoge werkloosheid. Ondanks de beperkingen waren vakbonden van staatsbedrijven actief in de verslagperiode. Vakbonden organiseerden verschillende stakingen. Veiligheidsorganisaties grepen in bij demonstraties en arresteerden verschillende demonstranten. Ook werden stakers en vakbondsleiders bedreigd en geïntimideerd. Ook werden kritische vakbondsleiders door de autoriteiten overgeplaatst.²³⁰

3.3.4 *Vrijheid van godsdienst en overtuiging*

Volgens de artikelen 41, 42 en 43 van de grondwet geniet iedere Iraakees vrijheid van godsdienst en overtuiging, alsmede de vrijheid om zijn geloof te belijden. Bovendien verbiedt artikel 14 discriminatie (onder andere) op grond van religie. Artikel 2 van de grondwet erkent evenwel de islam als officiële staatsgodsdienst en als bron van wetgeving.²³¹ Hoewel zowel de Iraakse

²²³ US Department of State, 8 april 2011.

²²⁴ Zie <http://www.icnl.org/knowledge/ngolawmonitor/iraq.htm>, geraadpleegd op 11 augustus 2010.

²²⁵ UNSC, S/2010/240, 14 mei 2010.

²²⁶ International Center for Not-for-Profit Law (ICNL), *Iraqi Council of Representatives Approves New Law on Non-Governmental Organizations*, 25 januari 2010.

²²⁷ NGO Coordination Committee in Iraq, *NGO Registration Iraq – Update on actual legal registration status*, 13 maart 2011.

²²⁸ Persbericht UNOPS, *NGO-Authority relations breakthrough in Iraqi Kurdistan Region*, 7 april 2011.

²²⁹ International Trade Union Confederation, 9 juni 2010; US Department of State, 8 april 2011; Freedom House, 12 mei 2011.

²³⁰ US Department of State, 8 april 2011; US Department of State, 9 september 2011; Workers' Liberty, *Strikes and demonstrations in Iraq*, 18 februari 2011.

²³¹ Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 21 maart 2011.

autoriteiten als de KRG over het algemeen de godsdienstvrijheid respecteerden, werd deze vrijheid gedurende de verslagperiode in Zuid-/Centraal-Irak ernstig beperkt door geweld, bedreigingen en intimidatie door gewapende groeperingen.²³² Ook kwam discriminatie op grond van religie, zowel in de publieke als in de private sector, veelvuldig voor. Het aannemebeleid van veel bedrijven en overheidsinstellingen laat een sterke religieuze en/of sektarische voorkeur zien ten gunste van sjiieten.²³³

Gedurende de verslagperiode hebben zich in Irak, met uitzondering van de KRG-regio, aanslagen voorgedaan op geestelijken, pelgrims en moskeeën en kerken.²³⁴

De autoriteiten in Zuid-/Centraal-Irak zijn ook gedurende deze verslagperiode niet in staat gebleken religieus geweld te voorkomen noch om individuele burgers tegen religieus geweld te beschermen. De veiligheidsorganisaties in de Koerdische regio waren doorgaans wel in staat geweld te voorkomen en bescherming te bieden aan burgers.²³⁵

3.3.5 *Bewegingsvrijheid*

3.3.5.1 Binnenlands personenverkeer

Artikel 44 van de grondwet geeft iedere Iraakees bewegingsvrijheid, de vrijheid het land te verlaten en zich in het buitenland te vestigen.²³⁶ Burgers kunnen zich formeel dan ook vrij bewegen binnen Irak, ook tussen Zuid-/Centraal-Irak en de Koerdische regio, behalve in de Internationale Zone in het centrum van Bagdad, waartoe de toegang is voorbehouden aan personen die daartoe zijn geautoriseerd.²³⁷ Er zijn voorts nog altijd veel controleposten in geheel Irak op zowel vaste als wisselende locaties. Over het algemeen zijn lokale politiefunctionarissen en in voorkomende gevallen het Iraakse leger of Koerdische Peshmerga's belast met de controles. Gedurende de verslagperiode zijn steeds minder controleposten of blokkades opgeworpen door burgerwachten of milities.²³⁸ In de praktijk werd de binnenlandse bewegingsvrijheid gedurende de verslagperiode met name beperkt door de onzekere veiligheidssituatie en het arbitraire toegangsbeleid van de KRG.²³⁹

Toegang tot de drie noordelijke provincies vanuit Zuid-/Centraal-Irak is over het algemeen vrij, behalve voor personen die als een bedreiging voor de lokale veiligheid worden beschouwd.²⁴⁰ Ook personen afkomstig uit Zuid-/Centraal-Irak hebben over het algemeen vrije toegang tot de KRG-gebieden voor kort

²³² US Department of State, 13 september 2011.

²³³ US Department of State, 13 september 2011.

²³⁴ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011; US Department of State, 13 september 2011. Zie paragraaf 3.4.10. voor een opsomming van een aantal incidenten waarbij verschillende religieuze groeperingen betrokken waren.

²³⁵ Zie 2.3 'Veiligheidssituatie'.

²³⁶ Artikel 44 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 23 augustus 2011.

²³⁷ US Department of State, 8 april 2011; IAU et al., juni 2011.

²³⁸ Mogelijk zal het vertrek van de Amerikaanse troepen indirect een toename van het aantal checkpoints tot gevolg hebben, doordat tribale en sektarische tegenstellingen een nadrukkelijker rol gaan spelen.

²³⁹ US Department of State, 8 april 2011.

²⁴⁰ De KRG hanteert een zwarte lijst met namen van personen die niet welkom zijn in de Koerdische regio.

verblijf. Voor Irakezen van Arabische afkomst geldt een speciale procedure om toegang te krijgen.²⁴¹ Voordat besloten wordt om hen toegang te verlenen tot een beperkt verblijf in de KRG-regio wordt van hen een foto genomen, wordt hun naam gecontroleerd aan de hand van een 'wanted'-lijst en worden contactgegevens geregistreerd. Volgens een bron kan een garantsteller de procedure om toegang te krijgen tot de KRG-gebieden versnellen.

Personen die niet van Koerdische afkomst zijn en niet zijn geboren in KRG-gebied, dienen toestemming van de KRG te krijgen, alvorens zij zich in een van de drie noordelijke provincies kunnen vestigen. Hiervoor dienen zij over een garantsteller te beschikken en een uitgebreid veiligheidsonderzoek te ondergaan. De uitkomst van dit veiligheidsonderzoek kan in KRG-gebied worden afgewacht.²⁴²

Hoewel men formeel vrij is zich in verschillende provincies in Irak te vestigen, is niet aan te geven in hoeverre dit voor diverse groepen in verschillende gebieden in Zuid-/Centraal-Irak in de praktijk mogelijk is. Het is niet bekend welke beperkingen aan de vestiging van Iraakse ontheemden, die sommige provincies in 2007 opwierpen, nog van kracht zijn. Voorts kunnen de veiligheidssituatie en de spontane of door geweld en intimidatie uitgelokte religieuze en/of etnische segregatie beperkend werken voor de vrijheid van vestiging.

Iraqi Airways is in de verslagperiode failliet verklaard maar voert nog wel binnenlandse vluchten uit tussen Bagdad, Najaf, Basra, Erbil, Sulaimaniya en Mosul. Op het vliegschema kan echter niet vertrouwd worden.

3.3.5.2 Buitenlands personenverkeer

Momenteel zijn Bagdad International Airport en de luchthavens van Basra, Erbil, Mosul, Najaf en Sulaimaniya bevoegd om internationale burgervluchten te faciliteren. Voor vluchten vanuit het buitenland naar Bagdad en vice versa kan onder andere gebruik gemaakt worden van lijnvluchten van Royal Jordanian Airlines, Turkish Airlines, Gulf Air en sinds juni 2011 ook Austrian Airlines en Emirates.²⁴³ Onder andere Austrian Airlines en Lufthansa voeren vanuit Europa lijnvluchten op Erbil uit.²⁴⁴

Het is niet bekend welke grensovergangen in de verslagperiode (tijdelijk) gesloten zijn geweest. In ieder geval zijn grensovergangen met Syrië gesloten geweest.

Jordanië

Vanuit Amman vinden burgervluchten plaats naar meerdere plaatsen in Irak. Royal Jordanian Airlines voert dagelijks vluchten uit tussen Amman en Bagdad en tussen Amman en Erbil. Verder vliegt Royal Jordanian airlines vijfmaal per

²⁴¹ US Department of State, 8 april 2011.

²⁴² UNHCR, april 2009.

²⁴³ Zie websites luchtvaartmaatschappijen; persbericht Austrian Airlines, 20 april 2011.

²⁴⁴ Zie websites luchtvaartmaatschappijen.

week tussen Amman en Sulaimaniya en tussen Amman en Basra.²⁴⁵ Personenverkeer over land tussen Irak en Jordanië vindt plaats via de grensovergang bij Karameh (Jordanië) – Trebeel (Irak). Onopgemerkte overschrijding van de grens wordt gezien de strenge bewaking en het onherbergzame woestijnlandschap moeilijk geacht. Illegale grensoverschrijding van Irak naar Jordanië kan evenwel niet worden uitgesloten.

Voor Irakezen die Irak trachten te ontvluchten, gelden de algemene visumregels voor toegang tot Jordanië. Irakezen dienen het visum voor Jordanië in Irak aan te vragen. Dit kan ofwel bij de Jordaanse ambassade in Bagdad, ofwel via een reisbureau. Het aanvraagformulier en de benodigde stukken worden door TNT gescreend. TNT ontvangt de visagelden en stuurt de gegevens van betrokkenen door naar het Jordaanse ministerie van Binnenlandse Zaken. Het Jordaanse ministerie van Binnenlandse Zaken neemt de beslissing en zendt deze via TNT terug. Het proces duurt circa 3 weken. In Jordanië dienen zij zich vervolgens te wenden tot UNHCR met het verzoek aangemerkt te worden als vluchteling. UNHCR kan dan een certificaat opstellen dat de status van vluchteling onderschrijft en dat door de Jordaanse autoriteiten als tijdelijke verblijfstitel wordt erkend.

Jordanië erkende in de verslagperiode de Iraakse paspoorten van de H-, G- en A-series. Sinds maart 2010 wordt de S-serie niet meer erkend. Een uitzondering hierop werd gemaakt voor schoolkinderen en studenten; zij konden zich in het schooljaar 2010-2011 nog registreren met een S-paspoort.²⁴⁶

Syrië

Vanuit Syrië vindt burgerluchtvaartverkeer plaats naar meerdere plaatsen in Irak. Iraqi Airways vliegt vanuit Damascus op Bagdad, Basra en Sulaimaniya. De Syrische maatschappij Cham Wings verzorgt vluchten van Damascus naar Bagdad en Najaf. Voor het personenverkeer over land tussen Irak en Syrië wordt gebruik gemaakt van de drie officiële grensovergangen tussen Syrië en Zuid-/Centraal-Irak: de zuidelijke grensovergang bij Al Tanf (Syrië) – Al Walid (Irak), de centraal gelegen grensovergang bij Abu Kamal (Syrië) – Al Qa'im (Irak) en de noordelijke grensovergang bij Al Ya'urubiya (Syrië) – Al Sa'ida (Irak). Deze laatste grensovergang is soms gesloten. De grens tussen Irak en Syrië is meer dan 600 km lang en bestaat voornamelijk uit woestijn. Grensbewaking is georganiseerd door middel van wachtposten om de paar kilometer. Volgens een bron komt het weinig voor dat Irakezen Syrië via de illegale weg van de woestijn binnenkomen. Indien Irakezen Syrië illegaal inreizen gebeurt dit doorgaans via de bovengenoemde grensovergangen door middel van omkoping.

Irakezen dienen sinds 17 oktober 2007 in bezit te zijn van een visum, indien ze Syrië willen inreizen. Officieel moet het visum voor Syrië worden aangevraagd bij de Syrische ambassade in Bagdad. In de praktijk blijkt echter dat 95 procent van de visa voor Syrië aan de grens wordt verstrekt. Visa worden verstrekt aan

²⁴⁵ <http://www.rj.com>, geraadpleegd op 23 augustus 2011.

²⁴⁶ De geldigheidsduur van de laatste paspoorten van de H-serie is in 2011 verlopen. Voor de verschillende Iraakse paspoorten, zie hieronder 'Documenten'.

een beperkt aantal categorieën Irakezen, zoals ondernemers en handelaren, docenten, studenten, Irakezen met een geldige verblijfsvergunning in een derde land, zieken die een behandeling willen ondergaan en echtgenoten of echtgenotes van personen die in Syrië een geldige verblijfstitel hebben. De aanvrager moet de reden van verblijf met documenten onderbouwen. De visa zijn drie maanden geldig en kunnen worden verlengd in het geval van schoolgaande kinderen of medische behandeling. Syrië erkent Iraakse G- en A-paspoorten.

Turkije

In de verslagperiode vlogen Turkish Airlines en Iraqi Airways dagelijks van Istanbul naar Bagdad en vice versa. Bovendien vliegt Atlasjet vijfmaal per week vanaf Istanbul naar Erbil en tweemaal per week naar Sulaimaniya. Personen- en goederenvervoer over land vindt plaats via de officiële grensovergang bij Habur (Turkije) – Ibrahim Khalil (Irak), aan Iraakse kant bewaakt door de KDP. Over de kleinere grensovergang nabij het zogenoemde drielandenpunt (Irak, Iran en Turkije) vlakbij de plaats Şemdinli in het uiterste zuidoosten van Turkije was gedurende de verslagperiode geen informatie beschikbaar. Het is mogelijk de grens tussen Irak en Turkije illegaal over te steken. De fysieke omstandigheden van het bergachtige gebied en de aanwezigheid van het grote aantal Turkse militairen dat gelegerd is aan de grens met Irak bemoeilijken het illegaal passeren van de grens. Bovendien heeft de KRG met Turkije de afspraak zich in te zetten om illegale grensovergang te voorkomen, in verband met de strijd tegen de PKK.

Irakezen die naar Turkije willen reizen, dienen daartoe een Turks visum aan te schaffen. Dit visum kan worden aangevraagd bij de Turkse ambassade te Bagdad, het consulaat-generaal te Mosul of bij aankomst op een van de luchthavens in Turkije. De Iraakse paspoorten van de M- en N- series zijn niet meer geldig in Turkije. Paspoorten van de G- en de A-series, alsmede paspoorten van de S-serie, worden door Turkije erkend.

Iran

Tijdens de verslagperiode voerde in ieder geval Mahan Air eenmaal per week vluchten uit tussen Teheran en Bagdad.²⁴⁷ Voor zover bekend waren er onregelmatige chartervluchten, met name gericht op pelgrims, naar Najaf, onder andere vanuit Teheran en Mashhad. De grens kan over land op verschillende plaatsen legaal worden overgestoken, onder meer bij Mundhiriya (Irak) – Khusravi (Iran), Badra (Irak) – Mehran (Iran) en Basra (Irak) – Khoramshar (Iran). De grens tussen Iran en Irak is 2.400 km lang en vooral in de noordelijke berggebieden moeilijk te beveiligen. Het is dan ook mogelijk om de grens illegaal te passeren.

Irakezen die Irak trachten te ontvluchten, krijgen alleen toegang tot Iran indien zij in het bezit zijn van een visum. Irakezen kunnen een visum aanvragen bij de Iraanse ambassade te Bagdad. Visa worden op basis van verschillende gronden verstrekt. Veel Irakezen worden toegelaten tot Iran op basis van een

²⁴⁷ Website Mahan Air, geraadpleegd op 24 oktober 2011.

zogenaamd pelgrimagevisum. Iran accepteert in ieder geval Iraakse paspoorten van de G- en A-series, voor zover uitgegeven in Irak.²⁴⁸

Saoedi-Arabië

Voor zover bekend bestaan er geen directe vluchtverbindingen tussen Saoedi-Arabië en Irak. Personenverkeer over land vindt alleen plaats bij hoge uitzondering, dat wil zeggen in noodgevallen of ten behoeve van pelgrimage, bij de enige grensovergang bij Arar, die normaal gesproken gesloten is. De meer dan 800 km lange grens tussen beide landen wordt streng beveiligd. Voor de beveiliging bedienen de Saoedi's zich van de meest geavanceerde apparatuur. Deze intensieve grensbewaking en het desolate woestijnlandschap maken het vrijwel onmogelijk de grens illegaal over te steken.

Irakezen die Irak trachten te ontvluchten krijgen geen toegang tot Saoedi-Arabië. Iraakse vluchtelingen in Saoedi-Arabië zijn bijna allemaal op een pelgrimagevisum het land binnengekomen en verblijven in de illegaliteit. Saoedi-Arabië accepteert alle door de bevoegde autoriteiten afgegeven Iraakse paspoorten.

Koeweit

Er zijn twee- tot viermaal per week burgervluchten tussen Najaf en Kuwait International Airport. De landgrens is overdag open voor regulier personenverkeer. Illegaal de grens passeren is zeer moeilijk, maar niet onmogelijk. Er zijn gevallen bekend van smokkel van alcohol en drugs. De grenscontroles aan Koeweitse zijde zijn scherp, hoewel door sommige observatoren aan de grens is geconstateerd dat Koeweitse grenswachten niet altijd professioneel te werk gaan. Aan Iraakse zijde laat de controle te wensen over door gebrek aan professionele grenswachten en middelen. Het is tevens mogelijk over zee illegaal Koeweit in te komen.

De officiële in- en uitreis mogelijkheden voor Irakezen zijn zeer beperkt. Irakezen krijgen alleen toegang tot Koeweit met een visum voor kort familiebezoek of met een werkvergunning. Ook worden transitvisa voor de hajj in Saoedi-Arabië afgegeven. Op elke visumaanvraag van Irakezen wordt een strikte veiligheidscontrole uitgevoerd door de Koeweitse veiligheidsdienst. Zowel S- als G-paspoorten zijn geldig in Koeweit.

3.3.5.3 Documenten

Iraakse burgers beschikken over het algemeen over vier identiteitsdocumenten, die in het dagelijks leven van belang zijn, onder meer voor het aanschaffen van registergoederen en het verkrijgen van een paspoort. De Iraakse identiteitskaart (*hawia al-ahwal al-madaniya*) kan worden aangevraagd bij de afdeling burgerlijke stand in de provincie waar men geregistreerd staat. De kaart vermeldt onder meer de burgerlijke staat en religie. Op de identiteitskaart

²⁴⁸ De paspoorten van de S-serie worden door veel landen niet geaccepteerd, waaronder Iran, omdat veel paspoorten van deze serie onofficieel zijn afgegeven in Irak en Iran.

van een gehuwd persoon staat de naam van de echtgeno(o)t(e) vermeld. Het is dezerzijds niet bekend in hoeverre het in de praktijk mogelijk is voor personen die op basis van RCC-decreet 666 hun Iraakse nationaliteit waren kwijtgeraakt en thans weer als Iraaks staatsburger worden beschouwd, een nieuwe Iraakse identiteitskaart te verkrijgen.

Het Iraakse nationaliteitsbewijs (*shahada al-jinsiya*) wordt doorgaans aangevraagd tussen 14- en 18-jarige leeftijd. Deze kaart kan eveneens worden aangevraagd bij de afdeling burgerlijke stand van de provincie waar men geregistreerd staat. Hiervoor dient de aanvrager een vorig nationaliteitsbewijs te overleggen of te kunnen bewijzen dat één van beide ouders de Iraakse nationaliteit heeft.²⁴⁹ Het is dezerzijds niet bekend in hoeverre het in de praktijk mogelijk is voor personen die op basis van RCC-decreet 666 hun Iraakse nationaliteit waren kwijtgeraakt en thans weer als Iraaks staatsburger worden beschouwd, een nieuw Iraaks nationaliteitsbewijs te verkrijgen.

Elk gezin of huishouden heeft recht op een voedselrantsoen dat wordt verstrekt door het Ministerie van Handel, dat hiertoe een voedselrantsoenkaart (*bitakah al-tawminiah*) uitgeeft op naam van het hoofd van elk gezin of huishouden (doorgaans de man).

De woonplaatsregistratiekaart (*bitaka al-sakan*) wordt uitgegeven door het plaatselijke Informatiekantoor (*maktab al-ma'luma*), waar op dorps- of wijkniveau de inwoners geregistreerd staan, en bevestigt het woonadres van een familie. De kaart wordt per huis verstrekt op naam van het hoofd van het huishouden (doorgaans de man). Alle verhuizingen en wijzigingen in gezinssamenstelling door geboorte, overlijden, huwelijk, echtscheiding, enzovoorts, moeten daar worden aangegeven. Op grond van deze achterliggende registratie kunnen de voedselrantsoenkaart en de woonplaatsregistratiekaart eventueel ook door andere leden van het gezin dan het hoofd van het huishouden worden gebruikt.

Over militaire documenten is deze verslagperiode geen informatie gevonden.

Paspoorten

Op 7 oktober 2009 zijn de Iraakse autoriteiten begonnen met de uitgifte van paspoorten van de A-serie. De paspoorten van de G-serie, uitgegeven tussen 11 april 2006 en 7 oktober 2009, en N-series, uitgegeven vóór 9 april 2003, kunnen nog geldig zijn.²⁵⁰ Van alle andere paspoorten is ondertussen de geldigheidsduur verlopen. De paspoorten van de A-serie hebben een geldigheidsduur van acht jaar.

Paspoorten (*jawaz al-safar*) worden uitgegeven door het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Voor de aanvraag kan men in de hoofdstad van elke provincie terecht bij een paspoortkantoor. Sinds 2010 kan een aanvrager via

²⁴⁹ Het is dezerzijds onbekend in hoeverre Iraakse nationaliteitsbewijzen en identiteitsbewijzen ook door Iraakse ongedocumenteerden in Nederland verkregen kunnen worden.

²⁵⁰ De H-serie paspoorten zijn afgegeven tussen medio 2002 en 9 april 2003 en hebben een geldigheidsduur van acht jaar. Paspoorten uit de N-serie konden na 1 juli 2004 nog worden verlengd met vier jaar (indien het paspoort nog geldig was).

internet een aanvraagformulier invullen. Met het uitgeprinte formulier, dat voorzien is van een barcode, kan hij zijn aanvraag vervolgens in persoon bij het paspoortkantoor indienen. De aanvrager dient een Iraaks nationaliteitsbewijs, een identiteitskaart, een woonplaatsregistratiekaart en een voedselrantsoenkaart te overleggen, alsmede kleurenpasfoto's en een vingerafdruk. De originele documenten zijn vereist, doch worden niet ingenomen, en de aanvrager dient in persoon te verschijnen. De procedure voor het verkrijgen van een paspoort duurt officieel enkele weken en kost 25.000 IQD. De aanvrager kan een derde machtigen om het paspoort op te halen.²⁵¹

Bij een paspoortaanvraag wordt altijd gecontroleerd of de aanvrager reeds in het bezit is van een paspoort. Bij verlies of diefstal kan slechts de rechter toestemming geven tot verstrekking van een nieuw paspoort. De aanvrager moet hiervoor verlies of diefstal tegenover de rechter aannemelijk maken. Als de rechter oordeelt dat de aanvrager niet te goeder trouw is, dan kan hij een boete opleggen en kan aan betrokkene een jaar lang geen paspoort worden verstrekt.

Het Iraakse Ministerie van Binnenlandse Zaken hanteerde in ieder geval tot en met 2010 het beleid dat vrouwen de toestemming van een mannelijk familielid nodig hebben voor de aanvraag van een paspoort. Dit beleid zou niet gelden in de KRG-regio, waar vrouwen van 18 jaar en ouder zelfstandig een paspoort zouden kunnen aanvragen.²⁵²

Naar verluidt zijn Iraakse documenten nog altijd op eenvoudige wijze illegaal verkrijgbaar.²⁵³ Het betreft hier veelal na 9 april 2003 uit Iraakse overheidsinstellingen gestolen echte documenten, die aan alle vereisten, met uitzondering van de wijze van afgifte, voldoen. Handelaren zijn veelal ook in het bezit van de officiële stempels en zegels. Verder komt het voor dat door corruptie binnen Iraakse overheidsinstellingen documenten onrechtmatig afgegeven worden.

Irakezen in het buitenland die legaal terug willen keren naar Irak met Iraakse documenten, hebben voor hun inreis een geldig Iraaks paspoort of een ander geldig reisdocument nodig.

Geboortebewijzen

Er bestaan in Irak drie soorten geboorteaktes die door het hele land gebruikt worden: het geboortebewijs (*shahada walada*) voor mensen die in een ziekenhuis geboren zijn, de geboorteverklaring (*haje al-walada*) voor mensen

²⁵¹ Voor zover bekend volgen de autoriteiten in de KRG-gebieden thans de instructies uit Bagdad ten aanzien van regelgeving inzake Iraakse reisdocumenten. Irakezen die buiten Irak verblijven, kunnen in principe terecht bij de Iraakse ambassade, waarbij dezelfde procedure geldt, met dien verstande dat van hen geen woonplaatsregistratiekaart en voedselrantsoenkaart kan worden verlangd en de procedure officieel enkele maanden in beslag kan nemen.

²⁵² US Department of State, 8 april 2011. Volgens een bron geraadpleegd in de verslagperiode geldt alleen voor vrouwen tot 40 jaar dat zij toestemming nodig hebben van een mannelijk familielid voor het aanvragen van een paspoort.

²⁵³ Onder meer in Turkije worden veel valse Iraakse paspoorten aangetroffen. Deze kunnen relatief eenvoudig verkregen worden in Irak. Vaak betreft het originele paspoorten waarvan de identiteitsgegevens zijn vervalst.

die niet in het ziekenhuis geboren zijn en de kopie van een eerder afgegeven geboorteakte (*sura qid walada*). De geboorteaktes dienen te worden aangevraagd en opgehaald in de geboorteplaats. Het is zowel in Irak als vanuit het buitenland mogelijk een derde te machtigen om de documenten aan te vragen en op te halen. In Nederland geboren Irakezen kunnen hun geboortebewijs opvragen bij de Iraakse ambassade in Den Haag.

De *shahada walada* wordt afgegeven op het moment dat iemand voor het eerst geregistreerd wordt en opgemaakt op basis van de verklaring van geboorte die de ouders van het ziekenhuis hebben gekregen. Naast deze verklaring moeten de identiteitskaarten van beide ouders en de huwelijksakte van de ouders worden overgelegd.

De *haje al-walada* wordt afgegeven indien men niet over een verklaring van geboorte van het ziekenhuis beschikt. Voor deze verklaring zijn de identiteitskaarten van beide ouders en de huwelijksakte van de ouders, alsmede een brief van het dorps- of wijkhoofd (*al-mokhtar*) en twee getuigeverklaringen benodigd. De *haje al-walada* wordt door sommige gemeentes ook verstrekt aan personen die niet voor het eerst hun geboorteakte opvragen.

De *sura qid walada* is een kopie van een eerder afgegeven geboortebewijs die wordt verstrekt aan personen die niet voor het eerst hun geboorteakte opvragen. Voor de aanvraag moeten (een kopie van) de originele geboorteakte, de identiteitskaarten van beide ouders en de huwelijksakte van de ouders worden overgelegd. De *sura qid walada* wordt door sommige gemeentes ook verstrekt als originele geboorteakte aan personen die niet in het ziekenhuis zijn geboren. In dat geval zijn in plaats van de originele geboorteakte een brief van het dorps- of wijkhoofd en twee getuigenverklaringen benodigd.

3.3.6 *Rechtsgang*

Artikel 19 van de grondwet vormt de basis van de Iraakse rechtsstaat. Het artikel bepaalt onder meer dat de rechterlijke macht onafhankelijk is en ondergeschikt aan geen andere autoriteit dan de wet, dat er geen sprake kan zijn van een misdrijf of straf anders dan op basis van de wet en dat eenieder recht heeft op een eerlijk proces.²⁵⁴ In de praktijk functioneerde de rechtsstaat in Irak gedurende de verslagperiode slecht. De effectiviteit van de rechterlijke macht werd ernstig ondermijnd door capaciteitsproblemen, gebrekkige transparantie, corruptie en nepotisme. Burgers geven in delen van Irak, met name op het platteland, op traditionele of praktische gronden de voorkeur aan alternatieve (tribale) vormen van rechtspraak.²⁵⁵

Het Iraakse rechtssysteem had ook gedurende deze verslagperiode te kampen met overbelasting, waardoor de rechterlijke macht veelal niet in staat was zaken binnen de gestelde termijn af te handelen. Vonnissen werden niet altijd

²⁵⁴ Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 12 september 2011.

²⁵⁵ US Department of State, 8 april 2011; Freedom House, 12 mei 2011. Zie het ambtsbericht van oktober 2010 voor een uitgebreidere beschrijving van officiële en onofficiële alternatieve rechtsgang.

gepubliceerd. Verder stonden politieke belangen, tribale banden en familienetwerken in voorkomende gevallen de onafhankelijk van rechters in de weg. Rechters werden bovendien niet zelden (fysiek) bedreigd door stammen of gewapende groepen.²⁵⁶ In de verslagperiode werden rechters doelwit van geweld.²⁵⁷ Ook kwam de rechterlijke macht gedurende de verslagperiode meerdere malen onder zware politieke druk te staan om de grondwet op een zodanige wijze te interpreteren dat het de machtspositie van de zittende machtshebbers zou versterken of uitbreiden.

De voorwaarden voor een eerlijk proces worden in Irak niet altijd gerespecteerd. De strafrechtprocedure kampt over het algemeen met een gebrek aan ondersteunend forensisch onderzoek voor bewijsgaring, waardoor de rechtsgang in grote mate afhankelijk is van getuigenverklaringen, geheime informanten en bekentenissen.²⁵⁸ Bekentenissen spelen in het Iraakse rechtssysteem een belangrijke rol en rechters accepteren nog altijd onder dwang verkregen bekentenissen (zie 3.3.8).²⁵⁹ Verdachten hebben vaak geen of beperkte toegang tot een advocaat. Als verdachten worden bijgestaan door een raadsman, wordt deze dikwijls door de rechterlijke instantie aangewezen en hebben verdachten doorgaans geen contact met hun raadsman gehad om de zaak voor te kunnen bereiden voor de terechtzitting. Voorts gaat de mogelijkheid van beroep vaak verloren op procedurele gronden, bijvoorbeeld doordat pas lange tijd na de uitspraak de mogelijkheid bestaat tot contact met een raadsman.²⁶⁰

De betrokken justitiële autoriteiten trachten hun capaciteit te vergroten voor wat betreft de beslissing inzake voorarrest. Niettemin blijkt dat veel verdachten te lang in voorarrest worden gehouden, mede als gevolg van het onvermogen van de autoriteiten om de dossiers te verwerken en verslagen en/of bewijs te verifiëren.²⁶¹

3.3.7 Arrestaties en detenties

Artikelen 15, 19 en 37 van de grondwet verbieden onwettige vrijheidsberoving en detentie.²⁶² Arrestatie en detentie worden verder geregeld door het Wetboek van Strafvordering van 1971, waarin formele rechtswaarborgen zijn opgenomen. Zo dient arrestatie te geschieden op basis van een arrestatiebevel en moet een arrestant binnen 24 aan een onderzoeksrechter worden voorgeleid, die de verdachte op zijn rechten wijst. Op basis van een eerste feitenanalyse bepaalt de onderzoeksrechter vervolgens of de verdachte wordt vrijgelaten, of er borg wordt gesteld of dat de verdachte in voorarrest blijft. Arrestanten hebben verder recht op juridische bijstand en bezoek van vertegenwoordigers van het Rode Kruis. In de praktijk werden deze waarborgen

²⁵⁶ IGC, 26 september 2011; US Department of Defense, 20 augustus 2010.

²⁵⁷ Iraq Partners Forum, december 2010.

²⁵⁸ US Department of State, 8 april 2011. Amnesty International, september 2010. HRW, februari 2011.

²⁵⁹ Amnesty International, februari 2011; Amnesty International, september 2010. HRW, februari 2011.

²⁶⁰ HRW, december 2008; US Department of State, 8 april 2011.

²⁶¹ US Department of State, 8 april 2011; US Department of Defense, 20 augustus 2010.

²⁶² Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 29 september 2011.

gedurende de verslagperiode zowel door de Iraakse autoriteiten als de KRG vaak niet gerespecteerd.²⁶³

In Zuid-/Centraal-Irak voerden de Iraakse veiligheidsorganisaties in de verslagperiode geregeld arrestaties uit zonder gerechtelijk bevel. Verdachten zaten soms lange tijd (soms maanden of jaren) vast zonder formele aanklacht of voorgeleiding voor een rechter. Ook verzuimden veiligheidsorganisaties geregeld om familieleden van de verdachte te informeren over de arrestatie en/of verblijfplaats resulterend in incommunicado-detentie. Verder waren er naast berichten van onwettige vrijlating ook berichten van voortdurende detentie ondanks een gerechtelijk bevel tot vrijlating.²⁶⁴

Volgens de wet heeft het Iraakse ministerie van Justitie volledige zeggenschap over alle Iraakse detentiecentra (met uitzondering van militaire gevangenissen). In de praktijk echter bleven de verschillende Iraakse ministeries (Binnenlandse Zaken, Justitie, Defensie en Arbeid en Sociale Zaken) hun eigen detentiecentra runnen.²⁶⁵ De detentiecentra onder verantwoordelijkheid van de ministeries van Binnenlandse Zaken en Defensie bevatten vrijwel alleen gedetineerden die nog wachten op een proces.²⁶⁶

In de verslagperiode waren er berichten over geheime detentiecentra.²⁶⁷ Zo berichtte *Human Rights Watch* in februari 2011 over een geheime gevangenis in *Camp Justice* die gerund zou worden door de *56th Brigade* en de *Counterterrorism Service*, beiden onder directe verantwoordelijkheid van premier Al Maliki. In deze geheime gevangenis zouden met name van terrorisme verdachte personen worden vastgehouden. Premier Al Maliki ontkende overigens in maart 2011 het bestaan van geheime gevangenissen.²⁶⁸

De levensomstandigheden en overbevolking in detentiecentra is nog steeds een probleem.²⁶⁹ In de detentiecentra van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Defensie waren behandeling en leefomstandigheden van de gedetineerden nog steeds zorgelijk. Er werd melding gemaakt van onder meer overbevolking, tekort aan voeding, gebrekkige medische zorg, slechte hygiëne, mishandeling en marteling (zie 3.3.8). In de detentiecentra van het ministerie van Justitie was er sprake van een betere behandeling en leefomstandigheden.²⁷⁰ In de verslagperiode verbeterden ook de leefomstandigheden in de detentiefaciliteiten voor minderjarigen die gerund werden door het ministerie van Arbeid en Sociale Zaken.²⁷¹

²⁶³ US Department of State, 8 april 2011.

²⁶⁴ US Department of State, 8 april 2011. Amnesty International, februari 2011; Amnesty International, september 2010.

²⁶⁵ US Department of State, 8 april 2011.

²⁶⁶ US Department of State, 8 april 2011.

²⁶⁷ Amnesty International, september 2010. HRW, *Iraq: Secret Jail Uncovered in Baghdad*, 1 februari 2011.

²⁶⁸ HRW, *Iraq: Closing Torture Prison Won't Stop Abuse*, 31 maart 2011. HRW, *Iraq: Secret Jail Uncovered in Baghdad*, 1 februari 2011.

²⁶⁹ UNSC, *S/2011/435*, 7 juli 2011; US Department of State, 8 april 2011; Amnesty International, februari 2011.

²⁷⁰ US Department of State, 8 april 2011. Volgens een bron komt mishandeling en marteling bij veroordeelde gedetineerden – die zich in detentiecentra van het ministerie van Justitie bevinden – minder voor. Dit hangt samen met het feit dat veroordeelde gedetineerden geen bekentenissen meer hoeven af te leggen.

²⁷¹ US Department of State, 8 april 2011.

Ook in KRG-gebied voerden veiligheidsorganisaties in de verslagperiode geregeld arrestaties uit zonder gerechtelijk bevel en zaten verdachten soms lange tijd (soms maanden of jaren) vast zonder formele aanklacht of voorgeleiding voor een rechter. Ook verzuimden veiligheidsorganisaties in KRG-gebied geregeld om familieleden van de verdachte te informeren over de arrestatie en/of verblijfplaats resulterend in incommunicado-detentie.²⁷² Het kwam bovendien voor dat verdachten op geheime locaties werden gedetineerd.²⁷³

In KRG-gebied vallen detentiecentra voor een deel onder de verantwoordelijkheid van de veiligheidsautoriteiten en voor een deel onder de welzijnsautoriteiten. De geheime politie (Asayish) en de inlichtingendiensten van de KDP (Parastin) en PUK (Zanyari) beschikken ieder over eigen detentiecentra.²⁷⁴ De omstandigheden in de detentiefaciliteiten in KRG-gebied waren eveneens zorgelijk. Verdachten werden gedetineerd zonder arrestatiebevel. Ook kwam het voor dat werd verzuimd om familieleden van de verdachte te informeren over de arrestatie en/of verblijfplaats resulterend in incommunicado-detentie. Verder werd melding gemaakt van mishandeling en marteling van gedetineerden in de detentiecentra van de geheime politie (Asayish) en de inlichtingendiensten van de KDP (Parastin) en PUK (Zanyari) (zie 3.3.8).²⁷⁵

De *United States Forces-Iraq* (USF-I) hebben volgens het *Status of Forces Agreement* (SOFA) niet langer de bevoegdheid mensen te arresteren of in detentie te houden. Hoewel in de vorige verslagperiode vrijwel alle gedetineerden al waren vrijgelaten of overgedragen aan de Iraakse autoriteiten, hielden de USF-I eind 2010 nog ongeveer 200 personen in detentie, waaronder een aantal voormalige hoge Ba'ath-partijfunctionarissen en voormalige leden van de regering van Saddam Hussein.²⁷⁶

In de verslagperiode bezocht het ICRC officiële detentiecentra, met uitzondering van antiterrorismedetentiecentrum, waartoe het geen toegang had.²⁷⁷

3.3.8 *Mishandeling en foltering*

Artikel 37 van de grondwet verbiedt iedere vorm van geestelijke en lichamelijke marteling en onmenselijke behandeling. Verder stelt het artikel dat onder foltering verkregen bekentenissen niet toelaatbaar zijn.²⁷⁸ Niettemin kwamen mishandeling en foltering gedurende de verslagperiode in heel Irak voor.

²⁷² US Department of State, 8 april 2011. Amnesty International, september 2010.

²⁷³ US Department of State, 8 april 2011.

²⁷⁴ Ibid.

²⁷⁵ Ibid. Zie ook paragraaf 3.3.8.

²⁷⁶ Amnesty International, september 2010. Human Rights Watch, *World Report 2011 – Iraq*.

²⁷⁷ US Department of State, 8 april 2011.

²⁷⁸ Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 12 september 2011.

In de verslagperiode waren er in Zuid-/Centraal-Irak opnieuw berichten van mishandeling en marteling door veiligheidsorganisaties.²⁷⁹ Ook bleven er berichten van mishandeling en marteling door gewapende illegale groepen.²⁸⁰ Mishandeling en marteling door veiligheidsorganisaties vindt veelal plaats na arrestatie als de verdachte wordt vastgehouden in een politiebureau of één van de detentiecentra die onder de verantwoordelijkheid vallen van het ministerie van Binnenlandse zaken of het ministerie van Defensie. Tijdens deze periode, die wel tot enkele maanden kan duren, hebben de verdachten in de regel geen toegang tot rechtshulp en is hun familie in veel gevallen niet op de hoogte van hun verblijfplaats.²⁸¹ Mishandeling en marteling worden vaak gebruikt als methode om een bekentenis af te dwingen.²⁸² Bekentenissen spelen in het Iraakse rechtssysteem een belangrijke rol (zie 3.3.6). Human Rights Watch meldt dat mishandeling en marteling ook toegepast wordt als methode van bestraffing.²⁸³ Volgens mensenrechtenorganisaties vinden mishandeling en marteling ook op grote schaal plaats in geheime detentiecentra die gerund worden door de veiligheidsorganisaties onder direct commando van premier Al Maliki. In deze detentiecentra worden veel van terrorisme beschuldigde verdachten vastgehouden.²⁸⁴ Er waren minder berichten van mishandeling en marteling in detentiecentra die onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Justitie vallen.²⁸⁵

Personen die kritiek leveren op de regering of verdacht worden van banden met gewapende groepen lopen een groter risico op mishandeling en marteling.²⁸⁶

Ook in KRG- gebied was er sprake van mishandeling en marteling door veiligheidsorganisaties. In de verslagperiode waren er berichten van mishandeling en marteling in detentiecentra van de geheime politie (Asayish) en de inlichtingendiensten van de KDP (Parastin) en PUK (Zanyari).²⁸⁷ De KRG Anti-terroriswet staat onder bepaalde voorwaarden vergaande ondervragingsmethoden toe.²⁸⁸

Volgens verschillende bronnen is er een grote mate van onschendbaarheid voor daders van mishandeling en marteling, met name in het geval van hogergeplaatste functionarissen. Hoewel het Iraakse ministerie van Mensenrechten en het Directoraat Mensenrechten van het ministerie van Binnenlandse Zaken onderzoek doen naar berichten van mishandeling en marteling, waren er in Zuid-/Centraal-Irak en KRG-gebied weinig gevallen bekend van disciplinaire maatregelen of vervolging van (vermoedelijke) daders.²⁸⁹

²⁷⁹ US Department of State, 8 april 2011. Amnesty International, februari 2011; Amnesty International, september 2010. HRW, februari 2011.

²⁸⁰ US Department of State, 8 april 2011.

²⁸¹ US Department of State, 8 april 2011; Amnesty International, september 2010.

²⁸² US Department of State, 8 april 2011; Amnesty International, februari 2011; Amnesty International, september 2010; HRW, februari 2011.

²⁸³ Human Rights Watch, februari 2011.

²⁸⁴ Amnesty International, september 2010. Human Rights Watch, *Iraq: Secret Jail Uncovered in Baghdad*, 1 februari 2011.

²⁸⁵ US Department of State, 8 april 2011.

²⁸⁶ Amnesty International, september 2010.

²⁸⁷ US Department of State, 8 april 2011.

²⁸⁸ Ibid.

²⁸⁹ HRW, februari 2011. US Department of State, 8 april 2011.

Tijdens de verslagperiode heeft een wet het parlement gepasseerd om artikel 136 (b) van de *Criminal Procedure Code* te herroepen. Deze wet is in juli 2011 in werking getreden.²⁹⁰ Artikel 136 (b) bevatte een belangrijke wettelijk obstakel om overheidsfunctionarissen te vervolgen voor mishandeling of marteling. Volgens het artikel moest de minister toestemming geven voor rechterlijke vervolging indien vermeende misdrijven hebben plaatsgevonden in diensttijd of uit hoofde van de functie.²⁹¹ Ook gaf het artikel ministers de wettelijke mogelijkheid om arrestaties van veiligheidsfunctionarissen te blokkeren.²⁹² De overheid heeft zich lang verzet tegen de herroeping van artikel 136 (b).²⁹³

Over het algemeen kan worden gesteld dat mishandeling door niet-statelijke actoren plaatsvindt om etnische, religieuze, politieke, criminele en/of persoonlijke redenen. Over een algemene ontwikkeling in de achtergronden van mishandeling is dezerzijds niets bekend.

3.3.9 *Verdwijningen*

Verdwijningen kwamen gedurende de verslagperiode in heel Irak minder voor dan voorheen. Wel kwam het geregeld voor dat (groepen) burgers door Iraakse veiligheidsorganisaties uit hun huizen werden gehaald en enkele dagen of weken gedetineerd werden, met name in het kader van antiterreuroperaties.

Ontvoeringen kwamen tijdens de verslagperiode vaak voor. Het betrof vooral ontvoeringen in ruil voor losgeld door criminelen en/of bendes, maar ook politiek of sektarisch gemotiveerde ontvoeringen. Met name (gezinsleden van) personen waarvan wordt vermoed dat ze (relatief) vermogend zijn, lopen een verhoogd risico slachtoffer te worden van ontvoering.²⁹⁴

3.3.10 *Buitengerechtelijke executies en moorden*

Naast willekeurig geweld was er in Irak gedurende de verslagperiode nog altijd sprake van gerichte moordaanslagen op burgers en militairen. Bronnen melden dat onder andere Iraakse veiligheidsfunctionarissen, overheidspersoneel, politici, geestelijken, journalisten en mensenrechtenactivisten tijdens de verslagperiode slachtoffer zijn geworden van gericht geweld. Wie er verantwoordelijk zijn voor welke aanslagen is onduidelijk. Mogelijke kandidaten zijn Al-Qaida en andere soennitische extremistische groeperingen, en sjiiitische milities.²⁹⁵ Naar verluidt werken leden van de voormalige Ba'ath-partij en de soennitische extremistische groepering Islamic State of Iraq samen met Al-

²⁹⁰ ICG, 26 september 2011; GJPI, *The many lives of Article 136(b) Criminal Procedure Code, Law 23 of 1971*, update 18 april 2011.

²⁹¹ ICG, 26 september 2011; HRW, februari 2011.

²⁹² US Department of State, 8 april 2011; ICG, 26 september 2011.

²⁹³ ICG, 26 september 2011; GJPI, *The many lives of Article 136(b) Criminal Procedure Code, Law 23 of 1971*, update 18 april 2011.

²⁹⁴ US Department of State, 13 september 2011.

²⁹⁵ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011; The Washington Post, *In Iraq, assassinations are a nightly event*, 3 mei 2011; UNSC, *S/2011/435*, 7 juli 2011.

Qaida.²⁹⁶ Aan de andere kant lopen Soennieten die samenwerken met de overheid – leden van de Awakening Councils en soennitisch stamhoofden – naar verluidt het risico om slachtoffer te worden van aanslagen door Al-Qaida.²⁹⁷ Daarnaast kunnen leden van diverse specifieke groepen, waaronder religieuze en/of etnische minderheden en vrouwen, al naargelang de lokale omstandigheden een verhoogd risico lopen te worden vermoord.²⁹⁸ Over een algemene ontwikkeling in de achtergronden van moordaanslagen is dezerzijds niets bekend.

Er zijn uit deze verslagperiode geen berichten vernomen van buitengerechtigde executies door Iraakse overheidsfunctionarissen.

3.3.11 Doodstraf

Na een korte opschorting onder de *Coalition Provisional Authority*, is de doodstraf in 2004 door de Iraakse interim-regering heringevoerd. De doodstraf kan in Irak niet alleen worden opgelegd voor misdrijven die de dood tot gevolg hebben, zoals moord, maar ook voor andere delicten, zoals ontvoering en drugshandel of vernieling van publiek eigendom indien zij tot doel hebben de regering omver te werpen. De doodstraf kan niet opgelegd worden aan minderjarigen.²⁹⁹ De KRG heeft in 2008 de toepasbaarheid van de doodstraf in de Koerdische regio beperkt tot een kleiner aantal misdrijven.

Als de doodstraf wordt uitgesproken door een rechter wordt automatisch een beroep in cassatie ingesteld. Indien in cassatie de doodstraf gehandhaafd wordt, dan zal de zaak worden doorgelid naar de Presidentiële Raad, die een decreet moet uitvaardigen waarin amnestie wordt verleend, de straf wordt omgezet in een levenslange gevangenisstraf of de doodstraf wordt gehandhaafd, waarmee uitvoering ervan mogelijk wordt. In KRG-gebied dient een gelijke procedure te worden gevolgd met als uitzondering dat niet de federale Presidentiële Raad maar de president van de KRG het decreet moet ondertekenen.³⁰⁰

Sinds de herinvoering in 2004 is de doodstraf geregeld uitgesproken en zijn honderden veroordeelden daadwerkelijk geëxecuteerd. Ook in deze verslagperiode werd de doodstraf in Zuid-/Centraal-Irak uitgesproken en uitgevoerd.³⁰¹ Een bron meldde dat in 2010 in totaal 52 ter dood veroordeelden zijn geëxecuteerd. Het officiële cijfer ligt aanzienlijk lager.³⁰² Niet in alle gevallen werden uitgesproken doodstraffen ook daadwerkelijk uitgevoerd. Zo

²⁹⁶ US Department of State, 8 april 2011; The New York Times, *Bombings Strike Shiite Pilgrims at Iraqi City*, 24 januari 2011; The Washington Post, *In Iraq, assassinations are a nightly event*, 3 mei 2011.

²⁹⁷ US Department of State, 8 april 2011.

²⁹⁸ UNSC, S/2010/240, 14 mei 2010; Minority Rights Group International, 10 juni 2010; UNHCR, 28 juli 2010; UNSC, S/2010/406, 29 juli 2010; zie ook 2.3 'Veiligheidssituatie' en 3.4 'Positie van specifieke groepen'.

²⁹⁹ Amnesty International, april 2007; Amnesty International, *A thousand people face the death penalty in Iraq*, augustus 2009; Iraqi Penal Code 1969, Engelse vertaling geraadpleegd op http://law.case.edu/saddamtrial/documents/Iraqi_Penal_Code_1969.pdf.

³⁰⁰ Amnesty International, april 2007.

³⁰¹ Amnesty International, *Iraq: Iraq urged to commute death sentences as 11 are hanged*, 17 november 2011.

³⁰² UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011.

werd in oktober 2010 oud-minister Tariq Aziz tot de doodstraf veroordeeld vanwege misdaden tegen de menselijkheid, waaronder het martelen van en vermoorden van politieke opposanten. President Talabani verklaarde echter publiekelijk de executie-order niet te zullen tekenen.³⁰³ In KRG-gebied wordt de doodstraf sinds april 2007 niet meer uitgevoerd. Hiervoor is in 2008 een moratorium opgesteld. De doodstraf wordt er over het algemeen omgezet in een (levenslange) gevangenisstraf. Naar verluidt wordt gewerkt aan wetgeving om de doodstraf in de KRG-regio af te schaffen.³⁰⁴

3.4 Positie van specifieke groepen

3.4.1 Koerden

Koerden in Irak hebben het recht hun cultuur te uiten en hun taal te spreken. In de grondwet wordt Irak beschreven als een land met verschillende nationaliteiten en is het Koerdisch naast het Arabisch opgenomen als officiële taal. Koerden nemen deel aan het nationale politieke proces, bijvoorbeeld via de Koerdische Alliantie, maar ook binnen andere partijen, en bekleden diverse ministersposten in de nationale regering, waaronder die van vicepremier. Bovendien is de president van de Republiek Irak een Koerd. De drie noordelijke, overwegend Koerdische provincies zijn verenigd in een regio met verregaande zelfstandigheid.³⁰⁵ De *Kurdistan Regional Government* (KRG), die voor het overgrote deel uit Koerden bestaat, heeft de beschikking over eigen veiligheidsorganisaties.³⁰⁶

De veiligheidssituatie voor Koerden in KRG-gebied was gedurende de verslagperiode rustig. Van gericht geweld tegen Koerden buiten KRG-gebied gedurende deze verslagperiode zijn geen voorbeelden bekend. Wel was er nog steeds sprake van spanningen tussen Koerden en Arabieren (en Turkmenen) in de betwiste gebieden.³⁰⁷ De door de KRG gestimuleerde terugkeer van Koerden die ten gevolge van de arabiseringspolitiek van Saddam Hoessein uit hun huizen verdreven waren, vormt er nog altijd een bron van spanning, met name in Kirkuk. In Arabische en Turkmeense kring bestaat onvrede over de terugkeer van Koerden, omdat velen van hen van mening zijn dat zeker niet alle 'teruggekeerde' Koerden oorspronkelijk uit Kirkuk afkomstig zijn. Zij zouden door de KRG onder druk worden gezet om naar Kirkuk te verhuizen om daarmee de bevolkingssamenstelling te beïnvloeden, mede met het oog op het door de Koerden gewenste referendum over de toekomstige status van

³⁰³ US Department of State, 8 april 2011; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011; BBC News, *Talabani refuses to sign Tariq Aziz execution order*, 17 november 2010.

³⁰⁴ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011.

³⁰⁵ Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 1 april 2011; zie ook 2.1.3.

³⁰⁶ Zie 2.3.2.

³⁰⁷ Zie paragrafen 2.3.1. en 2.2.

Kirkuk.³⁰⁸ Ook zouden Arabische en Turkmeense inwoners van Kirkuk door de Koerden onder druk worden gezet om de stad te verlaten.³⁰⁹

3.4.2 *Fayli-Koerden en Irakezen van Iraanse afkomst.*

Het regime van Saddam Hoessein heeft veel Fayli-Koerden hun Iraakse nationaliteit ontnomen. De RCC-decreten (onder meer decreet 666 van 1980), die de ontneming van het Iraakse staatsburgerschap betroffen, zijn met de inwerkingtreding van de *Transitional Administrative Law* (TAL) herroepen. De Nationaliteitswet van 2006 bevat voorwaarden om nationaliteitsrechten weer te laten gelden.³¹⁰ Het is ook voor Fayli-Koerden mogelijk hun Iraakse nationaliteit weer te herkrijgen waardoor het aantal stateloze Fayli-Koerden in Irak de afgelopen jaren is gedaald. Volgens UNHCR kunnen Fayli-Koerden echter bureaucratische problemen ondervinden waardoor het herkrijgen van de Iraakse nationaliteit vertraging oploopt.³¹¹

Het is dezerzijds niet bekend of gedurende de verslagperiode Fayli-Koerden de Iraakse nationaliteit hebben herkregeen. Fayli-Koerden zonder de Iraakse nationaliteit die zich buiten Irak bevinden, worden voor zover bekend niet toegelaten tot Irak.³¹² Gedurende de verslagperiode werd bericht over een zelfmoordaanslag in een stad ten noorden van Bagdad waar veel Fayli-Koerden gevestigd zijn. Bij deze aanslag kwamen circa 20 mensen om het leven.³¹³ Er is geen verdere informatie gevonden over mogelijk gericht geweld tegen Fayli-Koerden tijdens deze verslagperiode.

3.4.3 *Turkmenen*

Turkmenen in Irak hebben het recht hun cultuur te uiten en hun taal te spreken. In de grondwet wordt Irak beschreven als een land met verschillende nationaliteiten en wordt het recht op onderwijs in het Turkmeens gegarandeerd.³¹⁴ Turkmenen nemen deel aan het politieke proces, onder andere via eigen politieke partijen, en bekleden een ministerspost in de nationale Iraakse regering en in de *Kurdistan Regional Government* (KRG). Ook het hoofd van de Provinciale Raad in Ta'mim (Kirkuk) is een Turkmeen.³¹⁵

Niet alleen in Kirkuk, maar ook onder de grote groep binnenlands ontheemden rondom deze stad bevinden zich Turkmenen. Aanwezige spanningen in Kirkuk en Mosul, in de wijken waar veel Turkmenen wonen, vloeien vaak voort uit de terugkeer van Koerden die onder de arabiseringspolitiek van Saddam Hoessein

³⁰⁸ Washington Institute for Near East Policy, *Kirkuk in Transition. Confidence Building in Northern Iraq*, april 2010.

³⁰⁹ Congressional Reserach Service, 1 oktober 2010.

³¹⁰ Zie 3.1.2 'Nationaliteitswetgeving'.

³¹¹ Danish Immigration Service, september 2010.

³¹² Evenwel wordt niet uitgesloten dat enkele Fayli-Koerden zijn teruggekeerd. Zie ook 3.3.5. 'Buitenlands personenverkeer'.

³¹³ Shiitenews.com, *Bomb blast in Iraq, 25 shia martyred*, 30 oktober 2010.

³¹⁴ Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 1 april 2011.

³¹⁵ Zie ook paragraaf 2.2., *Relatie tussen Erbil en Bagdad*.

waren verdreven en uit de onvrede onder Turkmenen over mogelijke 'koerdisering' van Kirkuk.³¹⁶

Voor zover bekend komt het voor dat Turkmenen in de door Arabieren en Koerden betwiste gebieden gedwongen worden om zich te identificeren als Koerd of Arabier, bijvoorbeeld om toegang te krijgen tot voorzieningen, en niet langer hun eigen taal mogen spreken.³¹⁷ Van discriminatie van Turkmenen door de KRG zijn in deze verslagperiode geen berichten vernomen.

3.4.4 Palestijnen

Het aantal Palestijnen in Irak wordt geschat tussen 10.000 en 15.000.³¹⁸ Palestijnen hadden onder Saddam Hoessein een bevoorrechte positie. Na de val van Saddam Hoessein verslechterde hun situatie en werden zij een doelwit vanwege hun vroegere bevoorrechte positie. Ook waren zij extra kwetsbaar omdat zij niet tot een inheemse religieuze groep of stam behoorden.³¹⁹ Het hoogtepunt van het geweld tegen Palestijnen lag in de periode 2006-2007. Volgens UNHCR is het gericht geweld tegen Palestijnen sterk afgenomen en zijn inmiddels veel Palestijnen met succes lokaal geïntegreerd, met name in Mosul, Bagdad en andere steden. Toch blijven er berichten dat sommige Palestijnen problemen ondervinden bij checkpoints of slachtoffer worden van arbitraire arrestatie en detentie door Iraakse veiligheidsorganisaties. Ook economisch blijft de positie van Palestijnen erg zwak; vanwege discriminatie op de arbeidsmarkt is het werkloosheidscijfer hoog.³²⁰

In mei 2008 startte de Iraakse regering in samenwerking met UNHCR een registratieprocedure voor Palestijnse vluchtelingen die tussen 1948 en 1967 in Irak zijn aangekomen en hun nakomelingen. Inmiddels beschikken vrijwel alle Palestijnse vluchtelingen over een speciale identiteitskaart. Met deze kaart (ter grootte van een creditcard), die rood is en naast basisgegevens als naam en geboortedatum ook een pasfoto en een vingerafdruk bevat, worden de houders erkend als vluchteling. Zij kunnen aanspraak maken op ondersteuning, bijvoorbeeld in de vorm van voedselpakketten en huursubsidie.³²¹

Van de Palestijnen die de afgelopen jaren hebben getracht Zuid-/Centraal-Irak te verlaten, bevinden er zich nog ongeveer 240 in het vluchtelingenkamp Al Waleed, aan de grens met Syrië. 1.200 Palestijnen die zich ook in Al Waleed bevonden, werden hervestigd, het merendeel in de VS en in Europa. Het kamp wordt naar verwachting in 2011 gesloten.³²²

³¹⁶ Washington Institute for Near East Policy, april 2010.

³¹⁷ Minority Rights Group International, 10 juni 2010.

³¹⁸ US Department of State, 8 april 2011; Danish Immigration Service, september 2010. UNHCR, *Country operations profile 2011 – Iraq*.

³¹⁹ Minority Rights Group International, 10 juni 2010.

³²⁰ US Department of State, 8 april 2011; Danish Immigration Service, september 2010. UNHCR, *Country operations profile 2011 – Iraq*.

³²¹ US Department of State, 8 april 2011.

³²² UNHCR Fact Sheet Iraq, december 2010; UNCHR/H. Caux, *Palestinian refugees in Al-Waleed camp, Iraq*, 14 juli 2011. Zie ook paragraaf 4.1.

3.4.5 *Dienstplichtigen en militairen*

De dienstplicht in Irak is door de CPA afgeschaft; thans is in Irak sprake van een beroepsleger. Indiensttreding is vrijwillig, de minimumleeftijd voor toetreding is 18 jaar. Er zijn tijdens de verslagperiode geen voornemens geuit tot herinvoering van de dienstplicht.

Volgens artikel 11 van CPA-verordening 23 '*Creation of a Code of Military Discipline for the New Iraqi Army*' kan een deserteur zeven dagen vrijheidsstraf opgelegd krijgen of moet hij een boete betalen, extra taken verrichten of kan hij in rang worden teruggezet.

Tijdens de verslagperiode zijn rekruten en militairen van het Iraakse leger frequent het slachtoffer geworden van aanslagen en ontvoeringen.³²³

3.4.6 *Vrouwen*

Volgens de grondwet zijn alle Iraakezen gelijk voor de wet ongeacht hun geslacht. Wet- en regelgeving kan op basis van de grondwet echter slechts tot stand komen indien zij niet in strijd is met de gevestigde islamitische regels. Daarnaast zijn op basis van de grondwet aanhangers van elke religie vrij hun persoonlijke aangelegenheden te regelen volgens hun eigen geloof of ideologie.³²⁴

In de praktijk hebben de veiligheidssituatie, strenge leefregels en conservatieve normen en waarden de deelname van vrouwen aan politieke activiteiten en het publieke leven negatief beïnvloed en is er sprake van discriminatie en ongelijke behandeling van vrouwen.³²⁵ Zo hanteert het Iraakse Ministerie van Binnenlandse Zaken in Zuid-/Centraal-Irak het beleid dat vrouwen de toestemming van een mannelijk familielid nodig hebben voor de aanvraag van een paspoort.³²⁶ Verder wordt vanuit conservatieve islamitische kringen gepleit voor onder meer strengere kledingvoorschriften voor vrouwen en een scheiding van de seksen in openbare ruimtes. Uit veiligheidsoverwegingen en om intimidatie en commentaar te vermijden dragen veel vrouwen en meisjes in het openbaar een hoofddoek en andere bedekkende kleding.³²⁷

Het is niet bekend in hoeverre vrouwen en meisjes in Irak gedurende de verslagperiode te maken hebben gehad met geweld, al dan niet van de zijde van milities of gewapende troepen, omdat zij zich niet zouden hebben gehouden aan bepaalde leefregels.

³²³ Zie 2.3 'Veiligheidssituatie'.

³²⁴ Artikelen 2, 14 en 43 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 18 mei 2011.

³²⁵ US Department of State, 8 april 2011.

³²⁶ Naar verluidt mogen vrouwen vanaf 40 jaar wel zelfstandig een paspoort aanvragen. In KRG-gebied kunnen vrouwen vanaf 18 jaar zelfstandig een paspoort aanvragen. US Department of State, 8 april 2011.

³²⁷ US Department of State, 8 april 2011.

Vertegenwoordiging op politiek niveau

De grondwet streeft naar een vertegenwoordiging van vrouwen in de Raad van Afgevaardigden van ten minste 25 procent.³²⁸ In de Raad van Afgevaardigden (325 zetels) zetelen circa 80 vrouwen.³²⁹ In de Raad van Afgevaardigden worden echter slechts 2 van de 24 commissies voorgezeten door vrouwen. Ongeveer een derde van de zetels van de Koerdische Nationale Assemblee wordt bezet door vrouwen. In de federale regering bezetten vrouwen slechts 2 van de meer dan 40 ministersposten.³³⁰ In de Koerdische regionale regering zit slechts één vrouwelijke minister.³³¹

Alleenstaande vrouwen

Decennia van geweld in Irak hebben tot gevolg gehad dat er relatief veel alleenstaande vrouwen aan het hoofd staan van een huishouden (volgens schattingen van IOM circa 37.000).³³² Over het algemeen is hun positie kwetsbaar; vrouwen zijn in het dagelijkse sociale, economische en administratieve verkeer voor veel zaken afhankelijk van hun man of een mannelijk familielid. De vaak noodgedwongen rol van de vrouw als kostwinner of verantwoordelijke voor het gezin wordt door mannen niet altijd geaccepteerd in de sociale structuur waarin deze vrouwen zich bevinden. Daarnaast zijn er berichten dat meisjes niet langer onderwijs kunnen volgen, omdat zij in het huishouden moeten meehelpen wanneer de moeder voor het inkomen moet zorgen. Door financiële druk lopen vrouwen en meisjes uit eenoudergezinnen ook meer risico om slachtoffer te worden van mensenhandel, gedwongen prostitutie en gedwongen huwelijk.³³³

Geweld

Vrouwen in geheel Irak zijn slachtoffer van gericht geweld. Zo is huiselijk geweld wijdverspreid.³³⁴ Op grond van het Wetboek van Strafrecht hebben mannen het recht om hun vrouw, zij het binnen bepaalde grenzen, disciplinair te straffen.³³⁵

Volgens lokale ngo's wordt in veel gevallen huiselijk geweld niet gerapporteerd of bestraft maar in voorkomende gevallen volgens gewoonte binnen familie- of tribaal verband afgehandeld.³³⁶ Vanwege de vigerende normen en waarden in Irak zijn veel vrouwen niet bereid aangifte te doen van dergelijk geweld en ondernemen politie en justitie vaak geen actie. Volgens bronnen is het in de praktijk ook moeilijk om daders strafrechtelijk te vervolgen.³³⁷

³²⁸ Artikel 49 lid 4 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 18 mei 2011. US Department of State, 8 april 2011.

³²⁹ UNAMI, *Iraq Election 2010*, juni 2010; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011.

³³⁰ US Department of State, 8 april 2011. Een van de twee ministersposten betreft de post van Minister of State voor Familiezaken, de andere is een ministerspost zonder portefeuille.

³³¹ Deze ministerspost betreft de post van Minister van Sociale Zaken en Werk.

³³² IOM, *Iraq Special Report: Female headed households*, 12 oktober 2011.

³³³ Human Rights Watch, februari 2011; US Department of State, 27 juni 2011.

³³⁴ IAU, *Violence Against Women in Iraq Factsheet*, november 2010; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011; HRW, februari 2011; US Department of State, 8 april 2011.

³³⁵ HRW, februari 2011.

³³⁶ US Department of State, 8 april 2011.

³³⁷ US Department of State, 8 april 2011; HRW, februari 2011.

Vrouwen hebben ook disproportioneel te lijden onder eengerelateerd geweld, dat erop gericht is de eer van de familie te herstellen door het ongewenste gedrag van een familielid te bestraffen (zie 2.3.3).

In Irak bestaan zowel overheids- als private opvangcentra voor vrouwen die slachtoffer zijn van (huiselijk) geweld tegen vrouwen.³³⁸ Over het functioneren van opvangcentra in Zuid- en Centraal-Irak is geen informatie verkregen. Van de opvangcentra in de KRG-regio is bekend dat de capaciteit van deze opvangcentra beperkt is en het voorzieningenaanbod minimaal is. Verschillende ngo's bieden hulp aan slachtoffers van (huiselijk) geweld.³³⁹ Een bron meldt dat de samenwerking tussen de politie in Sulaimaniya en de opvangcentra verbeterd is; het komt voor dat de politie vrouwen doorverwijst naar een opvangcentrum. Sulaimaniya lijkt in dit opzicht niet representatief te zijn voor de hele KRG-regio.

De KRG-overheid beschikt over verschillende directoraten voor het opsporen van geweld tegen vrouwen, waar onder andere informatie wordt verzameld.³⁴⁰ Naar verluidt zijn deze directoraten niet erg effectief.

In de verslagperiode is geen informatie gevonden over geweldplegingen tegen vrouwenactivisten en over het inzetten van vrouwen bij zelfmoordaanslagen.

Vrouwenbesnijdenis

In het Koerdische deel van Irak komt vrouwenbesnijdenis (*Female Genital Mutilation*, FGM) op grote schaal voor. Volgens een onderzoek uit 2010 van het KRG-Ministerie van Gezondheid heeft ongeveer 41 procent van de vrouwen in de Koerdische provincies Erbil en Sulaimaniya besnijdenis ondergaan. Onderzoek door de ngo WADI in 2010 wees uit dat ruim 72 procent van de vrouwen in Sulaimaniya, Hawler (Erbil) en Germyan was besneden.³⁴¹ Op het platteland komt FGM vaker voor dan in de steden.³⁴² Over FGM in Centraal-Irak zijn weinig gegevens bekend. Volgens WADI komt in Diyala en Kirkuk vrouwenbesnijdenis ook op aanzienlijke schaal voor. Uit een pilotstudie van WADI in Kirkuk bleek dat 41 procent van de onderzochte vrouwen was besneden.³⁴³

Volgens *Human Rights Watch* vindt besnijdenis over het algemeen plaats tussen de leeftijd van 3 en 12 jaar. De meest gebruikelijke vorm van FGM is cliterodectomie (type 1), maar ook de gehele of gedeeltelijke verwijdering van de clitoris en de schaamlippen (type 2) komt voor. Deze laatste vorm wordt meestal toegepast bij volwassen vrouwen en uitgevoerd in ziekenhuizen. De eerste vorm wordt vaak uitgevoerd door vroedvrouwen of niet-medisch geschoolde besnijdsters in onhygiënische woonomgevingen.³⁴⁴

³³⁸ US Department of State, 8 april 2011; MADRE, *Iraq: An Underground Railroad for Iraqi Women*, geraadpleegd op www.madre.org.

³³⁹ US Department of State, 8 april 2011.

³⁴⁰ UNAMI, *Newsletter*, mei 2011.

³⁴¹ WADI, 28 december 2010.

³⁴² US Department of State, 8 april 2011.

³⁴³ WADI, 28 december 2010.

³⁴⁴ HRW, juni 2010.

De Iraakse autoriteiten bieden in de praktijk weinig steun aan slachtoffers van FGM.³⁴⁵ Ook bieden zij geen bescherming aan vrouwen of meisjes die slachtoffer dreigen te worden van FGM. Wel zijn er in KRG-gebied niet-gouvernementele organisaties die activiteiten ontplooiën om vrouwenbesnijdenis tegen te gaan.³⁴⁶

Op nationaal niveau is er geen specifieke wet die vrouwenbesnijdenis strafbaar stelt.³⁴⁷ In de KRG-regio heeft in de verslagperiode een wet het parlement gepasseerd die onder andere FGM verbiedt. De wet moet echter nog geïmplementeerd worden. Het KRG-Ministerie van Justitie had in 2007 al een verordening uitgevaardigd die de Koerdische politie opriep daders van FGM te arresteren en vervolgen. Voor zover bekend is aan deze verordening geen uitvoering gegeven.³⁴⁸ Ook introduceerden de KRG-autoriteiten in 2008 en 2009 nieuwe wetgeving om FGM te bestrijden die echter nauwelijks effect heeft gesorteerd.³⁴⁹ In de verslagperiode betuigde president Barzani publiekelijk zijn steun aan de strijd tegen FGM en zwengelde een discussie met de *Mullah's* aan. Het KRG-Ministerie van Gezondheid presenteerde in oktober 2010 een nieuwe strategie om FGM uit te roeien en riep de *Kurdistan High Religious Commission Fatwa Committee* op de praktijk van FGM zonder voorbehoud te verbieden.

3.4.7 Minderjarigen

De leeftijd waarop meerderjarigheid wordt bereikt in Irak, is achttien jaar. De minimumleeftijd voor arbeid is formeel 15 jaar, maar kinderen jonger dan 15 jaar worden geregeld ingezet voor al dan niet fysieke arbeid, bijvoorbeeld in de bouw, de landbouw of de straathandel.³⁵⁰ Volgens de *Iraq National Youth Survey 2009* (INYS) verricht 6,5 procent van de Iraakse jongeren tussen de 10 en 14 jaar arbeid. Dit percentage ligt hoger bij jongens dan bij meisjes.³⁵¹

De onderwijsinfrastructuur laat in heel Irak te wensen over. Scholen zijn overbevolkt en de voorzieningen, zoals schoon water, zijn ontoereikend. Veel scholen geven les in meerdere ploegendiensten per dag.³⁵² Tussen de 80 en 90 procent van de kinderen begint aan de lagere school. Het percentage schoolgaande jongens is hoger dan dat van schoolgaande meisjes. In de stad ligt het percentage schoolgaande kinderen hoger dan op het platteland.³⁵³ Het percentage kinderen dat de lagere school ook afrondt of doorstroomt naar het middelbaar onderwijs is aanzienlijk lager, met name voor meisjes.³⁵⁴ Er lopen programma's om het volgen van (lagere school-)onderwijs te stimuleren, zoals het *National School Feeding Programme* van het Ministerie van Onderwijs, ondersteund door het *World Food Programme*.³⁵⁵

³⁴⁵ US Department of State, 8 april 2011.

³⁴⁶ HRW, juni 2010.

³⁴⁷ De Volkskrant, *Iraaks Koerdistan verbiedt besnijdenis*, 28 juni 2011.

³⁴⁸ HRW, juni 2010.

³⁴⁹ Irfan Al-Alawi, *Iraqi Kurdistan confronts female genital mutilation*, 07 december 2010.

³⁵⁰ US Department of State, 8 april 2011.

³⁵¹ Ministry of Youth and Sports et al., *Iraq National Youth and Adolescents Survey 2009 (Summary Report)*.

³⁵² UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011.

³⁵³ UNAMI, *Newsletter*, maart 2011; UNICEF, 1 september 2010; UNSC, S/2011/435, 7 juli 2011.

³⁵⁴ UNAMI, *Newsletter*, maart 2011; US Department of State, 8 april 2011; UNICEF, 1 september 2010.

³⁵⁵ UNAMI, *Newsletter*, april 2011.

Er zijn verschillende redenen waarom kinderen geen onderwijs volgen of school vroegtijdig verlaten. Veel ouders zien geen noodzaak voor onderwijs en houden hun kinderen, met name hun dochters, thuis. Verder kan de afstand tussen huis en school te groot zijn, wat onder meer een veiligheidsrisico met zich meebrengt. Ook werkzaamheden thuis (voor meisjes) of buiten de deur (voor jongens) kunnen in de weg staan van het volgen van onderwijs. Voor meisjes kan bovendien een vroeg huwelijk een reden zijn om school vroegtijdig te verlaten.³⁵⁶ In de KRG-regio kunnen taalproblemen voor IDP-kinderen een reden zijn om niet aan het (Koerdischtalige) onderwijs deel te nemen.³⁵⁷

Ten aanzien van het leven van gehandicapte kinderen geeft UNICEF aan dat in het algemeen weinig informatie beschikbaar is.³⁵⁸ Enkele NGO's zetten zich in om gehandicapten, waaronder kinderen, te helpen aan hulpmiddelen en protheses.³⁵⁹ De toegang tot onderwijs voor gehandicapte kinderen is beperkt.³⁶⁰ Het voorzieningenniveau in de KRG-regio is beter dan in de rest van Irak.³⁶¹ Het Ministerie van Arbeid en Sociale Zaken van de KRG heeft speciale instituten die onderwijs bieden aan gehandicapte kinderen, waaronder doven, blinden en autistische kinderen.³⁶² Een bron geeft aan dat er in de KRG-regio ook privéscholen zijn voor gehandicapten. Deze zijn echter alleen toegankelijk voor welgestelden.

Meer informatie met betrekking tot de situatie van lichamelijk of geestelijk gehandicapte kinderen is deze verslagperiode niet gevonden.

Minderjarigen hebben ernstig te lijden onder het aanhoudende en willekeurige geweld en de gebrekkige veiligheidssituatie in het algemeen.³⁶³ In de verslagperiode werden kinderen slachtoffer van bomaanslagen, van aanslagen gericht op hun ouder(s) of andere familieleden en van ontvoering.³⁶⁴ Door bombardementen in de Koerdische regio aan de grens met Iran zijn honderden kinderen in de verslagperiode ontheemd geraakt.³⁶⁵ Verder zouden kinderen in heel Irak te maken hebben met huiselijk geweld.

Bronnen meldden ook in deze verslagperiode dat gewapende groeperingen zoals Al-Qaida in Irak kinderen rekruteerden en hen gebruikten als strijders, zelfmoordterroristen, spionnen of in andere aan gewelddadigheden gelieerde functies.³⁶⁶

³⁵⁶ UNICEF, 1 september 2010; IAU, *Literacy in Iraq Fact Sheet*, september 2010; UNFPA, februari 2011.

³⁵⁷ Danish Immigration Service, juni 2011. Op Koerdischtalige scholen wordt een aantal uur per week Arabisch gegeven. Er zijn enkele scholen in de KRG-regio die het Arabisch als instructietaal hebben. Naar verluidt zijn deze scholen echter overbevolkt.

³⁵⁸ UNICEF, 1 september 2011.

³⁵⁹ UNAMI, *Newsletter*, juni 2011.

³⁶⁰ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011.

³⁶¹ The Kurdish Globe, *Handicapped: Government not a good listener*, 13 februari 2011.

³⁶² The Kurdish Globe, *Handicapped: Government not a good listener*, 13 februari 2011; UNICEF, 1 september 2010.

³⁶³ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011; UNSC, *S/2011/366*, 15 juni 2011.

³⁶⁴ UNSC, *S/2011/366*, 15 juni 2011.

³⁶⁵ UNAMI, *Newsletter*, juli 2011; UNHCR, *UNHCR assists hundreds of displaced Iraqis at border with Iran*, 3 augustus 2011.

³⁶⁶ UNSC, *S/2011/366*, 15 juni 2011.

Kinderen van wie de ouders vermist of overleden zijn worden meestal opgevangen door familie, maar kunnen ook in een weeshuis geplaatst worden. Hoe de situatie in weeshuizen is en of deze voldoende plaats bieden, is niet bekend.

ICRC heeft een programma dat Irakezen helpt familieleden terug te vinden van wie zij gescheiden zijn geraakt na het begin van het gewapende conflict in 2003.³⁶⁷

Iraakse meisjes kunnen het slachtoffer worden van seksuele uitbuiting en kinderhandel. Kinderhandel vindt plaats binnen Irak, maar ook naar andere landen, zoals Saoedi-Arabië en Syrië.³⁶⁸ Over criminele uitbuiting, de positie van alleenstaande minderjarigen en vanuit de overheid geregelde of gesubsidieerde jeugdzorg en/of jeugdbescherming is deze verslagperiode geen informatie gevonden.

Over opvang voor alleenstaande minderjarige Irakezen die terugkeren naar Irak is deze verslagperiode geen informatie gevonden.

3.4.8 Leden van de voormalige Ba'athpartij

CPA-administrateur Paul Bremer voerde bij zijn aantreden in Irak in 2003 een nationaal beleid van de-Ba'athisering in.³⁶⁹ Functionarissen die behoorden tot de hoogste vier rangen van de voormalige Ba'athpartij, werden uit hun functie ontheven.³⁷⁰ Het was hen niet toegestaan weer een overheidsfunctie te bekleden.³⁷¹ In 2008 is de de-ba'athificatiewet van 2003 vervangen door de Wet op de Hoge Nationale Commissie voor Rekenschap en Rechtvaardigheid.³⁷²

Deze wet bepaalt dat een uit zeven personen bestaande Hoge Nationale Commissie voor Rekenschap en Rechtvaardigheid toeziet op de uitvoering van de wet en bepaalt wie weer in aanmerking komt voor indienstneming. Beroep is mogelijk bij een uit zeven rechters bestaand Cassatiepanel voor Rekenschap en Rechtvaardigheid. In beide organen kunnen alleen Iraakse onderdanen zitting hebben. Terugkeer naar of behoud van functie binnen de ministeries van Buitenlandse Zaken, Defensie en Binnenlandse Zaken, de inlichtingendienst, de functie van nationale veiligheidsadviseur, de staf van de president, de Ministerraad, het voorzitterschap van het parlement en de Hoge Juridische Raad zijn voor voormalig werknemers vanaf de rang Divisielid binnen de Ba'athpartij, uitgesloten.³⁷³

³⁶⁷ ICRC Website, *For persons affected by the conflict in Iraq*, 1 januari 2011.

³⁶⁸ US Department of State, 27 juni 2011.

³⁶⁹ CPA-verordening 1, *De-Ba'athification of Iraqi Society*, 16 mei 2003.

³⁷⁰ Hiermee doelde de CPA op de rangen van divisielid (*adw fara'*), sectielid (*adw shu'bah*), afdelingslid (*adw firqa*) en landelijk lid (*adw qutriya*); International Center for Transitional Justice (ICTJ), 22 januari 2008; zie ook actualisering algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, 28 februari 2003.

³⁷¹ International Center for Transitional Justice (ICTJ), 22 januari 2008; zie over de de-ba'athificatie verder de algemene ambtsberichten juni 2007 en voorgaande.

³⁷² International Center for Transitional Justice (ICTJ), 22 januari 2008.

³⁷³ Artikel 6 lid 6 van de nieuwe wet; International Center for Transitional Justice (ICTJ), 22 januari 2008; Human Rights Watch (HRW), *Iraq: Fix Flaws in Reconciliation Law*, 21 februari 2008.

In januari 2010 werd bekend dat de Hoge Nationale Commissie voor Rekenschap en Rechtvaardigheid aan de Iraakse Kiescommissie heeft voorgesteld ruim 500 kandidaten uit te sluiten van deelname aan de landelijke parlementsverkiezingen van 7 maart 2010 op grond van hun betrokkenheid bij de Ba'athpartij en het voormalige regime van Saddam Hoessein. Hoewel dit voorstel door het Cassatiepanel op 3 februari 2010 werd teruggedraaid, besloot het Hof van Beroep op 11 februari 2010 de uitsluiting van slechts 28 kandidaten ongedaan gemaakt. De overige kandidaten werden van de verkiezingslijsten geschrapt. Na de verkiezingen verwijderde de Kiescommissie op voorspraak van de Hoge Commissie nog eens 52 kandidaten van de lijsten, waarvan er negen daadwerkelijk waren verkozen. De diskwalificatie van deze negen winnende kandidaten werd echter op 17 mei 2010 door het Hof van Beroep ongedaan gemaakt. De uitsluitingen hebben vooral voor de verkiezingen veel stof doen opwaaien in Irak, maar hebben volgens verschillende bronnen de verkiezingsuitslag niet beïnvloed.³⁷⁴

Op 26 mei 2011 kwam het hoofd van de Hoge Nationale Commissie voor Rekenschap en Rechtvaardigheid, Ali al-Lami, om het leven bij een gerichte moordaanslag. Het is onduidelijk wie verantwoordelijk was voor de aanslag, de dader zou zowel van soennitische als van sjiiitische zijde kunnen komen.³⁷⁵

In oktober 2011 werden circa 300 mensen op verschillende plaatsen in Irak gearresteerd op beschuldiging van het lidmaatschap van de Ba'athpartij en van plannen voor een samenzwering tegen de regering.³⁷⁶

Naar verluidt worden voormalig leden van de Ba'athpartij geweerd als werknemers bij de overheid. Ook familieleden van voormalig leden zouden hiermee te maken kunnen krijgen. Over de veiligheidssituatie van leden van de voormalige Ba'athpartij en hun familieleden was deze verslagperiode dezerzijds niets bekend. Ook is gedurende deze verslagperiode geen informatie gevonden over geweldplegingen door aanhangers van de voormalige Ba'athpartij. Uit de verslagperiode zijn dezerzijds geen dodenlijsten bekend, waarop leden van het voormalige regime en Ba'athleden voorkomen.

3.4.9 *Werknemers van de Iraakse regering, de USF-I en buitenlandse bedrijven, organisaties of instellingen*

Personen die kenbaar werkzaam zijn of van wie wordt vermoed dat zij werkzaam zijn voor de Iraakse regering, de Iraakse veiligheidsorganisaties, de *United States Forces – Iraq* (USF-I), internationale organisaties, waaronder hulporganisaties, en westerse bedrijven en ambassades en hun directe familieleden, waren ook gedurende deze verslagperiode doelwit van

³⁷⁴ New York Times, *Ban on Hundreds of Candidates Overturned*, 4 februari 2010; Global Insight, *Iraq: Election 2010: Campaigning Kicks Off in Iraq as Court Reverses Ban on 28 Candidates*, 12 februari 2010; UNSC, S/2010/240, 14 mei 2010; EIU, februari 2010; ICG, 25 februari 2010; Cordesman et al., 12 april 2010; EIU, mei 2010; EIU, juni 2010; UNHCR, 28 juli 2010.

³⁷⁵ UNSC, S/2011/435, 7 juli 2011; The Washington Post, *In Iraq, head of de-Baathification panel is killed*, 26 mei 2011; AP, *Gunmen kill head of Iraqi panel*, 26 mei 2011.

³⁷⁶ EIU, november 2011; AK News, *Foiled Qaddafi-Baathist conspiracy led to arrests of Baath members in Iraq*, 27 oktober 2011.

(moord)aanslagen.³⁷⁷ Ook personen die (verondersteld) werkzaam zijn in de Internationale Zone in Bagdad of (verondersteld) op een andere manier iets hebben gedaan voor genoemde organisaties of instanties, kunnen datzelfde risico lopen.³⁷⁸

Lokale medewerkers van de USF-I, internationale organisaties en buitenlandse overheden en bedrijven kunnen slechts op bescherming rekenen zolang zij op de werkplek zijn. Eenmaal thuis of onderweg naar de werkplek worden zij over het algemeen niet door de werkgevende instantie beschermd.

De Verenigde Staten hadden in de verslagperiode twee programma's die Irakezen in staat stellen naar de VS te komen. Het *Special Immigrant Visa Program* is toegankelijk voor iedere Irakees die ten minste één jaar voor een Amerikaanse overheid, bedrijf of door de VS gefinancierd project heeft gewerkt. De aanvrager dient hiervoor een bewijs van zijn tewerkstelling, een aanbevelingsbrief van de betreffende werkgever en een verklaring omtrent de bedreiging die hij ervaren heeft, te overleggen. De bedreiging wordt slechts marginaal getoetst; het programma geeft geen vluchtelingenstatus maar direct een *green card* bij aankomst in de VS. De aanvrager ondergaat wel een regulier veiligheidsonderzoek.

Het *US Refugee Admissions Program* is het reguliere asielprogramma van de Amerikaanse regering en normaal gesproken alleen toegankelijk voor in derde landen verblijvende vluchtelingen die door UNHCR worden voorgedragen. Irakezen die op enigerlei wijze hebben gewerkt voor de Amerikaanse overheid, een Amerikaanse media- of andersoortige niet-gouvernementele organisatie of een organisatie of onderneming die op basis van een contract met de Amerikaanse regering geld van de Amerikanen heeft ontvangen, hebben echter ook in Irak direct toegang tot dit programma. Daartoe dienen ze een bewijs van tewerkstelling te overleggen. Vervolgens volgen ze de normale hervestigingsprocedure, waarin door middel van interviews en een veiligheidscontrole wordt vastgesteld of de aanvrager recht heeft op de vluchtelingenstatus in de Verenigde Staten.

3.4.10 *Religieuze groepen*

3.4.10.1 Sjiieten

Sjiieten vormen de grootste religieuze groep van Irak en een meerderheid van de Iraakse bevolking. Verreweg de meeste sjiieten in Irak zijn Arabieren, maar er zijn ook sjiitische Turkmenen en Koerden.³⁷⁹ Sjiieten nemen deel aan het politieke proces, bijvoorbeeld via de *State of Law*-coalitie en de Iraakse Nationale Alliantie, maar ook binnen andere partijen, en bekleden momenteel de functies van premier en vicepresident, alsmede diverse ministersposten.³⁸⁰

³⁷⁷ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011; The Washington Post, *In Iraq, assassinations are a nightly event*, 3 mei 2011.

³⁷⁸ UNHCR, 28 juli 2010; UNSC, S/2010/240, 14 mei 2010.

³⁷⁹ US Department of State, 13 september 2011.

³⁸⁰ Cordesman et al., 12 april 2010.

Er hebben zich tijdens de verslagperiode gerichte gewelddadigheden voorgedaan jegens sjiitische burgers en doelen, zoals geestelijken, moskeeën, pelgrims en politici, waarbij honderden doden zijn gevallen.³⁸¹ Zo ging er op 4 december 2010 een autobom af in een sjiitisch winkelgebied in Bagdad waarbij zes mensen om het leven kwamen en ruim 40 gewond raakten.³⁸² Verder werden op 12 september 2011 in Anbar de lichamen gevonden van 22 sjiitische pelgrims die kort daarvoor door gewapende mannen waren vermoord.³⁸³ Op 25 september 2011 explodeerden in de voor sjiieten heilige stad Kerbala in korte tijd vier bommen, die aan tien mensen het leven kostten.³⁸⁴

De verantwoordelijkheid voor aanslagen op sjiitische doelen werd vaak toegeschreven aan soennitische extremisten, die een nieuwe escalatie van het sektarische geweld zouden wilden veroorzaken.³⁸⁵ Ondertussen komt deze vorm van gericht geweld tegen individuele sjiieten louter vanwege hun behoren tot de sjiitische stroming, steeds minder voor.

Er is, met name in Zuid-Irak, sprake van geweld en intimidatie tussen sjiieten onderling, zij het in veel mindere mate dan in voorgaande verslagperiodes. Het geweld komt voornamelijk voort uit de rivaliteit tussen politieke facties waaraan gewapende groeperingen gekoppeld zijn. Verschillende sjiitische gewapende groeperingen zijn ontstaan uit het Mehdi-leger (Al-Sadr) en het Badr-corps (SIIC) en zijn thans tot criminele organisaties verworven.³⁸⁶ De bescherming die milities kunnen bieden is betrekkelijk, mede als gevolg van onderlinge twisten tussen de diverse sjiitische facties. Ook sjiitische burgers worden het slachtoffer van deze twisten en van de terreur die (leden van) deze milities tegen de eigen bevolking uitoefenen, door bijvoorbeeld hun eigen normen op te leggen.

Veel van de sjiieten in het overwegend soennitische midden en noorden van Centraal-Irak zijn de afgelopen jaren naar de overwegend sjiitische provincies van Zuid-Irak getrokken. Binnen Bagdad en andere grote steden heeft, onder andere door het sektarische geweld, religieuze segregatie plaatsgevonden; veel wijken hebben een homogener soennitische of sjiitische samenstelling dan enkele jaren geleden. Er worden nog altijd gemengde huwelijken gesloten tussen soennieten en sjiieten, maar naar verluidt zijn het er minder dan voor het sektarische geweld. Het is dezerzijds niet bekend of gemengde huwelijken in bepaalde gebieden meer voorkomen dan in andere. In hoeverre de betrokken echtgenoten en hun eventuele kinderen dientengevolge problemen kunnen ondervinden is ook niet bekend.³⁸⁷

³⁸¹ US Department of State, 8 april 2011; US Department of State, 13 september 2011; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011; The New York Times, *Bombings Strike Shiite Pilgrims at Iraqi City*, 24 januari 2011; Reuters, *TIMELINE – Deadliest attacks in Iraq last year*, 29 augustus 2011.

³⁸² US Department of State, 13 september 2011.

³⁸³ The New York Times, *Gunmen in Iraq Take Over Bus Filled With Shiite Pilgrims and Kill 22 men*, 12 september 2011; AFP, *Gunmen kill 22 bus passengers in west Iraq: police*, 12 september 2011.

³⁸⁴ AP, *Explosions kill 10 people in holy city in Iraq*, 25 september 2011.

³⁸⁵ UNSC, S/2010/406, 29 juli 2010.

³⁸⁶ US Department of Defense, 29 april 2010.

³⁸⁷ In het voorgaande algemeen ambtsbericht werd vermeld dat betrokken echtgenoten en hun eventuele kinderen problemen konden ondervinden. Er zijn in de verslagperiode geen bronnen gevonden die deze informatie bevestigden.

3.4.10.2 Soennieten

Soennieten vormen de tweede religieuze groep van Irak en ongeveer eenderde van de Iraakse bevolking. Iets meer dan de helft van de soennieten is van Koerdische etniciteit, iets minder dan de helft is Arabier. Er zijn ook soennitische Turkmenen.³⁸⁸ Soennieten nemen deel aan het politieke proces, bijvoorbeeld via de *Iraqiya*-lijst en de *State of Law*-coalitie, maar ook binnen andere partijen, en bekleden momenteel de functies van vicepremier en vicepresident en diverse ministersposten, alsmede het voorzitterschap van de Raad van Afgevaardigden.³⁸⁹

Tijdens de verslagperiode werden soennitische geestelijken, burgerwachten, politici en gewone burgers het slachtoffer van bedreigingen en gewelddadigheden, waarbij tientallen doden vielen.³⁹⁰ Op 28 augustus 2011 werd een zelfmoordaanslag gepleegd op een grote soennitische moskee in Bagdad, waarbij circa 30 mensen op het leven kwamen. De aanslag werd niet opgeëist.³⁹¹

De verantwoordelijkheid voor aanslagen op deze soennitische doelen is vaak toegeschreven aan soennitische extremisten, die gematigde soennieten zouden willen bestraffen voor hun kritiek op of (gewapende) strijd tegen extremisme.³⁹² Ondertussen komt gericht geweld tegen individuele soennieten louter vanwege hun behoren tot de soennitische stroming, steeds minder voor.

Veel van de soennieten in het overwegend sjiitische zuiden van Irak zijn de afgelopen jaren naar het overwegend soennitische midden en noorden van Centraal-Irak getrokken. Binnen Bagdad en andere grote steden heeft, onder andere door het sektarische geweld, religieuze segregatie plaatsgevonden; veel wijken hebben een homogener soennitische of sjiitische samenstelling dan enkele jaren geleden. Er worden nog altijd gemengde huwelijken gesloten tussen soennieten en sjiieten maar naar verluidt zijn het er minder dan voor het sektarische geweld. Het is dezerzijds niet bekend of gemengde huwelijken in bepaalde gebieden meer voorkomen dan in andere. In hoeverre de betrokken echtgenoten en hun eventuele kinderen dientengevolge problemen kunnen ondervinden is ook niet bekend.³⁹³

In voorgaande verslagperiodes waren naar schatting bijna 100.000 soennieten in het kader van de gewapende burgerwachten (*Sahwa* of *Awakening Councils*) betrokken bij de bescherming van hun eigen bevolkingsgroep en de strijd tegen extremistische organisaties als Al-Qaida in Irak en andere gewapende groeperingen. De burgerwachten vallen sinds eind 2008 onder de verantwoordelijkheid van de Iraakse regering, die hun een salaris en opname in

³⁸⁸ US Department of State, 13 september 2011.

³⁸⁹ Cordesman et al., 12 april 2010.

³⁹⁰ US Department of State, 8 april 2011; US Department of State, 13 september 2011; AFP, *Baghdad mosque attack kills 27, MP*, 28 augustus 2011.

³⁹¹ The New York Times, *28 Are Killed in Bombing at a Mosque in Baghdad*, 28 augustus 2011; BBC News, *Baghdad mosque attack: Suicide bomber kills at least 28*, 28 augustus 2011.

³⁹² US Department of State, *Iraq Status Report*, 12 mei 2010; US Department of State, *Iraq Status Report*, 19 mei 2010; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011.

³⁹³ In het voorgaande algemeen ambtsbericht werd vermeld dat betrokken echtgenoten en hun eventuele kinderen problemen konden ondervinden. Er zijn in de verslagperiode geen bronnen gevonden die deze informatie bevestigden.

reguliere veiligheidsorganisaties (20 procent) en andere overheidsdiensten (80 procent) in het vooruitzicht stelde. Begin 2011 waren ongeveer 50.000 oud-strijders in Iraakse overheidsdienst overgegaan.³⁹⁴

In de verslagperiode werden burgerwachten van de Awakening Councils het slachtoffer van intimidatie en geweldsincidenten. Er zijn dezerzijds geen berichten bekend van geweld en intimidatie door burgerwachten jegens burgers.³⁹⁵

3.4.10.3 Religieuze minderheidsgroepen

In de grondwet wordt Irak beschreven als een land met verschillende religies en wordt de vrijheid van godsdienst voor religieuze minderheidsgroepen, waaronder christenen, yezidi's en mandeeërs, gegarandeerd. Discriminatie op basis van religie is verboden.³⁹⁶

Religieuze minderheidsgroepen zijn politiek vertegenwoordigd, op nationaal en provinciaal niveau. Christenen hebben vijf van de 325 zetels in de Raad van Afgevaardigden en drie in de provinciale raden (in Bagdad, Nineveh en Basra). Yezidi's, shabaks en mandeeërs hebben ieder één zetel in de Raad van Afgevaardigden en ieder één zetel op provinciaal niveau (in Nineveh (yezidi's en shabaks) en in Bagdad (mandeeërs)).³⁹⁷ In Irak zijn religieuze minderheidsgroepen het ambtenarenapparaat ondervertegenwoordigd, met name op provinciaal en lokaal niveau.³⁹⁸

Religieuze minderheidsgroepen zijn kwetsbaar, omdat ze klein in aantal zijn en geen tribaal netwerk hebben om op terug te vallen. Daardoor lopen minderheidsgroepen een groter risico om slachtoffer te worden van discriminatie, criminaliteit en geweld.³⁹⁹ In de KRG-regio is de veiligheidssituatie voor religieuze minderheden beter dan in de overige delen van Irak. Individuen die tot een religieuze minderheid behoren, kunnen niet rekenen op bescherming van de autoriteiten als zij zich vanwege hun minderheidsstatus bedreigd voelen, hoewel zij daar volgens de wet wel recht op hebben. Wel kunnen instituten zoals kerken om bescherming vragen. Zo werd een kerk in Bagdad tijdens de paasmis in 2010 extra beveiligd door veiligheidsdiensten.

De Raad van Afgevaardigden heeft in de verslagperiode een commissie ingesteld om mogelijkheden te onderzoeken om de veiligheid van religieuze minderheden te vergroten. Een van de voorstellen die deze commissie aan het kabinet heeft voorgelegd is het rekruteren van religieuze minderheden in de veiligheidsdiensten.⁴⁰⁰

³⁹⁴ Cordesman et al., 24 juni 2010. US Department of State, 8 april 2011. ICG, 26 oktober 2010; Congressional Research Service, 1 maart 2011. In 2010 zette de Iraakse autoriteiten het integratieproces tijdelijk stop om rond en na de verkiezingen extra veiligheid te kunnen bieden.

³⁹⁵ Zie ook paragraaf 2.3.2. over Iraakse veiligheidsorganisaties.

³⁹⁶ Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 25 augustus 2011.

³⁹⁷ Congressional Research Service, 15 juli 2011; IPU PARLINE database, geraadpleegd op 25 augustus 2011.

³⁹⁸ US Department of State, 13 september 2011.

³⁹⁹ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011; US Department of State, 13 september 2011.

⁴⁰⁰ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011.

Christenen voelen zich met name onveilig in Bagdad, Nineveh en in het bijzonder in Mosul.⁴⁰¹ In de verslagperiode kwam een vernieuwde vluchtelingenstroom van christenen op gang na een aanslag op een kerk in Bagdad op 31 oktober 2010, waarbij meer dan 50 mensen om het leven kwamen.⁴⁰² De KRG-regio ontving een groot deel van deze ontheemden, voornamelijk afkomstig uit Bagdad en Mosul.⁴⁰³ De christenen kunnen veilig in deze regio verblijven maar hun leefomstandigheden zijn zwaar: huisvestingskosten zijn hoog en werk vinden is moeilijk. Verder beheersen de ontheemden vaak geen Koerdisch en is het (Koerdischtalige) onderwijs niet altijd toegankelijk voor de ontheemden.⁴⁰⁴

Op basis van de informatie die verkregen is in de verslagperiode is geen specifieke ontwikkeling waargenomen ten aanzien van de veiligheidssituatie van religieuze minderheidsgroepen. Er vonden verschillende incidenten plaats waarbij religieuze minderheden als slachtoffer betrokken waren, waarbij niet altijd duidelijk was of de religieuze status het motief was. Zo ontvingen christenen dreigbrieven die ertoe moesten leiden dat zij hun woning zouden verlaten. Deze huizen kwamen daardoor tegen gereduceerde prijzen beschikbaar. Ook werden religieuze minderheden het slachtoffer van ontvoering, waarbij om losgeld werd gevraagd. Verder vormden slijterijen, die voornamelijk eigendom zijn van christenen en yezidi's, regelmatig het doelwit van geweld.⁴⁰⁵

De Yezidi-gemeenschap in het district Sinjar had in de verslagperiode te maken met een verhoogd aantal zelfmoorden. Sinjar ligt in de provincie Nineveh en de bevolking bestaat voor tweederde uit Yezidi's. De zelfmoorden betroffen jongeren tussen de 18 en 23 jaar, het merendeel vrouwen. Een duidelijk oorzaak voor de toename is niet aan te wijzen, maar sociale en culturele factoren lijken een grote rol te spelen.⁴⁰⁶

In Irak bevindt zich een klein aantal Joden.⁴⁰⁷ Over hun situatie is in de verslagperiode geen informatie verkregen.

Over het algemeen waren de autoriteiten in Zuid-/Centraal-Irak gedurende de verslagperiode niet in staat aan burgers voldoende bescherming te bieden tegen gericht dan wel willekeurig geweld. De veiligheidsorganisaties in de Koerdische regio zijn doorgaans wel in staat bescherming te bieden aan burgers.⁴⁰⁸

⁴⁰¹ IOM, *Iraq Newsletter*, volume 1, 2011.

⁴⁰² UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011; IOM, *Iraq Newsletter*, volume 1, 2011; Congressional Research Service, 15 juli 2011. Het is onduidelijk wie de aanslag gepleegd heeft. De aard van de aanslag zou op Al Qaida kunnen wijzen. Zie ook paragraaf 3.4.10.3.

⁴⁰³ US Department of State, 13 september 2011; IOM, *Iraq Newsletter*, volume 1, 2011; IRIN, *IRAQ: Christian IDPs find refuge in Kurdish north*, 23 december 2010.

⁴⁰⁴ IOM, *Emergency Needs Assessment*, 31 januari 2011. Op Koerdischtalige scholen wordt een aantal uur per week Arabisch gegeven. Er zijn enkele scholen in de KRG-regio die het Arabisch als instructietaal hebben.

⁴⁰⁵ US Department of State, 13 september 2011.

⁴⁰⁶ IOM, *Iraq special report: Increased Incidents of Suicide Among Yazidis in Sinjar*, Ninewa, juli 2011.

⁴⁰⁷ US Department of State, 13 september 2011.

⁴⁰⁸ Zie 2.3 'Veiligheidssituatie'.

3.4.11 Homoseksuele mannen en vrouwen

Een verbod op homoseksualiteit is niet in het Iraakse Wetboek van Strafrecht opgenomen.⁴⁰⁹ Wel biedt het Wetboek van Strafrecht ruimte voor vervolging en actieve discriminatie van homoseksuelen.⁴¹⁰ Zo zijn seksuele handelingen tussen mensen van gelijk geslacht strafbaar wanneer deze handelingen plaatsvinden tegen de wil van de andere man of vrouw of wanneer de handelingen plaatsvinden met personen jonger dan 18 jaar.⁴¹¹ Niet bekend is hoe vaak homoseksuelen strafrechtelijk zijn vervolgd voor deze handelingen. Volgens een bron gebruiken de Iraakse autoriteiten vaak aanklachten van 'publieke onfatsoenlijkheid' en prostitutie om homoseksuele handelingen strafrechtelijk te vervolgen.⁴¹²

Er rust een sociaal taboe op homoseksualiteit in Irak.⁴¹³ Over het algemeen wordt homoseksualiteit verborgen gehouden voor de omgeving, aangezien de eer van de familie bij openbaarmaking zou worden aangetast. Men staat over het algemeen afwijzend tegenover homoseksualiteit, indien men er openlijk mee wordt geconfronteerd. Het is mogelijk dat, daar waar homoseksuele geaardheid wordt vermoed, de betrokkene in een sociaal isolement geraakt, bijvoorbeeld doordat deze beschimpt, vernederd of gemeden wordt. Ook kan betrokkene het slachtoffer worden van geweld binnen de familie, bijvoorbeeld met eerwraak als motief.⁴¹⁴

Homoseksuelen hebben net als andere groepen ernstig te lijden onder de gebrekkige veiligheidssituatie, relatieve straffeloosheid en lokaal toenemende invloed van conservatieve islamitische stromingen in Irak.⁴¹⁵ Ook gedurende deze verslagperiode was er sprake van maatschappelijke discriminatie (op het gebied van werk, huisvesting, etc.) en geweldplegingen jegens personen vanwege hun (vermeende) seksuele geaardheid.⁴¹⁶ Er kan vanuit worden gegaan dat overheidsinstanties noch derden bescherming bieden aan homoseksuelen die slachtoffer van eerwraak of ander geweld zijn geworden of dreigen te worden.

Vanwege de maatschappelijke opvattingen over homoseksualiteit en mogelijk geweld opereren LGBT-organisaties niet in het openbaar.⁴¹⁷

⁴⁰⁹ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011; US Department of State, 8 april 2011. UNHCR vermeldt overigens in zijn *Guidelines Relating to the Eligibility of Iraqi Asylum-Seekers*, oktober 2005, dat homoseksualiteit onder sharia-recht strafbaar is.

⁴¹⁰ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011.

⁴¹¹ Artikel 393 lid 1 van het Iraakse Wetboek van Strafrecht stelt dat eenieder die homoseksuele handelingen verricht met een man of met een vrouw zonder zijn of haar toestemming wordt gestraft met een gevangenisstraf van maximaal 15 jaar. In lid 2 zijn enkele strafverzwarende omstandigheden opgenomen, zoals de jonge leeftijd van het slachtoffer, dood van het slachtoffer, medeplegen, etc. Artikel 394 lid 1 van het Iraakse Wetboek van Strafrecht stelt dat eenieder die homoseksuele handelingen verricht met een man of een vrouw tussen de 15 en 18 jaar met zijn of haar instemming, zal worden gestraft met gevangenisstraf van maximaal 7 jaar. De straf zal maximaal 10 jaar bedragen indien het slachtoffer jonger is dan 15 jaar.

⁴¹² UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011; US Department of State, 8 april 2011.

⁴¹³ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011; UNHCR, april 2009.

⁴¹⁴ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011; US Department of State, 8 april 2011.

⁴¹⁵ UNHCR, april 2009; Human Rights Watch (HRW), *"They Want Us Exterminated". Murder, Torture, Sexual Orientation and Gender in Iraq*, augustus 2009.

⁴¹⁶ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011; US Department of State, 8 april 2011.

⁴¹⁷ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, januari 2011; US Department of State, 8 april 2011.

Over de specifieke positie van transseksuelen en travestieten is deze verslagperiode geen informatie gevonden.

4 Migratie

4.1 Migratiestromen

Sinds de door de Verenigde Staten geleide militaire interventie in Irak in 2003 zijn naar schatting ongeveer 2 miljoen Irakezen hun land ontvlucht, terwijl meer dan 1,5 miljoen mensen binnenslands ontheemd zijn geraakt. Volgens schattingen van UNHCR keerden in de eerste 8 maanden van 2011 circa 39.000 vluchtelingen en ruim 100.000 binnenlands ontheemden terug.⁴¹⁸ In 2010 keerden ruim 26.000 vluchtelingen en ruim 92.000 ontheemden terug, en in 2009 ruim 37.000 vluchtelingen en ruim 167.000 ontheemden.⁴¹⁹

De Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) faciliteert de vrijwillige terugkeer van Irakezen, waaronder ex-asielzoekers, vanuit verschillende landen (zoals Nederland, Duitsland, Verenigd Koninkrijk, Noorwegen, Zwitserland, Frankrijk en Zweden).⁴²⁰ UNHCR faciliteert eveneens vrijwillige terugkeer, zowel van vluchtelingen als ontheemden. UNHCR heeft in de verslagperiode gedwongen terugkeer en de weigering van landen om asiel te verlenen vanwege een binnenlands vluchtalternatief sterk afgekeurd.⁴²¹

Er is geen Terug- en Overname Overeenkomst tussen Nederland en Irak, noch voor zover bekend, tussen Irak en zijn buurlanden. Van Zweden, Denemarken, Noorwegen en het Verenigd Koninkrijk is bekend dat zij met de Iraakse federale regering een *Memorandum of Understanding* (MoU) over de terugkeer van Iraakse asielzoekers zijn overeengekomen. Echter, deze landen ondervinden in toenemende mate problemen met de implementatie van deze MoU's.⁴²²

Irakezen die terugkeren naar Irak ondervinden over het algemeen geen problemen met de Iraakse autoriteiten. Er zijn dezerzijds geen gevallen bekend van naar Irak teruggekeerde Irakezen die in verband met hun terugkeer zijn onderworpen aan langdurige ondervraging en/of detentie. Volgens een bron worden Irakezen die gedwongen terugkeren naar Irak echter in principe door de autoriteiten vastgehouden tot hun identiteit is vastgesteld. Over het algemeen zou deze detentie maximaal twee tot drie weken duren.

Van de buurlanden van Irak hebben alleen Turkije en Iran het Geneefse vluchtelingenverdrag van 1951 en de bijbehorende Protocollen ondertekend.⁴²³ Turkije heeft echter een beperking aangetekend, die de werking van het verdrag en het protocol beperkt tot vluchtelingen afkomstig uit Europa.⁴²⁴ Irakezen die zich legaal in Syrië, Jordanië en Egypte bevinden, hebben geen officiële vluchtelingenstatus; hun verblijf is gereguleerd op basis van visa.⁴²⁵

⁴¹⁸ UNHCR Iraq Operation, *Monthly Statistical Update on Return*, augustus 2011.

⁴¹⁹ UNHCR Iraq Operation, *Monthly Statistical Update on Return*, december 2010.

⁴²⁰ www.iomiraq.net, geraadpleegd op 15 oktober 2011.

⁴²¹ UNHCR, 1 december 2010; NRC/IDMC, *Iraq: political wrangling leaves around 2.8 million displaced Iraqis with no durable solutions in sight*, 14 december 2010.

⁴²² Elsevier, *Irak: Scherpere regels terugkeer asielzoekers Nederland*, 25 november 2011.

⁴²³ United States Committee for Refugees and Immigrants (USCRI), 17 juni 2009.

⁴²⁴ Ibid.

⁴²⁵ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices*, 25 februari 2009; United States Committee for Refugees and Immigrants (USCRI), 17 juni 2009.

Syrië

Sinds maart 2011 vinden onlusten plaats in Syrië die zeer waarschijnlijk van invloed zijn op de bewegingsvrijheid van vluchtelingen en migranten en op de migratiestromen. De omvang van die invloed is nog niet in kaart gebracht en is zodoende niet verwerkt in onderstaande informatie.

Van de circa 176.000 door UNHCR geregistreerde Iraakse vluchtelingen in de regio verbleven er aan het einde van de verslagperiode naar schatting circa 112.000 in Syrië.⁴²⁶ Het Syrische Ministerie van Buitenlandse Zaken schat het aantal Iraakse vluchtelingen die in Syrië verblijven echter veel hoger. Het is onbekend hoeveel Irakezen gedurende de verslagperiode in Syrië verbleven zonder geldig verblijfsdocument.⁴²⁷ Irakezen die in Syrië verblijven kunnen zich, met uitzondering van Palestijnse vluchtelingen uit Irak, vrij vestigen in Syrië; er zijn geen vluchtelingenkampen. Voor zover bekend bevinden de meeste Irakezen in Syrië zich in Damascus. Irakezen die legaal in Syrië verblijven hebben in Syrië in principe toegang tot basisvoorzieningen als onderwijs en gezondheidszorg, maar mogen geen arbeid verrichten.⁴²⁸ Begin 2011 nam Syrië de beslissing om aan een groot deel van de Koerden die in de jaren zestig (onder meer uit Irak) naar Syrië waren gevlucht het Syrische staatsburgerschap te verlenen.

Vrijwillige terugkeer vanuit Syrië vindt plaats. UNHCR heeft gedurende de verslagperiode Irakezen die naar Irak wilden terugkeren geassisteerd, onder andere in de vorm van vervoer en financiële steun. Ook buiten de kaders van UNHCR vindt vrijwillige terugkeer plaats, maar aantallen hieromtrent zijn niet bekend. Gedwongen terugkeer vanuit Syrië vindt geregeld plaats. Ook hieromtrent zijn geen aantallen bekend. Het gaat hierbij onder meer om Irakezen die beschuldigd worden van criminele activiteiten, bijvoorbeeld het werken als prostituee of het runnen van een illegaal internetcafé.⁴²⁹ Een toenemend aantal Iraakse vluchtelingen in Syrië bevindt zich in een zeer kwetsbare sociaaleconomische positie, onder meer door het opraken van financiële reserves en het verbod om te werken. Een bron meldt dat het steeds vaker voorkomt dat jonge vrouwen zich (gedwongen) prostitueren. Iraakse vluchtelingen die aldus bij criminele activiteiten betrokken raken, lopen het risico Syrië te worden uitgezet.⁴³⁰

Eind 2010 bevonden zich nog ongeveer 450 Palestijnse vluchtelingen uit Irak in het kamp Al-Hawl (nabij Al-Hasakah). Het Al-Tanf vluchtelingenkamp is op 1 februari 2010 gesloten, nadat de afgelopen jaren meer dan 1.000 Palestijnse vluchtelingen uit Irak vanuit dit kamp zijn hervestigd. De laatste bewoners van het kamp zijn tijdelijk ondergebracht in Al-Hawl. Aan de Iraakse kant van de grens, in het kamp Al Waleed, bevinden zich nog ongeveer 240 Palestijnen uit Irak. 1.200 Palestijnen die zich ook in Al Waleed bevonden, werden hervestigd,

⁴²⁶ UNHCR Iraq Operation, *Monthly Statistical Update on Return*, augustus 2011.

⁴²⁷ US Department of State, 2010, *Country Report on Human Rights Practices – Syria*, 8 april 2011.

⁴²⁸ US Department of State, 2010, *Country Report on Human Rights Practices – Syria*, 8 april 2011.

⁴²⁹ US Department of State, 2010, *Country Report on Human Rights Practices – Syria*, 8 april 2011.

⁴³⁰ US Department of State, 2009 *Country Reports on Human Rights Practices – Syrian Arab Republic*, 11 maart 2010; Refugees International, *Iraq: Humanitarian Needs Persist*, 17 maart 2010.

het merendeel in de VS en in Europa. Het kamp wordt naar verwachting in 2011 gesloten.⁴³¹

Jordanië

De Jordaanse autoriteiten schatten het aantal Irakezen in Jordanië op ongeveer 500.000. Het werkelijke aantal ligt vermoedelijk lager. Circa 32.000 Irakezen staan bij UNHCR als vluchteling geregistreerd. Irakezen die in Jordanië verblijven, kunnen zich vrij vestigen in Jordanië, mits voldaan wordt aan de vigerende verblijfs- en vestigingsvoorwaarden; er zijn geen vluchtelingenkampen. Voor zover bekend bevinden de meeste Irakezen in Jordanië zich in Amman. Irakezen hebben in Jordanië in principe toegang tot basisvoorzieningen als onderwijs en gezondheidszorg. Sinds 2 februari 2011 kunnen Iraakse vluchtelingen een werkvergunning aanvragen voor beroepen in bepaalde sectoren. Het betreft voornamelijk beroepen waarvoor in Jordanië een behoefte aan werknemers bestaat: in de gezondheidszorg, het onderwijs, de dienstensector, landbouw en industrie. Desondanks hebben thans slechts circa 7.000 geregistreerde Iraakse vluchtelingen (legaal) werk. Veel Iraakse vluchtelingen denken dat het aanvragen van een werkvergunning hun kansen op hervestiging zal verkleinen.

Hervestiging wordt nog steeds gezien als de enige duurzame oplossing. Voor 2011 bestaat het voornemen om 3.200 (meest Iraakse) vluchtelingen voor hervestiging voor te dragen.⁴³² Vrijwillige terugkeer vanuit Jordanië vindt op kleine schaal plaats. Van 1 januari tot 28 september 2011 zijn 77 vluchtelingen met behulp van UNHCR naar Irak teruggekeerd. Over de sociaaleconomische positie van Iraakse vluchtelingen in Jordanië is deze verslagperiode geen nieuwe informatie verkregen. Er vindt in principe geen gedwongen terugkeer plaats van Irakezen vanuit Jordanië. Alleen in gevallen waarbij de nationale veiligheid in het geding is, vindt gedwongen deportatie plaats. Volgens UNHCR zijn in het eerste half jaar van 2011 in dit kader 4 mannelijke Irakezen, als vluchteling geregistreerd bij UNHCR, gedwongen teruggekeerd naar Irak.

Turkije

Er verbleven in de verslagperiode ruim 7.000 Iraakse vluchtelingen in Turkije. De Turkse wet beschermt niet-Europese asielzoekers tegen terugzending indien ze zonder vertraging hun claims registreren, geldige identiteitsdocumenten kunnen overleggen en hulp krijgen van UNHCR of een hervestigingsland. De Paspootwet van 1950 stelt het verkrijgen van toegang tot Turkije zonder geldig reisdocument strafbaar.

Er zijn in Turkije geen vluchtelingenkampen voor Irakezen. De Irakezen met een verblijfsvergunning worden naar zogenaamde satellietsteden gestuurd waar ze verblijven in afwachting van voltooiing van de procedure door UNHCR. Er heeft gedurende de verslagperiode gedwongen terugkeer van Irakezen, met name Irakezen die via Griekenland proberen Turkije in te reizen, naar Irak

⁴³¹ UNHCR Fact Sheet Iraq, december 2010; UNCHR/H. Caux, *Palestinian refugees in Al-Waleed camp, Iraq*, 14 juli 2011.

⁴³² UNHCR, Regional Response Plan for Iraqi refugees 2011 – Mid-Year Review.

plaatsgevonden. Over vrijwillige terugkeer gedurende de verslagperiode is niets bekend.

Iran

Er verblijven ongeveer 40.000 tot 50.000 geregistreerde Iraakse vluchtelingen in Iran. Iraakse vluchtelingen krijgen een verblijfsvergunning voor een jaar en kunnen zonder toestemming van het Iraanse *Bureau for Aliens and Foreign Immigration Affairs* toegang krijgen tot medische voorzieningen. Er vindt op zeer kleine schaal door UNHCR geassisteerde terugkeer plaats van Irakezen vanuit Iran. Voor zover bekend heeft er geen gedwongen terugkeer vanuit Iran plaatsgevonden naar Irak.⁴³³

Saoedi-Arabië

Iraakse vluchtelingen worden in principe niet toegelaten tot Saoedi-Arabië. Er zijn in de verslagperiode geen gevallen bekend van gedwongen of vrijwillige terugkeer van Irakezen vanuit Saoedi-Arabië naar Irak.

Koeweit

Iraakse vluchtelingen worden in principe niet toegelaten tot Koeweit. Circa 35.000 Irakezen wonen en werken regulier in Koeweit. Er heeft in de verslagperiode geen gedwongen terugkeer plaatsgevonden vanuit Koeweit. Van vrijwillige terugkeer van in Koeweit wonende Irakezen zijn geen statistieken bekend, maar de schaal waarop dit voorkomt, is zeer beperkt.

Egypte

Over de situatie in deze verslagperiode van Irakezen met of zonder visum of verblijfsvergunning in Egypte is dezerzijds geen informatie verkregen.

4.1.1 *Kamp Ashraf*

Onder de buitenlandse vluchtelingen in Irak bevindt zich een groep van ongeveer 3.500 Iraanse vluchtelingen die lid zijn of zich associëren met de *People's Mujahedin of Iran* (PMOI) en verblijven in het kamp Ashraf in de provincie Diyala. De PMOI wordt onder andere door Irak, de Verenigde Staten en enkele Europese landen beschouwd als terroristische organisatie. Het vluchtelingenkamp is een doorn in het oog van de Iraakse autoriteiten en de Iraakse premier Al-Maliki heeft herhaaldelijk verklaard het kamp Ashraf te willen sluiten en de bewoners te willen hervestigen. In de verslagperiode zijn de spanningen rond het kamp Ashraf sterk toegenomen.⁴³⁴ In april voerde het Iraakse leger een gewelddadige militaire actie in het kamp uit waarbij ruim 30 doden en honderden gewonden vielen. De regering besloot dat het kamp aan het einde van 2011 ontruimd zou moeten zijn.⁴³⁵ De leiding van de PMOI in het kamp was het daar niet mee eens en dreigde met een militaire strijd als de

⁴³³ Zie ook het algemeen ambtsbericht Iran, augustus 2011.

⁴³⁴ UNSC, S/2010/606, 26 november 2010; UNSC, S/2011/213, 31 maart 2011.

⁴³⁵ Amnesty International, *Camp Ashraf injured residents denied medical care*, MDE 14/023/2011, 14 april 2011; UNSC, S/2011/435, 7 juli 2011.

Iraakse autoriteiten tot ontruiming over zouden gaan. De VN, de VS en de EU probeerden te bemiddelen in het conflict.

Naar verluidt zijn een aantal kampbewoners gedurende de verslagperiode vrijwillig teruggekeerd naar Iran. Ook vond hervestiging plaats: aan het einde van de verslagperiode was een klein aantal kampbewoners naar Europa overgebracht. Het betrof met name mensen die over een Europese nationaliteit beschikten. UNHCR hoopte ontruiming van kamp Ashraf tegen te kunnen gaan door de bewoners van het kamp individueel te gaan registreren en hen eventueel elders in Irak onder te brengen. Het standpunt van de regering van Irak was aan het einde van de verslagperiode echter nog niet veranderd.

4.2 Binnenlands ontheemden

Het aantal binnenlands ontheemden in heel Irak werd augustus 2011 door UNHCR geschat op ruim 1,2 miljoen personen. Het gaat hierbij om personen die na februari 2006 ontheemd zijn geraakt. Bijna de helft van alle ontheemden verblijft in Bagdad, Nineveh en Diyala.⁴³⁶ Ontheemden zijn met name gevlucht naar gebieden waar hun religieuze/etnische groep dominant is, hetgeen heeft geleid tot demografische homogenisering en een grotere segregatie van gemeenschappen.⁴³⁷

In 2010 raakten relatief weinig mensen ontheemd in Irak. Vanaf november 2010 steeg het aantal ontheemden echter, met name onder christenen die steden als Bagdad en Mosul ontvluchten vanwege bedreigingen en geweld tegen hen.⁴³⁸ In februari 2011 telde IOM meer dan 1.300 christelijke families die sinds november 2010 waren gevlucht naar de vlakten van Nineveh en KRG-gebied.⁴³⁹ In de eerste acht maanden van 2011 nam het aantal ontheemden per saldo af met ruim 100.000.⁴⁴⁰

UNHCR, IOM en het Iraakse Ministerie voor Ontheemden en Migranten bieden binnenlands ontheemden in Irak assistentie, onder meer door *protection and assistance* en *return, integration and community* centra.⁴⁴¹

De omstandigheden van de binnenlands ontheemden in Irak zijn over het algemeen slecht. Ruim een half miljoen ontheemden verblijven in (half) verwoeste en/of verlaten openbare gebouwen of terreinen, zoals oude scholen, kantoren of legerbases. Deze ontheemden worden geregeld uit deze gebouwen gezet dan wel met uitzetting bedreigd, bijvoorbeeld wanneer de overheid gebouwen of terreinen weer in gebruik wenst te nemen. Ook beschikken zij over het algemeen niet over elektriciteit of stromend water, noch over enige vorm van sanitaire voorzieningen. Onderwijs en gezondheidszorg zijn in theorie voor ontheemden toegankelijk, maar in de praktijk geografisch en financieel vaak niet bereikbaar. Het merendeel van de ontheemden heeft bovendien geen werk.⁴⁴² In Kirkuk zouden ontheemden zijn lastig gevallen en gedetineerd, met name in de aanloop van de verwachte volkstelling.⁴⁴³

⁴³⁶ UNHCR Iraq Operation, *Monthly Statistical Update on Return*, augustus 2011.

⁴³⁷ NRC/IDMC, *Iraq: political wrangling leaves around 2.8 million displaced Iraqis with no durable solutions in sight*, 14 december 2010.

⁴³⁸ Ibid.

⁴³⁹ IOM, *Iraqi christians continue to face threats of violence and economic insecurity*, 1 februari 2011.

⁴⁴⁰ UNHCR Iraq Operation, *Monthly Statistical Update on Return*, augustus 2011.

⁴⁴¹ UNGA, HRC, A/HRC/16/43/Add.1, 16 februari 2011.

⁴⁴² UN OHCHR, *Iraq: helping internally displaced persons improve their lives and finding durable solutions, key aspects of peace-building. Statement by the Representative of the Secretary-General on the Human Rights*

In KRG-gebied, waar zich aan het einde van de verslagperiode ongeveer 166.000 ontheemden bevonden, zijn de levensomstandigheden voor ontheemden over het algemeen beter dan in de rest van Irak, al blijven ook daar zaken als huisvesting, levensonderhoud en onderwijs kwetsbaar.⁴⁴⁴

In 2011 is de terugkeer van ontheemden toegenomen ten opzichte van 2010. In de periode januari tot en met augustus 2011 keerden ongeveer 101.000 ontheemden terug naar hun oorspronkelijk woongebied tegenover ongeveer 92.000 in heel 2010. Het merendeel van de ontheemden keerde terug naar Bagdad en Diyala.⁴⁴⁵

De Iraakse regering stimuleert de terugkeer van binnenlands ontheemden, onder meer door een toelage van 1,5 miljoen IQD toe te kennen aan elke ontheemde familie die terugkeert en door middel van *Return Assistance Centers* (RAC), die onder andere assisteren bij het terugvorderen van eigendommen. Een groot deel van de ontheemden geeft echter aan niet van plan te zijn (op korte termijn) terug te keren naar hun oorspronkelijke woongebied maar geven de voorkeur aan hervestiging in hun nieuwe woongebied of elders. De belangrijkste redenen die terugkeer verhinderen zijn gebrek aan huisvesting en gebrek aan basisvoorzieningen als elektriciteit, water, infrastructuur, alsmede werkgelegenheid, onderwijs en gezondheidszorg. Veel binnenlands ontheemden geven bovendien aan nog altijd bang te zijn voor geweld, met name wanneer ze uit een gemengd gebied zijn vertrokken en weten dat die wijk inmiddels overwegend uit inwoners van een andere etnische of religieuze achtergrond bestaat. Daarnaast hinderen ook wettelijke en bureaucratische obstakels de terugkeer van ontheemden.⁴⁴⁶

Over Koerden die door de KRG worden gestimuleerd om terug te keren naar Kirkuk en Koerden die zich tijdens het regime van Saddam Hoessein hebben geregistreerd als Arabier is in deze verslagperiode geen informatie gevonden.

4.3 Activiteiten van internationale organisaties

Op basis van Veiligheidsraadresolutie 1883 (2009) en, vanaf 28 juli 2011, Veiligheidsraadresolutie 2001 (2011), bieden de Verenigde Naties humanitaire hulp in Irak en ondersteunen ze de wederopbouw. Dit geschiedt onder meer door activiteiten op het gebied van civiele en sociale diensten, bevordering van de mensenrechten en versterking van de rechtsstaat, assistentie bij grondwethervormingen en implementatie van de bestaande grondwetsbepalingen, waaronder artikel 140 aangaande de status van Kirkuk en andere betwiste gebieden, en het verlenen van technische assistentie bij verkiezingen. Het mandaat omvat daarnaast taken op het gebied van regionale

of Internally Displaced Persons, 29 september 2010. NRC/IDMC, *Iraq: political wrangling leaves around 2.8 million displaced Iraqis with no durable solutions in sight*, 14 december 2010. US Department of State, 2010, 8 april 2011. UNGA, HRC, A/HRC/16/43/Add.1, 16 februari 2011.

⁴⁴³ US Department of State, 8 april 2011.

⁴⁴⁴ US Department of State, 8 april 2011; UNHCR Iraq Operation, *Monthly Statistical Update on Return*, augustus 2011.

⁴⁴⁵ UNHCR Iraq Operation, *Monthly Statistical Update on Return*, augustus 2011.

⁴⁴⁶ NRC/IDMC, *Iraq: political wrangling leaves around 2.8 million displaced Iraqis with no durable solutions in sight*, 14 december 2010. US Department of State, 8 april 2011.

dialogo, integratie van voormalige strijders, vluchtelingenkwesies en donorcoördinatie.

In juli 2011 werd het mandaat van de *United Nations Assistance Mission for Iraq* (UNAMI), verantwoordelijk voor de invulling van deze taken, wederom met 12 maanden verlengd.⁴⁴⁷

UNAMI werkt samen met het *United Nations Country Team* (UNCT). UNCT is in alle 18 Iraakse provincies actief en omvat 20 organisaties, waaronder UNHCR, UNICEF, UNOPS, UNDP en WHO.⁴⁴⁸ De VN werken zowel met nationale als met internationale staf in Irak. De VN is in geheel Irak gebonden aan zeer stringente veiligheidsmaatregelen voor verplaatsing. Dit beperkt de activiteiten die de VN-organisaties kunnen uitvoeren.⁴⁴⁹

Voorts zijn in Irak onder meer de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) en het Internationale Comité van het Rode Kruis (ICRC) actief. Ook internationale niet-gouvernementele organisaties, zoals War Child, Save the Children en Handicap International, zijn werkzaam in Irak.

4.4 Standpunt van UNHCR ten aanzien van Irak

Het standpunt van UNHCR ten aanzien van de internationale beschermingsbehoefte van Iraakse asielzoekers bleef in deze verslagperiode ongewijzigd.⁴⁵⁰ UNHCR maakt onderscheid op basis van het herkomstgebied van de betreffende asielzoeker.

Irakezen afkomstig uit de provincies van het noorden van Centraal-Irak en Bagdad behoeven volgens UNHCR internationale bescherming. Zij zouden moeten worden beschouwd als vluchteling op basis van de criteria in het Vluchtelingenverdrag uit 1951.⁴⁵¹ Wanneer zij niet als vluchteling worden erkend, zou volgens UNHCR internationale bescherming moeten worden geboden door toepassing van een bredere definitie van het begrip 'vluchteling' of door een aanvullende vorm van bescherming. UNHCR is expliciet van oordeel dat het geweldsniveau in deze gebieden van zodanige aard is, dat een persoon er enkel door zijn aanwezigheid een reëel gevaar loopt op een serieuze bedreiging van zijn leven of persoonlijke integriteit.⁴⁵²

⁴⁴⁷ UNSC, S/RES/2001, 28 juli 2011

⁴⁴⁸ Zie iq.une.un.org/, geraadpleegd op 15 oktober 2011.

⁴⁴⁹ UNSC, S/2010/606, 26 november 2010; UNSC, S/2011/435, 7 juli 2011.

⁴⁵⁰ Zie brief UNHCR d.d. 09.11.2010 aan Europese Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg. In deze brief wordt de UNHCR, *Note on the Continued Applicability of the April 2009 UNHCR Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Iraqi Asylum-Seekers*, 28 juli 2010, nog steeds van toepassing verklaard.

⁴⁵¹ "In relation to countries which are signatory to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees (...) and/or its 1967 Protocol or relevant regional instruments and have in place procedures requiring refugee status to be determined on an individual basis, Iraqi asylum-seekers from the Central Governorates of Baghdad, Diyala, Kirkuk, Ninewa and Salah Al-Din should be considered as refugees based on the 1951 Convention criteria or the relevant applicable regional criteria." UNHCR, *Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

⁴⁵² "Applying the reasoning of the European Court of Justice in *Elgafaji v. Netherlands State Secretary for Justice* (...), UNHCR considers the degree of violence which characterizes the ongoing armed conflict in those areas to be of such a high level that there are substantial grounds for believing that a civilian, if returned to those areas, would, solely because of his/her presence in those areas, face a real risk of being

Asielverzoeken van Irakezen afkomstig uit de provincies van West- en Zuid-Irak zouden volgens UNHCR op basis van de criteria in het Vluchtelingenverdrag op hun individuele merites moeten worden beoordeeld, waarbij bijzondere aandacht dient te worden gegeven aan risicogroepen, waarbij UNHCR in het bijzonder noemt:

- Personen betrokken bij politieke partijen die verwickeld zijn in een machtsstrijd;
- Personen die geassocieerd worden met de Iraakse regering of overheid;
- Personen die zich (verondersteld) verzetten tegen gewapende en/of politieke groeperingen;
- Personen die geassocieerd worden met de MNF-I of buitenlandse bedrijven;
- Leden van religieuze en/of etnische minderheden;
- Personen die bepaalde beroepen uitoefenen, zoals academici, rechters, artsen, enz.;
- Journalisten en personen die anderszins werkzaam zijn voor de media;
- Mensenrechtenactivisten en personen die werkzaam zijn voor VN- of niet-gouvernementele organisaties;
- Homoseksuelen;
- Vrouwen en kinderen met bijzondere profielen.⁴⁵³

UNHCR blijft bij zijn standpunt dat asielverzoeken van Irakezen afkomstig uit KRG-gebied op hun individuele merites moeten worden beoordeeld op basis van de criteria in het Vluchtelingenverdrag.⁴⁵⁴

Binnenlands vluchtalternatief

UNHCR blijft van mening dat er geen binnenlands vluchtalternatief binnen Centraal-/Zuid-Irak bestaat.⁴⁵⁵ De vraag of een binnenlands vluchtalternatief bestaat in de drie noordelijke provincies onder bestuur van de KRG voor mensen afkomstig uit Centraal- of Zuid-Irak moet volgens UNHCR zorgvuldig worden beoordeeld van geval tot geval, met inachtneming van in het bijzonder de relevantie- en redelijkheidsanalyse in de *UNHCR Eligibility Guidelines*.⁴⁵⁶

Voor personen afkomstig uit KRG-gebied bestaat volgens UNHCR geen binnenlands vluchtalternatief in Zuid-/Centraal-Irak. Of dit alternatief voor hen bestaat in de drie KRG-provincies moet van geval tot geval zorgvuldig worden

subject to a serious and individual threat to his/her life or person." UNHCR, *Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

⁴⁵³ "(...) the international protection needs of asylum-seekers from the Southern Governorates of Babel, Basrah, Diwaniyah, Kerbala, Missan, Muthanna, Najef, Thi-Qar and Wassit and from Al-Anbar Governorate should be assessed individually based on the 1951 Convention refugee definition or relevant regional instruments, while favourable consideration should be given to the specific groups identified to be at risk in the following paragraph." UNHCR, *Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

⁴⁵⁴ "For asylum-seekers from the three Northern Governorates of Sulaymaniyah, Erbil and Dohuk, UNHCR is maintaining its position thus far, namely that their claims should be individually assessed based on the 1951 Convention refugee definition." UNHCR, *Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

⁴⁵⁵ "UNHCR maintains that an internal flight or relocation alternative should not be considered available for Iraqi asylum-seekers within any parts of the Central and Southern Governorates (...)." UNHCR, *Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

⁴⁵⁶ UNHCR, *Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

beoordeeld.⁴⁵⁷ Speciale aandacht zou moeten worden besteed aan de groepen waarvan uit de *Eligibility Guidelines* blijkt dat zij geen binnenlands vluchtalternatief zullen vinden in de drie provincies onder bestuur van de KRG.⁴⁵⁸

⁴⁵⁷ *"In regard to the availability of an internal flight alternative in the Central and Southern regions, no such alternative is available for Iraqi asylum-seekers originating from the Northern Governorates (...). Whether an IFA/IRA may be available for them within the three Northern Governorates themselves must be examined carefully on a case-by-case basis."* UNHCR, *Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

⁴⁵⁸ *"(...) certain categories of individuals with given profiles are not admitted there, including those as listed in these Guidelines."* UNHCR, *Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

Geraadpleegde bronnen

Naast de in de inleiding genoemde bronnen is gebruik gemaakt van de volgende bronnen en publicaties:

Amnesty International, *Amnesty International Report 2010 – Iraq*, 28 mei 2010.

Amnesty International, *Broken bodies, tortured minds. Abuse and neglect of detainees in Iraq*, februari 2011.

Amnesty International, *Days of rage: Protests and repression in Iraq*, april 2011.

Amnesty International, *Iraq. Civilians under fire*, MDE 14/002/2010, april 2010.

Amnesty International, *New Order, same abuses. Unlawful detentions and torture in Iraq*, MDE 14/006/2010, september 2010.

Amnesty International, *New Order, same abuses. Unlawful detentions and torture in Iraq*, MDE 14/006/2010, september 2010.

Amnesty International, *Unjust and unfair: The death penalty in Iraq*, MDE 14/014/2007, april 2007.

Article 19, *Iraq: Draft Law on Freedom of Expression, Assembly, and Peaceful Protest*, 2011.

Carnegie Middle East Center, *Iraq: Protest, Democracy, and Autocracy*, 28 maart 2011.

Central Intelligence Agency (CIA), *The World Factbook – Iraq*, 24 juni 2010.

Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Elections and Benchmarks*, 1 maart 2011

Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 15 juli 2011.

Congressional Research Service, *The Kurds in post-Saddam Iraq*, 1 oktober 2010.

Cordesman, Anthony H. et al., *US Withdrawal and Iraqi Security Forces: The Need for Continuing Aid*, Washington: Center for Strategic and International Studies, 24 juni 2010

Cordesman, Anthony H. et al., *The Uncertain Politics behind Iraq's Election. Political controversies and the formation of a viable government*, Washington: Center for Strategic and International Studies, 12 april 2010.

Cordesman, Anthony H. et al., *US Withdrawal and Iraqi Security Forces: The Need for Continuing Aid*, 24 juni 2010.

- Cordesman, Anthony H. et al., *Withdrawal from Iraq. Assessing the Readiness of Iraqi Security Forces*, Washington: Center for Strategic and International Studies, augustus 2009.
- Danish Immigration Service, *Security and Human Rights in South/Central Iraq. Report from the Danish Immigration Service's fact finding mission to Amman, Jordan and Bagdad, Iraq. 25 February to 9 March and 6 to 16 April 2010*, september 2010.
- EIU (Economist Intelligence Unit), *Iraq Country Profile*, 2008.
- EIU (Economist Intelligence Unit), *Country Report Iraq*, april 2010.
- EIU (Economist Intelligence Unit), *Country Report Iraq*, februari 2010.
- EIU (Economist Intelligence Unit), *Country Report Iraq*, juli 2010.
- EIU (Economist Intelligence Unit), *Country Report Iraq*, juni 2010.
- EIU (Economist Intelligence Unit), *Country Report Iraq*, mei 2010.
- EIU (Economist Intelligence Unit), *Country Report Iraq*, april 2011.
- EIU (Economist Intelligence Unit), *Country Report Iraq*, mei 2011.
- EIU (Economist Intelligence Unit), *Country Report Iraq*, juni 2011.
- EIU (Economist Intelligence Unit), *Country Report Iraq*, augustus 2011.
- EIU (Economist Intelligence Unit), *Country Report Iraq*, september 2011.
- EIU (Economist Intelligence Unit), *Country Report Iraq*, november 2011.
- Freedom House, *Freedom in the World 2010 – Iraq*, 12 mei 2011.
- Freedom House, *Freedom in the World 2010 – Iraq*, 3 mei 2010.
- Freedom House, *Freedom of the Press 2010*, 1 oktober 2010.
- HRW (Human Rights Watch), *"They Took Me and Told Me Nothing". Female Genital Mutilation in Iraqi Kurdistan*, juni 2010.
- HRW (Human Rights Watch), *"They Want Us Exterminated", Murder, Torture, Sexual Orientation and Gender in Iraq*, augustus 2009.
- HRW (Human Rights Watch), *Iraq: Revise Draft Law That Curbs Protests, Speech*, 13 juli 2011.
- HRW (Human Rights Watch), *Iraqi Kurdistan: Cross-Border Attacks Should Spare Iraqi Civilians*, 2 september 2011.
- HRW (Human Rights Watch), *On Vulnerable Ground, Violence against Minority Communities in Nineveh Province's Disputed Territories*, november 2009.
- HRW (Human Rights Watch), *The Quality of Justice, Failings of Iraq's Central Criminal Court*, december 2008.
- HRW (Human Rights Watch), *World Report 2009 – Iraq*, 14 januari 2009.
- HRW (Human Rights Watch), *At a crossroads. Human Rights in Iraq eight years after the US-led invasion*, februari 2011.

- HWR (Human Rights Watch), *World Report 2011 – Iraq*
- IAU, IOM, UN HABITAT, *Urban Baghdad: Impact of Conflict on Daily Life*, juni 2011.
- ICG (International Crisis Group), *Failing oversight: Iraq's unchecked government*, 26 september 2011.
- ICG (International Crisis Group), *Iraq and the Kurds: Confronting withdrawal fears*, 28 maart 2011.
- ICG (International Crisis Group), *Iraq and the Kurds: trouble along the trigger line*, 8 juli 2009.
- ICG (International Crisis Group), *Iraq's Uncertain Future: Elections and Beyond*, 25 februari 2010.
- ICG (International Crisis Group), *Turkey: Ending the PKK insurgency*, 20 september 2011.
- ICG (International Crisis Group), *Loose ends: Iraq's security forces between US drawdown and withdrawal*, 26 oktober 2010.
- Institute for International Law & Human Rights, *Minorities and the Law in Iraq*, juni 2011.
- Institute for War and Peace Reporting (IWPR), *Echoes of Arabic Fade From Kurdistan*, 24 september 2009.
- International Center for Transitional Justice (ICTJ), *Briefing Paper: Iraq's New "Accountability and Justice" Law*, 22 januari 2008.
- International Trade Union Confederation, *2010 Annual Survey of violations of trade union rights – Iraq*, 9 juni 2010.
- Iraq Partners Forum, *The Iraq briefing book*, december 2010.
- Jamestown Foundation, *Insurgents Intensify Attacks in Iraq as U.S. Prepares Military Withdrawal*, 17 juni 2011, Terrorism Monitor Volume 9:24.
- Lewis, M. Paul (ed.), 2009. *Ethnologue: Languages of the World*, Sixteenth edition. Dallas, Tex.: SIL International.
- Ministry of Youth and Sports, Central Organization for Statistics and Information Technology, KRG-Ministry of Sports and Youth, Kurdistan Regional Statistical Office, *Iraq National Youth and Adolescents Survey 2009 (Summary Report)*.
- Ministry of Youth and Sports, Central Organization for Statistics and Information Technology, KRG-Ministry of Sports and Youth, Kurdistan Regional Statistical Office, *Iraq National Youth and Adolescents Survey 2009 (Summary Report)*.

- Minority Rights Group International, *Still Targeted: Continued Persecution of Iraq's Minorities*, 10 juni 2010.
- Reporters Without Borders, *Between Freedom and Abuses: The Media Paradox in Iraqi Kurdistan*, november 2010.
- UK Border Agency (UKBA), Iraq, Country of origin information (COI) report, 30 augustus 2011.
- UN Mensenrechtenraad, *Report of the Special Rapporteur on Extrajudicial, Summary or Arbitrary Executions, Addendum 7: Election-related violence and killings*, A/HRC/14/24/Add.7, 18 juni 2010.
- UNAMI (United Nations Assistance Mission for Iraq), *Human Rights Report, 1 July – 31 August 2006*.
- UNAMI (United Nations Assistance Mission for Iraq), *Human Rights Report, 1 July – 31 December 2007*.
- UNAMI (United Nations Assistance Mission for Iraq), *Human Rights Report, 1 July – 31 December 2009*.
- UNAMI (United Nations Assistance Mission for Iraq), *Iraq Election 2010*, juni 2010.
- UNAMI (United Nations Assistance Mission for Iraq), *Newsletter*, juni 2010.
- UNAMI Human Rights Office/OHCHR UNAMI, *Human Rights Report, 1 July – 31 December 2010*, januari 2011.
- UNAMI, *Daily Security Updates*, oktober 2010 - november 2011
- UNGA, HRC, *Report of the representative of the Secretary-General on the human rights of internally displaced persons, Walter Kalin. Addendum. Visit to Iraq*, A/HRC/16/43/Add.1, 16 februari 2011.
- UNHCR, *Country of Origin Information Iraq*, oktober 2005.
- UNHCR, *Iraq Monthly Statistical Update on Return*, augustus 2010.
- UNHCR, *Iraq Monthly Statistical Update on Return*, juni 2010.
- UNHCR, *Monthly Highlights Iraq*, oktober 2009.
- UNHCR, *Note on the Continued Applicability of the April 2009 UNHCR Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Iraqi Asylum-Seekers*, 28 juli 2010.
- UNHCR, *UNHCR Global Appeal 2011 Update*, 1 december 2010.
- UNHCR's *Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, augustus 2007.
- UNHCR's *Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.
- UNICEF, *Girls education in Iraq*, 1 september 2010.

- United States Committee for Refugees and Immigrants (USCRI), *World Refugee Survey 2009 – Iraq*, 17 juni 2009.
- UNSC, *Children and armed conflict: Report of the Secretary-General*, S/2010/181, 13 april 2010.
- UNSC, *Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 1830 (2008)*, S/2009/102, 20 februari 2009.
- UNSC, *Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 1883 (2009)*, S/2010/240, 14 mei 2010.
- UNSC, *Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 1883 (2009)*, S/2010/406, 29 juli 2010.
- UNSC, S/2010/606, 26 november 2010.
- UNSC, S/2011/213, 31 maart 2011.
- UNSC, S/2011/435, 7 juli 2011.
- UNSC, *Resolution 1883 (2009)*, S/RES/1883(2009), 7 augustus 2009.
- UNSC, *Resolution 1936 (2010)*, S/RES/1936(2010), 5 augustus 2010.
- UNSC, S/RES/2001, 28 juli 2011.
- UNSC, Washington Institute for Near East Policy, *Everyone and No One: Iraq Heads toward a Unity Government*, 26 mei 2010.
- UNSC, Washington Institute for Near East Policy, *Kirkuk in Transition. Confidence Building in Northern Iraq*, april 2010.
- US Committee for Refugees and Immigrants (USCRI), *World Refugee Survey 2009*, 17 juni 2009.
- US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq – March 2010*, 29 april 2010.
- US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq – June 2010*, 20 augustus 2010.
- US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices*, 25 februari 2009.
- US Department of State, *2009 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 11 maart 2010.
- US Department of State, *2009 Country Reports on Human Rights Practices – Syrian Arab Republic*, 11 maart 2010.
- US Department of State, *2010 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 8 april 2011.
- US Department of State, 2010, *Country Report on Human Rights Practices – Syria*, 8 april 2011.
- US Department of State, *Background Note: Iraq*, 8 maart 2010.

US Department of State, *Iraq Country Report on Terrorism 2010*, 18 augustus 2011.

US Department of State, *Iraq Status Report*, 10 maart 2010.

US Department of State, *Iraq Status Report*, 12 mei 2010

US Department of State, *Iraq Status Report*, 14 april 2010.

US Department of State, *Iraq Status Report*, 16 juni 2010.

US Department of State, *Iraq Status Report*, 17 februari 2010.

US Department of State, *Iraq Status Report*, 17 maart 2010.

US Department of State, *Iraq Status Report*, 19 mei 2010.

US Department of State, *Iraq Status Report*, 19 mei 2010.

US Department of State, *Iraq Status Report*, 2 juni 2010.

US Department of State, *Iraq Status Report*, 21 april 2010.

US Department of State, *Iraq Status Report*, 23 juni 2010.

US Department of State, *Iraq Status Report*, 24 februari 2010.

US Department of State, *Iraq Status Report*, 24 maart 2010.

US Department of State, *Iraq Status Report*, 26 mei 2010.

US Department of State, *Iraq Status Report*, 28 april 2010.

US Department of State, *Iraq Status Report*, 3 maart 2010.

US Department of State, *Iraq Status Report*, 30 juni 2010.

US Department of State, *Iraq Status Report*, 31 maart 2010.

US Department of State, *Iraq Status Report*, 5 mei 2010.

US Department of State, *Iraq Status Report*, 6 oktober 2010

US Department of State, *Iraq Status Report*, 7 april 2010.

US Department of State, *Iraq Status Report*, 9 juni 2010.

US Department of State, *Iraq Status Report*, 17 februari 2011

US Department of State, *Report on International Religious Freedom - 2010*, 13 september 2011

US Department of State, *Report on International Religious Freedom 2009 - Iraq*, 26 oktober 2009.

US Department of State, *Trafficking in Persons*, 27 juni 2011

WADI, *Female Genital Mutilation in Kirkuk - outlook for a campaign*, 28 december 2010.

Washington Institute for Near East Policy, *Kirkuk in Transition. Confidence Building in Northern Iraq*, april 2010.

Wetteksten:

- *Personal Status Law*, 1959 (no. 188).
- *Penal Code*, 1969 (no. 111).
- *Law on Criminal Proceedings*, 1971 (no. 23).

- *Law of Public Prosecution*, 1979 (no. 159).
- *Law of Judicial Organization*, 1979 (no. 160).
- *CPA Order 1, De-Ba'athification of Iraqi Society*, d.d. 16 mei 2003.
- *CPA Order 7, Penal Code*, d.d. 10 juni 2003.
- *CPA Order 14, Prohibited Media Activity*, d.d. 10 juni 2003.
- *Law of Administration for the State of Iraq for the Transitional Period (of Transitional Administrative Law)*, d.d. 8 maart 2004.
- *CPA Order 13, The Central Criminal Court of Iraq (Revised) (Amended)*, d.d. 22 april 2004.
- *CPA Order 100, Transition of Laws, Regulations, Orders, and Directives Issued by the CPA*, d.d. 28 juni 2004.
- *Iraqi Constitution*, 2005.
- *Nationality Law*, 2006 (no. 26).

Tijdschriftartikelen, krantenartikelen, nieuwsberichten, persberichten:

AFP
Amnesty International (AI)
ANP
AP
BBC
Committee to Protect Journalists (CPJ)
Global Insight
Human Rights Watch (HRW)
Institute for War and Peace Reporting (IWPR)
Integrated Regional Information Network (IRIN)
Le Figaro
Le Monde
NRC Handelsblad
Radio Free Europe / Radio Liberty (RFE/RL)
Reporters Sans Frontières (RSF)
Reuters
The Guardian
The New York Times
UNAMI
UNHCR News Stories

Websites:

treaties.un.org
www.cpa-iraq.org
www.icnl.org
www.ictj.org
www.iom-iraq.net
www.ipu.org
www.iq-airways.com
www.iraqbodycount.org
www.iraqiairways.co.uk
www.krg.org
www.unhcr.org
www.uniraq.org

www.rj.com (Royal Jordanian Airline)

www.austrianairlines.ag/

www.lufthansa.com

www.turkishairlines.com

Bijlage 1. Landkaart

Bijlage 2. Stadsplattegrond Bagdad

Bron: www.humanitarianinfo.org.